

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra fundamentální a dogmatické teologie

Vlasta Chocenská

**Ekumenismus v díle
Josefa Kubalíka**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. David Bouma, Th.D.

Praha 2012

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze 17. dubna 2012

.....

Bibliografická citace

Ekumenismus v díle Josefa Kubalíka [rukopis] : diplomová práce / Vlasta Chocenská; vedoucí práce: ThLic. David Bouma, Th.D. -- Praha, 2012. – 111 s.

Anotace

Diplomová práce „Ekumenismus v díle Josefa Kubalíka“ podává přehled několika děl prof. dr. Josefa Kubalíka, která ovlivnila generace studentů katolického bohosloví. Autor byl profesorem fundamentální teologie na cyrilometodějské bohoslovecké fakultě ve druhé polovině 20. století a napsal mnoho knih, skript a článků v odborném tisku. K jeho nejvýznamnějším dílům patří skripta *Theologia Fundamentalis*, která jsou ještě pod vlivem manualistické, apologeticko-polemické teologie. Druhý vatikánský koncil však prof. Josef Kubalík plně akceptoval a napsal pro studenty skripta *Ekumenická teologie* a částečně opravil druhý díl skript *Theologia Fundamentalis*. Pro odbornou veřejnost překládal dokumenty II. vatikánského koncilu. Práce pro srovnání také uvádí pohled II. vatikánského koncilu a encykliky *Ut unum sint* na ekumenismus. Na závěr se konstatuje, že Kubalík rostl v otevřenosti a vstřícnosti k nekatolíkům, ale nedokázal úplně překročit sám sebe a změnit zaběhnutá schémata myšlení.

Klíčová slova

církve, apologetika, ekleziologie, fundamentální teologie, 2. vatikánský koncil, ekumenismus

Abstract

The thesis „Ecumenism in the work of Josef Kubalík“ provides an overview of several works of professor Josef Kubalík. His works influenced generations of students of Catholic theology. Author was a professor of Fundamental Theology at Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta in Litoměřice in the second half of the 20th century. He wrote a lot of books, university textbooks and articles in specialized press. *Theologia Fundamentalis* has been his most known work. Which is partly still under the influence of manualistic, apologetic-polemical theology. In his later reissues are added council documents *Dei Verbum* and *Lumen Gentium*. He translated documents of Second Vatican Ecumenical Council for professional public. We compare his work to these documents and to *Ut Unum Sint*. At the end it is said, that

professor Kubalík grew in the openness and friendliness towards non - Catholics. But he was unable to change given schemes of his thinking.

Keywords

Church, apologetics, ecclesiology, fundamental theology, Second Vatican Council, ecumenism

Počet znaků (včetně mezer): 188 372

Poděkování

Děkuji vedoucímu této práce, panu ThLic. Davidovi Boumovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení.

Dále děkuji Mgr. Marii Vavříkové FMA a Ing. Pavlu Reinbergerovi za podporu, bez níž by práce nemohla být dokončena.

Obsah

Předmluva	9
Úvod	10
1. Životopis Josefa Kubalíka.....	12
1.1 Život Josefa Kubalíka.....	12
1.2 Základní bibliografie děl Josefa Kubalíka.....	13
2. Nekatolíci v Čechách a na Moravě.....	15
2.1 Český protestantismus.....	15
2.2 Českobratrská církev evangelická.....	18
2.2.1 Úvod kapitoly – historie Jednoty bratrské.....	18
2.2.2 Zřízení českobratrsko-evangelické církve.....	20
2.2.3 Teologické názory českého protestantismu.....	20
Přehled protestantské bohovědy v zemích českých:	21
Evangelická katolicita	26
2.3 Protestantské denominace hlásící se k historické Jednotě bratrské.....	26
2.3.1 Jednota bratrská tzv. Obnovená (Ochranovská).....	26
2.3.2 Jednota českobratrská.....	27
2.3.3 Svobodná církev reformovaná.....	27
2.3.4 Bratrská Jednota Chelčického – domácí větev světového svazu baptistů.....	27
2.3.5 Metodisté.....	28
2.4 Ostatní protestantské denominace.....	29
2.4.1 Armáda spásy.....	29
2.4.2 Adventismus ve světle katolické bohovědy.....	29
2.5 Náboženské denominace stojící na půdě mimokřesťanské.....	30
2.5.1 Russeliáni – vážní badatelé bible. Svědkové Jehovovi.....	30
2.5.2 Církev Em. Swedenborga či Nový Jerusalemský.....	30
2.5.3 Mormoni (Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů).....	31
2.5.4 Obec křesťanů dr. Bedřicha Rittelmeyera.....	31
2.5.5 Unitářství dr. Norberta Čapka.....	31
2.6 Zbývající část knihy.....	32
2.7 Zhodnocení knihy Nekatolíci v Čechách a na Moravě.....	32
3. Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých.....	35
3.1 Část první: Neomylnost církevní.....	36
3.1.1 Nutnost neomylnosti v církvi.....	36
3.1.2 Co je to neomylnost.....	37
3.1.3 Primát v Církvi.....	37
3.1.4 Nositelé církevní neomylnosti.....	38
3.1.5 Vatikánská definice papežské neomylnosti.....	40
3.1.6 Důkazy neomylnosti papežské.....	41
3.1.7 Řádné magisterium římského Velekněze.....	42

3.2 Část druhá: Sněm vatikánský	43
3.2.1 Přehledné dějiny.....	43
3.2.2 Pontifikát Pia IX.....	43
3.2.3 Příprava na sněm ekumenický	44
3.2.4 Odpůrci ekumenického sněmu.....	44
3.2.5 Neomylnost papežská – vznik kontroverze	44
3.2.6 Rozvinutí činnosti sněmu	45
3.2.7 Vyvrcholení sněmovního jednání	45
3.2.8 Postoj Pia IX.....	46
3.2.9 Názor menšiny sněmovní	46
3.2.10 Význam sněmu vatikánského	47
3.3 Část třetí: Neomylnost papežská a biskupové našich zemí.....	48
3.3.1 Kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg	48
3.3.2 Kardinál Schwarzenberg a škola Güntherova.....	48
3.3.3 Schwarzenbergův postoj k dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie	49
3.3.4 Kardinál Schwarzenberg a jeho postoj k dogmatu o neomylnosti papežské	49
3.3.5 Biskup Jan Valerián Jirsík	51
3.4 Část čtvrtá – Neomylnost papežská a český lid.....	51
3.4.1 Neomylnost papežská a české duchovenstvo a lid.....	52
3.4.2 Český tisk o neomylnosti papežské.....	53
3.4.3 Vysvětlení postoje biskupů vůči neomylnosti papežské	53
3.5 Část pátá: Biskup Strossmayer a ostatní biskupové slovanští	54
3.5.1 Biskup Josip Juraj Strossmayer	54
3.5.2 Papežská neomylnost a církevní sjednocení národů	55
3.6 Zhodnocení knihy Papežská neomylnost	56
4. České křesťanství	59
4.1 První díl – Církev Kristova.....	60
4.1.1 Idea království Božího.....	60
4.1.2 Církev, její ustanovení a ústava – od království Božího k Církvi	61
4.1.3 O vnitřní stavbě církve	63
4.1.4 Služba církve čili církevní moc.....	66
4.1.5 Znamky pravé Církve Kristovy	67
4.1.6 Vlastnosti Církve. Nutnost Církve	68
4.2 Druhý díl – Nekatolické náboženské společnosti.....	68
4.2.1 Církve rozkolné (schismatické) v naší vlasti	69
4.2.2 Církev československá	71
4.3 Zhodnocení knihy České křesťanství.....	75
4.3.1. Zhodnocení prvního dílu	75
4.3.1 Zhodnocení druhého dílu.....	76
5. Theologia fundamentalis.....	78

5.1 Vznik skript Theologia Fundamentalis	78
5.2 První díl – O Božím zjevení	79
5.2.1 O zjevení vůbec.....	80
5.2.2 O faktu křesťanského zjevení	81
5.2.3 Zhodnocení prvního dílu	82
5.3 Druhý díl – O církvi	83
5.3.1 O vzniku a ústavě církve	83
5.3.2 O pravidlech víry křesťanské.....	88
5.3.3 Zhodnocení druhého dílu a skript vůbec	88
6. Druhý vatikánský koncil a jeho novost v pojetí ekumenismu	90
6.1 Unitatis redintegratio.....	90
6.1.1 Katolické zásady ekumenismu.....	90
6.1.2 Provádění ekumenismu	91
6.1.3 Církve a církevní společenství oddělené od Římského apoštolského stolce	92
6.2 Lumen gentium	93
6.3 Dei verbum	94
7. Ekumenická teologie, aby všichni jedno byli	95
7.1 Úvod knihy a ekumenismus v protestantském světě	95
7.2 Ekumenismus v církvi katolické.....	96
7.3 Ekumenická teologie.....	97
7.4 Zhodnocení skript Ekumenická teologie, aby všichni jedno byli.....	98
8. Ut unum sint	100
8.1 Ekumenické úsilí katolické církve a Plody dialogu.....	100
8.2 Quanta est nobis via?	101
9. Ekumenismus v díle Josefa Kubalíka	103
9.1 Kubalík a ekumenismus před koncilem	103
9.2 Kubalík a ekumenismus v době po II. vatikánském koncilu.....	104
Závěr.....	106
Seznam použitých zkratk	108
Seznam literatury.....	109
Seznam internetových zdrojů.....	111

Předmluva

Inspirací k tématu diplomové práce bylo darování staršího vydání skript „Theologia Fundamentalis“ které se mi dostalo do rukou zcela náhodou jako odměna za pomoc při stěhování jedné soukromé knihovny. Jako bonus jsem k nim obdržela i vydání knihy „Církev“ Silvestra Braita. Starý kněz, jemuž knihovna patřila, mi o autorovi skript pověděl ještě několik humorných postřehů, když držel skripta v ruce. Bohužel, jsem si tehdy nic nepoznamenala a tak mi v paměti uvízlo jen tolik, že měl přezdívku „Papiáš“, že vlastnil bohatou odbornou knihovnu, na kterou byl patřičně hrdý, ale jinak to byl muž uzavřený a poměrně nepřístupný. Po několika letech jsem zjistila, že tato skripta jsou stále v katalogu knihovny KTF v Praze. Při hledání tématu diplomové práce jsem oslovila ThLic. Davida Boumu, Th.D. a shodou okolností jsme na tato skripta opět narazili. V průběhu práce na tématu jsem poznala, že šíře a záběr díla Josefa Kubalíka jsou tak obsáhlé, že bylo nutno najít a vybrat cosi, co dílo Josefa Kubalíka z určitého úhlu charakterizuje. V té době se mi dostala do rukou, opět mimoděk, málo známá Kubalíkova skripta „Ekumenická teologie“ a bylo rozhodnuto. Pokus popsat vývoj „od konzervativního po ekumenické“ v díle Josefa Kubalíka je náplní této práce.

Vlasta Chocenská

Úvod

Prof. dr. Josef Kubalík je autorem mnoha knih, vysokoškolských skript a článků v tisku, které vycházely v druhé polovině 20. Století. Jeho dílo provázelo studenty teologie od čtyřicátých let do začátku nového milénia. Je to poměrně dlouhá doba, a proto lze oprávněně klást otázku, zda a jak se toto dílo v průběhu let vyvíjelo. Politické poměry v Čechách se za jeho života několikrát prudce změnilly a hlavně, do jeho profesního života zasáhl Druhý vatikánský koncil, jenž přinesl převratné změny. Do praxe v tehdejší Československu, obehnaného „železnou oponou“, je zaváděli noví kněží na základě materiálů od teologů učitelů - vědců.

Naším úkolem bude popsat obsah a porovnat rozdíly ve vybraných knihách a dopátrat se odpovědi na to, jakým způsobem se proměňovalo dílo, styl či rétorika Josefa Kubalíka vzhledem k našim odloučeným bratřím i nekřesťanům v průběhu zhruba čtyřiceti let, kdy Josef Kubalík aktivně vyučoval a předával znalosti studentům. Použijeme srovnávací, komparativní metodu.

Podklady pro vypracování diplomové práce byly získány převážně v Biskupské knihovně v Hradci Králové a v knihovně Katolické teologické fakulty v Praze. Část Kubalíkových děl je z archivu autorky práce a některé byly s laskavým svolením zapůjčeny od soukromých osob.

V práci po úvodu popíšeme v 1. kapitole život Josefa Kubalíka a pak přistoupíme k rozboru jeho díla.

První knihy začaly vznikat za Kubalíkova působení na Arcibiskupském bohosloveckém učilišti, kdy začal psát první i a knihy Nekatolíci v Čechách a na Moravě, Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých a České křesťanství. Těmto knihám budeme věnovat další tři kapitoly (2., 3. a 4.). Poznáváme v nich Josefa Kubalíka coby začínajícího teologa, budeme tedy podrobně zkoumat témata, stanoviska a závěry v jeho dílech se zvláštním přihlédnutím k obrannému postoji tehdejší teologie. Popíšeme rozdíly ve vztahu k jednotlivým náboženským společnostem na historickém pozadí doby a po vzniku Československé

republiky. Ukážeme, kteří autoři z „opačného břehu“ v té době působili a jak k nim Kubalík přistupuje.

Inklinování Josefa Kubalíka k historickým tématům zastupuje kniha „Papežská neomylnost“. Budeme pozorovat, které skutečnosti a osobnosti jsou pro Kubalíka významné a jak. Podrobíme rozboru i jeho disertační práci „České křesťanství“ a vyvodíme také závěry z popisu nové náboženské společnosti „církve československé“ která nám napoví, jak pohlížel na vznik a vývoj nové „poněkud extrémní“ náboženské společnosti na české scéně.

Další období Kubalíkova aktivního vědeckého života, je doba působení na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě od padesátých let 20. století, kde přednášel fundamentální teologii. Pro potřeby fakulty vypracoval, částečně na podkladě své disertační práce, skripta. Budeme charakterizovat tento vysokoškolský materiál. V 5. kapitole prostudujeme, zda nalezneme nějaký rozdíl v postoji k nekatolíkům, a jací autoři nebo církevní dokumenty mají vliv na jeho dílo. Nebudeme vzhledem k rozsahu díla *Theologia fundamentalis* sledovat ostatní Kubalíkovu publikační činnost, i když je nám známo, že čile publikoval výsledky svých bádání.

První vsuvkou v našem sledování Kubalíkova díla bude kapitola o Druhém vatikánském koncilu a jeho přístupu k ekumenismu, který budeme charakterizovat v 6. kapitole. Význam koncilu pro církevní dějiny 20. století je dalekosáhlý, mimo jiné dotažením témat rozpracovaných na přerušeném I. vatikánském koncilu, ale právě také otevřením se světu. Vzniká šestnáct zásadních koncilních dokumentů, z nichž několik je o ekumenickém úsilí.

Následná část se věnuje období po II. vatikánském koncilu. Fundamentální teologie bojuje o svou novou koncepci a ekumenismus je potřeba zprostředkovat studentům. Jak popisuje Josef Kubalík tento posun ve skriptech „Ekumenická teologie“ a jak reaguje v tisku je naše závěrečná otázka, na kterou se pokusíme nalézt odpověď (7. kapitola).

Druhou vsuvkou bude pohled na pokoncilní učení církve, reprezentované encyklikou Jana Pavla II. *Ut unum sint*, což učiníme v 8. kapitole.

Před úplným závěrem v 9. kapitole zhodnotíme, zda Josef Kubalík do svého díla zahrnul výsledky II. vatikánského koncilu, které se týkají ekumenického úsilí.

1. Životopis Josefa Kubalíka

Dřív, než se budeme věnovat myšlenkám Josefa Kubalíka, podívejme se souhrmně na jeho život a dílo. Uvedeme zde tedy základní životopisná fakta (1.1) a bibliografii (1.2)

1.1 Život Josefa Kubalíka

Josef Kubalík se narodil 26. 6. 1911 v obci Vrhavěč nedaleko Klatov. V roce 1921 složil přijímací zkoušky a začal studovat na Státním reálném gymnáziu v Klatovech. Studia ukončil maturitou s vyznamenáním. Za doby studií byly jeho názory formovány v té době na středních školách používanými učebnicemi „Učebnice katolického náboženství, obecná – apologetická“ od ThDr. Josefa Kašpara, která byla vydávána opakovaně od roku 1909. Vedle ní ještě existovala středoškolská učebnice od Bedřicha Augustina, která je mladšího data.¹

Mladý Josef Kubalík se rozhodl pro studium teologie. V roce 1929 byl přijat na Bohosloveckou fakultu Karlovy univerzity. Absolvoval ji v roce 1934 a v témže roce, 24. června, také přijal v Praze kněžské svěcení a jeho prvním působištěm byl Drahošův Újezd u Zbirohu, a to v letech 1934 až 1936.²

V roce 1937, 19. dubna, byla předložena k obhajobě biblická disertační práce na téma „*De regno Dei in Vetere et Novo Testamento*“ Josefa Kubalíka, kaplana v Praze Nuslích, k posouzení prof. J. Budařovi a prof. Josefů Hegerovi.³ Práci Josef Kubalík obhájil a promoval 27.10. 1938.⁴

V době před druhou světovou válkou a v jejím průběhu přednášel dr. Josef Kubalík náboženství na pražských středních školách a v době fungování pražského arcibiskupského semináře, v letech 1942 až 1945, tam přednášel morální a fundamentální teologii. Po skončení druhé světové války byl přijat jako asistent na obnovenou Bohosloveckou fakultu Karlovy university a v roce 1946 - 1947 odjel na

---

¹ Srov. NOVOTNÝ Vojtěch, *Katolická teologická fakulta 1939–1990, Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, 361.

² Srov. tamtéž 361.

³ Archiv knihovny KTF, disertační práce Josefa Kubalíka.

⁴ Srov. NOVOTNÝ Vojtěch, *Katolická teologická fakulta 1939–1990, Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, 361.

základě recipročního stipendia francouzské vlády studovat dějiny náboženství na Sorbonně.⁵

Dne 16. 5. 1947 byl habilitován na základě obhájení disertační práce „České křesťanství“ pro obor základního bohosloví (soukromý docent). Zároveň mu vycházejí první knihy.⁶

V r. 1950 byl ustanoven státním docentem základní teologie na Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze a vedoucím katedry křesťanské filosofie a základního bohosloví.⁷

V r. 1951 jmenován profesorem základního bohosloví a v r. 1952 katedrovým profesorem.⁸

Do r. 1952 vyučoval též na pražských gymnáziích⁹, v letech 1952-76 působil jako docent a poté profesor na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích. V r. 1976 musel odejít do výslužby.¹⁰

V letech 1976 – 89 byl proboštem kapituly U všech svatých na Pražském hradě a u sv. Antonína.¹¹

Po listopadu 1989 se v roce 1990 ještě vrátil na fakultu do Prahy, kde přednášel religionistiku. V dokončení třetího akademického roku mu však zabránila těžká nemoc. Profesor ThDr. Josef Kubalík zemřel 5. května 1993.

1.2 Základní bibliografie děl Josefa Kubalíka¹²

1. Nekatolíci v Čechách a na Moravě, Fryštát: Kultura, 1947, 121 s. (imprimatur 1940)

---

⁵ Srov. KUBALÍK Josef, Dějiny náboženství, Praha: Česká katolická Charita, 1984, 7; NOVOTNÝ Vojtěch, Katolická teologická fakulta 1939–1990, Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007, 361.

⁶ Srov. NOVOTNÝ Vojtěch, Katolická teologická fakulta 1939–1990, Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007, 361.

⁷ Srov. tamtéž, 361.

⁸ Srov. tamtéž, 361.

⁹ srov. <http://www.religionistika.cz/kubalik.htm>, 12. 1. 2011.

¹⁰ Srov. Katolický týdeník 1991, č. 25, 3.

¹¹ Dle údajů z rozhovoru s prof. Václavem Wolfem, Praha, červen 2011.

¹² Následující údaje jsou čerpány z NOVOTNÝ Vojtěch, Katolická teologická fakulta 1939–1990, Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007, 362.

2. Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých, Praha: Universum, 1947, 170s.
3. České křesťanství. Církev Kristova a jiné náboženské společnosti v naší vlasti, Praha: Bohuslav Rupp, 1947, 240 s.
4. Theologia Fundamentalis, I. díl, O božím zjevení, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1951, 1952, 1960, 1966, 1972, 1979, 1983, 1991, 163s.
5. Theologia Fundamentals, II. díl, Eklesiologie – O církvi, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1951, 1952, 1968, 1971, 1979, 1983, 180 s.
6. Dějiny náboženství, Praha: Česká katolická charita, 1984, 195 s. 1955, 1962, 1963, 1982, 1984, 1988, 150 s.
7. Ekumenická teologie. Aby všichni jedno byli, Litoměřice: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, 1964 (?) 89s. + příloha Dekret o ekumenismu II. vatikánského koncilu Unitatis Redintegratio s komentářem
8. Základní bohosloví I. Litoměřice: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, 1969, 12 s.
9. Základní bohosloví II. Ježíš Kristus, Litoměřice: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, 1969, 63 s.
10. Základní bohosloví III. O Církvi – Eklesiologie, Litoměřice: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, 1969, 35 s.
11. Hovory o víře, Brno: Tisk, 1991, 164 s. (předchozí vydání: 1974, 1984, 1986, 1988)
12. Křesťanské církve v naší vlasti, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1978, 168 s.
13. Ježíš, světlo národů, Praha: Česká katolická Charita, 1989, 103 s.
14. Zápas o pojetí církve, Praha: Zvon 1992, 153 s.

2. Nekatolíci v Čechách a na Moravě

Poté, co jsme se seznámili s životem a přehledem díla Josefa Kubalíka, přistoupíme k rozboru jeho první knihy, která se jmenuje Nekatolíci V Čechách a na Moravě. Jedná se pravděpodobně o první jeho vydanou knihu. Materiál pro ni sbíral autor zajisté před druhou světovou válkou, protože veškeré citované knihy, periodika (noviny, časopisy) i jiné citované údaje jsou datovány zhruba do roku 1936 a nikde není zmínka o „zvláštním režimu“ po roce 1939, který by znemožňoval či omezoval svobodné shromažďování a volnou volbu aktivit či společenství. Pokud autor píše o světové válce, vždy používá singulár a neupřesňuje, zda jde o první či druhou světovou válku (ve stylu „... po světové válce...“). Kniha vychází v roce 1947, úvod je však datován 21. září 1945. V úvodu se nachází výrok „bloudící naši bratři, o jejichž obrácení budeme usilovati láskou a modlitbou“¹³, který hovoří o blahosklonném a shovívavém postoji k protestantům.

Budeme se držet autorova členění, takže se blíže podíváme na obsah kapitol Český protestantismus (2.1), Českobratrská církev evangelická (2.2), Protestantské denominace hlásící se k historické Jednotě bratrské (2.3), Ostatní protestantské denominace (2.4), stručně shrneme i kapitolu Náboženské denominace stojící na půdě mimokřesťanské (2.5), naopak téměř pomineme kapitolu Mimocírkevní společnosti náboženské vzhledem k její vzdálenosti od našeho tématu; spíše se zmíníme o doslovu knihy (2.6). Závěrem této části bude zhodnocení celé Kubalíkovy knihy z hlediska vztahu k nekatolíkům a ekumenismu (2.7).

2.1 Český protestantismus

Zkoumejme tedy první kapitolu naší knihy. Sám Kubalík ji otevírá slovy: „Katolíkoví je církev společností Kristem ustanovenou, jež má střežiti a lidem zprostředkovati poklad víry, zjevené pravdy Boží. Jí, kterou sv. Pavel nazývá tajemným tělem Kristovým a neposkvrněnou nevěstou Kristovou, svěřil Božský Spasitel své dílo,

---

¹³ KUBALÍK Josef: Nekatolíci v Čechách a na Moravě, Fryštát: Kultura, 1947, 5.

a aby je uchránil bludu a lidské libovůle, - vždyť jeho pravda má se udržet neposkvrněná na věky – uděluje proto trojí úřad: učitelský, kněžský a pastýřský.“¹⁴

Dále uvádí další zcela zásadní známky církve pravé – katolické. Mezi nimi jmenuje viditelnou hlavu Církve – biskupa římského, majícího za sebou kolegium biskupů s apoštolskou poslušností. Vysvětluje, že nikdo z nich nepronáší nová dogmata nebo nová zjevení. Vše bylo dokonáno v Kristu a smrtí posledního apoštola ukončeno. Důležitost církevního Magisteria spatřuje autor v tom, že „je nejbližším pravidlem víry všech křesťanů“¹⁵, a naznačuje, že člověk často v dějinách povstal proti autoritě Církve a upřednostnil svůj rozum, což mělo za následek blud a odklon od Církve, jehož následkem se porušil vývoj jediné, pravé křesťanské církve, a porušila se křesťanská tradice. V těchto větách je obsažen způsob Kubalíkova nazírání na nekatolická náboženská uskupení a podle tohoto klíče se také staví v dalších kapitolách k jednotlivým církvím.

Autor potom shrnuje dějiny odklonu od Církve pravé v Čechách od 12. století po období po 1. světové válce.

Zřejmě první, kteří již kolem roku 1178 přišli do českých zemí, byli Valdenští. Hnutí vzniklo a rozšířilo se v okolí francouzského Lyonu. Autor soudí, že „tato sekta měla nemalý vliv na vznik tak zvané české „devotio moderna“, již v extrémní formě hlásá Jan Hus.“¹⁶ Husitské hnutí je v protestantském smyslu reformační a přibližuje se svými myšlenkami snahám Luthera, Zwingliho a Kalvína. Utrakvističtí husité se považovali za pravé děti Svaté Církve a Kompaktátami se snažili vyrovnat s římským papežem. Z určité nespokojenosti s vývojem se zrodilo v Čechách nové hnutí a to Jednota bratrská. Protestanté tuto formu pokládali za nesporně reformačně evangelickou a nazývali ji českou větví obnoveného křesťanství. Za duchovního otce lze pokládat „zbožného, ale nenávisť k porušené církvi římské sršícího jihočeského

---

¹⁴ Tamtéž, 9.

¹⁵ Tamtéž, 9.

¹⁶ Tamtéž, 10.

zemana Petra Chelčického¹⁷. Ve věrouce čerpají v začátcích z nejradiálnějších Husových názorů a později hlavně ze spisů Petra Chelčického. V Lutherovi vítají svého spojence proti Římu a z luteránství přebírají také formulace pro svou první Konfesi bratrskou. Tato konfese je pak podkladem ostatních, častokrát vydávaných konfesí Jednoty bratrské.

Základem učení Jednoty bratrské je Písmo svaté, o kterém věřili, že je Bohem vdechnuto. Víra sama dostačuje k ospravedlnění, „neb spravedlivého činí beze všech jeho prací, skutků i zásluh...“¹⁸ – zde je jasně vidět ohlas luteránské teologie. Církev je svatá, obecná, přítomná ve světě a její hlavou je jedině Kristus. Nepopírají ani působení Antikristovo. Ze svátostí výslovně přijímají večeři Páně a věří, že chléb je tělem Páně a víno krví Páně, neuznávají však přepodstatnění.¹⁹

Po roce 1560 se Jednota bratrská odklání od sympatií k Lutherovi a přechází k reformovaným kalvinistům. A zatímco kalvínce zve svými bratry, luterány svými bratřenci. Teologické názory jsou čistě kalvínské. V roce 1609 se Rudolfovým Majestátem protestantské církve slučují v církev jedinou. Nábožensko-politické boje vyúsťují ve Třicetiletou válku a končí vítězstvím katolicismu v českých zemích. Po roce 1620 je protestantismus vypovězen z Čech katolickou vládou, jež důsledně provádí samými protestanty navrženou zásadu „*cuius regio, eius religio*“. Posledním, kdo doplnil věroučnou formuli Jednoty bratrské, byl roku 1662 J. A. Komenský. Pojednává v ní mimo jiné o svátostech (bratři uznávají jen dvě) a nehlásí se k úctě ke svatým a Panně Marii, stejně jako kalvinisté. Co se týče uspořádání církve presbyter, neznamena pro bratry obětujícího čili mešního kněze; tím je orientace na kalvínskou větev protestantismu dokončena. Po smrti Komenského v roce 1670 živořící a rozprášená Jednota bratrská postupně zaniká.

Bylo důležité si všimnout blíže ideového vývoje staré Jednoty, protože po první světové válce se téměř všechny protestantské denominace přihlašovaly

---

¹⁷ Tamtéž, 12.

¹⁸ Tamtéž, 12. Kubalík zde cituje Konfesi bratrské aneb počet z víry a učení i náboženství Jednoty Bratří českých (z r. 1535), vydal J. Procházka 1869, str. 32.

¹⁹ Srov. tamtéž 12.

za pokračovatelky Jednoty a tvrdily, že mají své kořeny v „dávné Jednotě Bratří českých, i když ne organizačně, přec aspoň věroučně“²⁰. To platí na prvním místě o Českobratrské církvi evangelické, v níž se sdružily předválečné (míněna je první světová válka) protestantské církve.²¹

2.2 Českobratrská církev evangelická

Pokračujeme ve zkoumání druhé kapitoly naší knihy, která přináší ve svém úvodu přehled dějinného vývoje Jednoty bratrské (2.2.1), dále popisuje zřízení církve českobratrské evangelické (2.2.2), dále důkladně vysvětluje teologické názory českého protestantismu (2.2.3) a na závěr se zabývá tzv. evangelickou katolicitou (2.2.4).

2.2.1 Úvod kapitoly – historie Jednoty bratrské

Jednota bratrská jako organizace zanikla smrtí J. A. Komenského. Ti, kteří odešli do exilu, sice zakládali malé sbory v cizině, ale protože neměli centrálního vedení, opět po různě dlouhé době zanikaly. Nejvíce českých protestantů přece jen zůstalo v utajení v Čechách, zvláště ve východních, na Českomoravské vysočině a Valašsku a přes veškerou snahu jezuitského řádu se malé tajné skupiny udržely. Zlom nastal za vlády Josefa II. Jeho Toleranční patent z 13. října 1781 dovoloval zbytkům nekatolíků hlásit se buď k vyznání augsburskému, nebo helvétskému. Přihlášených navrátilců k protestantismu bylo přibližně 73 000 a dokazuje to, „že národ náš v podstatě nikdy nebyl protestantským, že rozhodující mocí v ohledu náboženském od počátku 15. století nebyl husitism, ... ale že v jádře vždycky byl katolický, a věren víře zděděné“.²²

Již záhy se projevují nesváry mezi protestanty německé a české národnosti. Němci se oddělují a zakládají své protestantské německé sbory. Období do roku 1848 nazývají sami protestanté dobou živoření a teprve po roce 1861 začíná výraznější život. Obě větve českého protestantismu se však mezi sebou hašteří. Mezi pastory reformované

---

²⁰ Tamtéž, 15.

²¹ V celé části 3.1 srov. tamtéž, 9–15.

²² Tamtéž, 19. Autor zde poněkud bagatelizuje význam protestantismu v českých dějinách. Na jiném místě (srov. tamtéž, 14) alespoň připouští literární význam Jednoty Bratrské v dějinách našeho národa.

církve a luterány bylo hodně nesnášenlivosti. Před první světovou válkou navazují protestanté styky „s protikatolicky naladěným profesorem Masarykem“.²³

V roce 1918 spojuje luterány a reformované společné úsilí o evangelickou fakultu v Praze. V listopadu 1918 se konala schůze ústředního výboru českých evangelíků a prohlašuje se, že obě vyznání se slučují na základě české reformace. Dne 17. prosince 1918 na všeobecném církevním sněmu v Obecním domě byl přijat název Českobratrská církev evangelická. V ustavujícím prohlášení se církev hlásí ke všem významným datům v historii Jednoty bratrské.

Evangelická Fakulta Husova je zřízena Národním shromážděním 8. dubna 1919 a do jejího čela je z Vídně povolán Dr. G. A. Skalský. Jejími čelnými představiteli jsou profesori Hrejsa, Žilka, Hromádka a čestným doktorem je jmenován prezident Masaryk.

Protestanté vyvíjejí mnoho aktivit, aby získali nábožensky slabší část národa. Spolky jako Odbor Kostnické jednoty a Volná Myšlenka pořádají spolu s církví československou tábory („v nenávisti proti Římu se dovedli shodnouti jak protestanté, tak i nejhrořivější nevěrci“²⁴), protestantská mládež se shromažďovala ve sdruženích mládeže, spolupracujících se spolky importovanými z Ameriky jako je YMCA a YWCA. Církev zakládala charitativní ústavy a sirotčince. Dr. Hromádka byl hlavním propagátorem pěstování mezinárodního přátelství prostřednictvím církví a mezinárodní mírová aliance má odbočku v ČSR. Církev se také stala členem Světového protestantského svazu nedělních škol, jejichž původ je v anglosaských zemích. Nedělní školy měly propracovaný stupňovitý systém vedení dětí a mládeže k znalosti Písma a zájmu o náboženské ideály. Ve svazu těchto škol byly zastoupeny českobratrská církev evangelická, baptisté, Jednota českobratrská Ochránovská a Metodisté.²⁵

---

²³ Tamtéž, 20.

²⁴ Tamtéž, 22.

²⁵ V celé části 3.2.1 srov. tamtéž, 19–23.

2.2.2 Zřízení českokobratrsko-evangelické církve

Kapitola pokračuje krátkým popisem organizační struktury církve, která na rozdíl od Jednoty bratrské, která „toužila po posloupnosti apoštolské“, má zřízení „ryze demokratické a lidové“.²⁶

2.2.3 Teologické názory českého protestantismu

Více prostoru pak Kubalík věnuje teologickým názorům protestantismu vůbec. Podrobně se věnuje českému protestantismu, přičemž nejprve uvádí teologické názory protestantismu vůbec a poté podrobně rozebírá českou protestantskou teologii. Na závěr ještě uvažuje o tzv. evangelické katolicitě. Podívejme se na obsah jeho textu.

Teologické názory protestantismu vůbec:

Tento oddíl Kubalíkovy knihy je spíše zhodnocením hlavních postav reformace a nastíněním vývoje protestantské teologie.

„Historikům vždy zůstane záhadným problémem, že odpadlý mnich mohl způsobiti odpad velké části národa německého od pravé církve křesťanské.“²⁷ Podle autora pojednání hrály osobní důvody u průkopníků všech hlavních typů protestantismu nejdůležitější roli, k nim se připojily i důvody nacionální a problémy církve. Luther byl etický pesimista, „jenž vidí v člověku jen hřích a zkaženost, nesprávně a jednostranně chápe listy sv. Pavla a odtud vyplývá jeho učení o ospravedlnění jedině z víry, jež se opírá o jediný pramen víry, totiž Písmo svaté. Z nenávisti k Římu logicky vyplývá jeho nauka o všeobecném kněžství a popření viditelného charakteru církve“.²⁸

„Zwingli vedl život světácký a byl mravně hluboce kleslý kněz.“²⁹ Druhý otec protestantismu francouzsko-švýcarského typu, Kalvín, se rovněž vyjadřuje velice kriticky k církevní hierarchii a k nejvyššímu úřadu učitelskému. Hledá záchranu v Písmu a obnovuje ostře ideu dvojí církve, neviditelné a viditelné. V souhlasu s Lutherovým učením dochází k ospravedlnění jedině z víry, které důsledně dovádí až

---

²⁶ Obě citace tamtéž, 23; v druhé z nich Kubalík cituje dílo PRUDKÝ František: Církev českokobratrská, Olomouc: vyd. Knechtl, rok neuveden, 12. V dalších podobných citacích budou často chybět některé z obvykle uváděných údajů; nebudeme však na to už dále upozorňovat.

²⁷ Tamtéž, 24.

²⁸ Tamtéž, 25.

²⁹ Tamtéž, 25. Kubalík zde cituje dílo BURG J.: Symbolik, Ruhr-Essen Unterscheidungslehren zwischen Katholiken und Protestanten, 1912, 77.

k predestinaci. Predestinovaný se cítí „povolaným pánem světa, jenž má na svět působit v moci Boží, ku cti Boha.“³⁰ Odtud se vysvětluje „zájem reformovaných o státní záležitosti.“³¹

Předválečný protestantismus se blížil k racionálnímu liberalismu, který popíral Ježíšovo božství. Teologové nazývají Ježíše snílkem z Nazareta, příklánějí se unitarismu, prvotní hřích je pro ně mýtem bezcenným pro praxi. Takové názory zastávají např. A. Harnack a Ar. Troeltsch. Po světové válce ale na jednostrannou svobodnou teologii, která už vlastně není ani křesťanská, reaguje profesor bonnské a později basilejské univerzity Karl Barth. Jeho doménou bylo hledat místo, kde se vedl a má vést spor mezi katolictvím a reformací. Barth nachází záchranu v návratu ke starému, církevnímu protestantismu, kde je opět „Ježíš Kristus pravý Bůh a pravý člověk a právě proto má jeho dílo a působení svou sílu a význam“.³² Barthova obsáhlá dogmatika má být funkcí slyšící církve.³³

Přehled protestantské bohovědy v zemích českých:

Poté, co Kubalík nastínil problematiku protestantské teologie vůbec, zaměřuje svou pozornost na teologii v našich zemích, opět nejprve obecně. Pak rozebírá v jednotlivých odstavcích následující témata: českokobratrskou věrouku, eklesiologii, teologii, antropologii, mesitologii (učení o Prostředníku) – sem zahrne i mariologii, ospravedlnění, svátosti, predestinaci a eschatologii. Obsažené myšlenky jsou následující:

U nás došlo v roce 1918 ke spojení obou denominací českého protestantismu. „Rozdíly ve věrouce církví reformované a luterské se staly v naší vlasti bezpředmětnými“³⁴, cituje Kubalík doktora Františka Kozáka, reformovaného pastora. Pod zdánlivě klidným proudem však zaznamená pozorovatel dvojí proudění a spor dvou

³⁰ Tamtéž, 26. Kubalík zde cituje dílo TROELTSCH Ernst: Die Bedeutung des Prot.fur die Entstehung der modernen Welt, Berlin: Verl. Oldenburg, 34.

³¹ Tamtéž, 26.

³² Tamtéž, 27. Kubalík zde cituje dílo BARTH Karl: Die kirchliche Dogmatik, 2. Bd., Kaiser: Verl.Munchen, 1938, 135.

³³ V části 3.2.3.1 srov. tamtéž, 24–27.

³⁴ Tamtéž, 27. Kubalík zde cituje dílo KOZÁK František: Co jest pravda, Čáslav, 1921, 5.

výrazných osobností českého protestantismu, J. B. Kozáka a J. L. Hromádky. Hromádka, přísný evangelík, se staví svými názory proti představiteli liberálního pohledu v protestantské teologii dr. Kozákovi ml. Evangelia jsou pro J. B. Kozáka „legendy, Ježíš Mesiášem s tragickým koncem“ a Panna Maria je „legendou a dozvukem starých mýtů“.³⁵ Dále Kubalík zaznamenává několik dalších přestřelek mezi ortodoxními protestanty a jejich kolegy na Husově fakultě (zvláště dr. Linhart hlásá nové pojetí zjevení, jež se děje vnitřně, duchovně, prostřednictvím náboženské zkušenosti). Transcendentní pojetí Boha se vytrácí a imanence Boží je pak základním pojmem novodobého náboženského myšlení. Dr. Hromádka, jako již před ním Barth, vytýká tomuto názoru, zastávaným dr. Linhartem, subjektivismus³⁶.

V duchu zakladatelů protestantismu učí i církve evangelické, že jediným pravidlem víry je Písmo, které obsahuje vše, „čeho je třeba ke spasitelné víře a k Bohu milému životu“.³⁷ Zavrhnou veškerou tradici, která nesouhlasí s Písmem. Vytýkají katolické církvi, že „se zmocnila Božího slova a ztotožnila své výroky s pravdou Boží“. Podle nich tím připravila Boha o „jeho nedotknutelná a věčná práva“.³⁸ Také se domnívají, že Písmo je osvobozuje od „poručíkování církve“.³⁹ Je však blud, že Písmo nepotřebuje být nijak doplněno. Apoštolové totiž nepopsali celé učení Kristovo, ale především kázali a psali o zjevených pravdách. „Tradicí neboli ústním podáním rozumíme ony zjevené pravdy, které Kristus nebo apoštolové hlásali, ale nenapsali“.⁴⁰ Jako argumentaci podporující předchozí tvrzení Kubalík uvádí výroky sv. Pavla v listě Římanům 10,17: „Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. – Víra ze slyšení,...“⁴¹ a také argumentuje tím, že „pro katolíka je Písmo společně s tradicí

---

³⁵ Obě citace tamtéž, 28. Zde Kubalík cituje dílo KOZÁK František: Ježíš ve víře a skepsi, Praha: Melantrich, 1929, 13.

³⁶ Srov. tamtéž str. 29. Kubalík zde cituje z oficiálních časopisů, jako je Křesťanská revue, roč. II., 1928/29, str. 274, Ave, časopis bohoslovců pražských, roč. 1944: „Český protestantismus“. V odstavci srov. tamtéž 27–29.

³⁷ Tamtéž, 29.

³⁸ Obě citace tamtéž, 30.

³⁹ Tamtéž 30.

⁴⁰ Tamtéž, 31. Kubalík cituje dílo MICHELITSCH A.: Elementa apologeticae, 436.

⁴¹ Tamtéž, 31.

vzdáleným pravidlem víry, kdežto pravidlem víry nejbližším a bezpečným je slovo Boží, jak napsané tak tradované, vysvětlené neomylnou autoritou Církve“.⁴²

V dalším odstavci Kubalík podrobně zkoumá, jak vypadá pojetí církve v českobratrském prostředí. Čeští bratři učí, že církev je vyvolený sbor, který pro sebe Syn Boží skrze Ducha svatého shromažďuje. „Tato církev není totožná s pozemskou viditelnou církví“⁴³, naopak v učení o viditelnosti církve je spatřován nebezpečný blud katolické církve. Protestanté popřeli autoritu církve katolické. Kubalík kontruje vysvětlením, že „Kristus své dílo neponechal na pospas lidskému bludu a lidským proměnlivým názorům, nýbrž ustanovil neomylnou autoritu, jež by jeho učení předkládala, zachovávala a šířila... My víme, že je to učitelský úřad církevní, magisterium.“⁴⁴ Dále objasňuje, co je míněno, mluví-li papež ex cathedra a na podporu svých slov cituje z knihy kardinála Manninga o prvním Vatikánském koncilu z roku 1872.⁴⁵

Co se týče teologie církve českobratrské, Kubalík přináší přehled zásadních témat, ve kterých si katolická a protestantská teologie neodporují. V nauce o Bohu a v nauce o Nejsvětější Trojici je teologie téměř totožná s katolickou. Do závorky je vloženo „aspoň ve svých příručkách“.⁴⁶ V další části jsou uvedeny odlišnosti, jako jsou úcta k andělům a svatým, úcta k obrazům svatých a úcta k ostatkům. Autor se odkazuje na Písmo a na Tridentský koncil a konstatuje, úcta ke svatým „není modlářstvím“ a „protestantské brojení proti úctě k svatým postrádá oprávnění“.⁴⁷

V odstavci o teologické antropologii se uvádí, co je v nauce křesťanských církví shodné, tj. že lidstvo pochází z Adama a Evy. V názoru na porušení lidské přirozenosti prvotním hříchem již existuje rozdíl v pojetí protestantů, pro které „všechno konání

---

⁴² Tamtéž, 31. Kubalík zde cituje dílo TANQUEREY A.: *Synopsis theologiae dogmaticae I.*, 379. V odstavci srov. tamtéž, 29–32.

⁴³ Tamtéž, 32. Kubalík zde cituje dílo HROMÁDKA J.: *Zásady českobratrské církve evangelické*, nákl. Synod. Rady, 1938, 42.

⁴⁴ Tamtéž, 33.

⁴⁵ Srov. tamtéž, 32–34.

⁴⁶ Tamtéž, 34. V odstavci srov. tamtéž, 34.

⁴⁷ Tamtéž 34.

lidské je aspoň lehký hřích“. Tridentský koncil tuto nauku zamítl. Podle katolického učení prvotní hřích „záleží ve ztrátě milosti posvěcující a důsledkem je náklonnost člověka ke zlému, nikoliv však úplné porušení lidské přirozenosti“.⁴⁸

I podle protestantského učení přišel Kristus na svět, aby smířil lidstvo s Bohem – byl to náš hřích, který přibil Krista na kříž, a jeho odpovědí bylo, že je nám náš hřích odpuštěn.⁴⁹ Ani v otázce božství a člověčenství Kristova nepanuje mezi církvemi rozpor. Obě přirozenosti v něm byly v dokonalé harmonii. V mariologii se protestanté vrací k nestorianismu, když tvrdí, že „Ježíš jako Bůh měl otce Boha, ale neměl Matky; proto neužívají o Marii názvu Matka Boží nebo Bohorodička“.⁵⁰

Nauku o ospravedlnění autor cituje z tzv. Heidelberského katechismu. Víra je protestantům nejen podmínkou, ale základem pro ospravedlnění. Podle katolického názoru víra není pouhá důvěra, nýbrž dar Boží. Podle Luthera je následkem dědičného hříchu definitivně porušena lidská přirozenost a hříchy se křesťanovi neodpouštějí, ale jsou vymazávány a člověku se přičítají zásluhy Kristovy. Boží milost je popřena a Bůh jen zakrývá lidské hříchy. „Mínění protestantské je již filosoficky absurdní.“⁵¹ A Tridentský koncil tuto nauku anathemizoval. Člověk si nemůže osvojit Kristovy zásluhy, aby byl svatý. Podle katolické dogmatiky je ospravedlnění „vnitřní proměna člověka“⁵², v níž jsou plně odpuštěny hříchy, a zároveň je vlita milost posvěcující.⁵³

Svátosti jsou podle protestantského učení svatá znamení a pečeti, které Bůh ustanovil, abychom lépe porozuměli zaslíbením evangelia. Potvrzují tedy jen již vzbuzenou víru, která je tím, co získává ospravedlnění. Katolické pojetí je považováno za magii. Protestanté uznávají jen dvě svátosti – křest a večeři Páně. I tyto jsou chápány odlišně od katolíků. Křest je obmytí vodou ve jménu sv. Trojice a znamená „jistotu

---

⁴⁸ Obě citace tamtéž, 35. V odstavci srov. tamtéž, 34–35.

⁴⁹ Srov. tamtéž, 35.

⁵⁰ Tamtéž, 35. Kubalík zde cituje dílo ADLOF Al.: Přehled biblického učení, Praha: nakl. Křesťanské společnosti mladých, 1934, 54. V odstavci srov. tamtéž, 35.

⁵¹ Tamtéž, 37.

⁵² Tamtéž, 37.

⁵³ V odstavci srov. tamtéž, 36–37.

odpuštění hříchů k dosažení dobrého svědomí.“⁵⁴ Večeře Páně podle českých protestantů je připomínkou Poslední večeře a žádná změna s chlebem a vínem se neděje. Kristus je však nadpřirozeně duchovně přítomen. Pro protestanta není hlavní oltář, ale kazatelna, protože zvěstování Božího slova je základním úkolem církve a společně s modlitbami jádrem služby Bohu. Obětní ráz eucharistie popírají. Pokání není protestantskou praxí uznáno za svátost, protože v Písmu není žádné přímé ustanovení. Ceremonie, složité bohoslužebné úkony, církevní hierarchie, poutě, posty, almužny, nic z toho nelze brát jako úkony, které by Boha ovlivnily... Autor knihy se ptá: „Proč tedy Kristus po svém zmrtvýchvstání jasně řekl apoštolům: ‚Komu odpouštíte hříchy, odpouštějí se jim, a komu zadržíte, zadržány jsou‘, když by církev neměla moc odpouštět a zadržovat hřích ve svátosti pokání?“⁵⁵

Z nauky o ospravedlnění z milosti Boží bez vlastního přičinění člověka vyplývá predestinace. Kubalík připomíná: „Klasické místo, které vyvrací tuto hroznou nauku činící z Boha největšího ukrutníka je v epiš. I. k Timot. Kap. II. – 3,4: Neboť toto jest dobré a příjemné před Bohem Spasitelem našim, jenž chce, aby všichni lidé byli spaseni a k poznání pravdy přišli...“⁵⁶

Čeští bratři odmítají víru v očistec, protože o něm Písmo nemluví. Kubalík uvádí katolické pojetí očistce a odkazuje na 2. knihu Makabejskou (2 Mak 12,43), kterou ovšem protestanté nezahrnují do kánonu Písma svatého. Dále cituje Mt 12,32 a 1 Kor 3,11-19. V liturgii a tradici se také vyskytuje víra v očistec.⁵⁷

Závěr oddílu o protestantské teologii tvoří tři odstavce citací. První z nich je z časopisu Kostnické jiskry z roku 1927, kde se o něm kriticky vyjadřuje profesor F. Žilka. Slabiny ve vlastní církvi odkrývá i druhý citovaný dr. Hromádka, jenž nazývá Církev husitskou sektou a jeho negativní hodnocení do vlastních řad až zaráží („seznali jsme, že českobr. protestantismus u nás nemá pevné základy“).⁵⁸ I třetí citovaný autor,

---

⁵⁴ Tamtéž, 38.

⁵⁵ Tamtéž, 40. V odstavci srov. tamtéž, 37–40.

⁵⁶ Tamtéž, 40.

⁵⁷ V odstavci srov. tamtéž, 40–41.

⁵⁸ V odstavci srov. tamtéž, 41.

dr. Cinek, má do pochvaly daleko. Josef Kubalík nechává promlouvat jiné autory a sám k věci nic nedodává.⁵⁹

Evangelická katolicita

Na poslední stránce kapitoly o českobratrské církvi se autor zabývá tím, co bychom dnes nazvali ekumenickým hnutím v protestantských církvích.

Evangelická Aliance Světová pořádá každým rokem Světové týdny modliteb. Českobratrská církev se hlásí k této mezinárodní společnosti. Myšlenka evangelické katolicity se zrodila ve švédské Upsale a jejím otce je upsalský biskup Nathan Söderblom. Myšlenku přejali němečtí protestanté (F. Heiler) a z jejich společného úsilí se začaly konat Světové protestantské konference, například v roce 1924 byla konference v Praze. „Toto t. zv. ekumenické hnutí protestantské bylo však odsouzeno encyklikou Pia XI. *Mortalium animos numquam* v r. 1928.“⁶⁰ Příznivci hnutí byli nazváni „panchristiani“ a je jim doporučeno, aby se vrátili k jediné Matce Církvi, a k společnému otci - papeži, který zapomene na urážky a přijme je s láskou.⁶¹

2.3 Protestantské denominace hlásící se k historické Jednotě bratrské

Poté, co jsme se zabývali tím, jak Josef Kubalík rozebírá Českobratrskou církev evangelickou, prozkoumejme následující kapitolu knihy, která charakterizuje další protestantské denominace, které se hlásí k odkazu historické Jednoty bratrské, konkrétně Jednotu bratrskou tzv. Obnovenou (2.3.1), Jednotu českobratrskou (2.3.2), Svobodnou církev reformovanou (2.3.3), Bratrskou jednotu Chelčického (2.3.4) a metodisty (2.3.5). Autor se jim věnuje mnohem stručněji. Sledujme jeho popis.

2.3.1 Jednota bratrská tzv. Obnovená (Ochranovská)

Původně tato církev byla jen volným sdružením v saské evangelické církvi. Bratři se přikláněli k luteránskému vyznání. První členové přišli do Ochranova z Moravy na pozvání Mikuláše Ludvíka hraběte z Zinzendorfu. Ten roku 1722 zakládá na pomezí Čech a Saska na vrchu Hutsbergu osadu a zve do ní bratry z původní Jednoty bratrské.

---

⁵⁹ Srov. tamtéž, 27–41.

⁶⁰ Tamtéž, 42.

⁶¹ Tamtéž, 42. V odstavci srov. tamtéž, 42.

Mimo světoznámý ochranovský archiv, ve kterém jsou zvláště významné Lešenské folianty a jiné cenné písemné památky, se Jednota proslavila misemi po celém světě. Jejím krédem je, že chce být mostem mezi jednotlivými konfesemi protestantskými „a nejen usiluje konfese překlenout, ale chce prý vyrovnat různý odlišný ráz národů“.⁶² Nezakládá si ani tolik na věrouce jako spíš na praktické křesťanské lásce.⁶³

2.3.2 Jednota českobratrská

Vzniká na konci 19. století a hlásí se k odkazu staré Jednoty. Původně se jmenovala Svobodná církev reformovaná. Zdůrazňuje znovuzrození jako podmínku spásy a usilují o získání mládeže založením Spolku křesťanských mladíků, kde se chce pěstovat pravá humanita, vzdělanost a láska k Bohu.⁶⁴

2.3.3 Svobodná církev reformovaná

Autor trochu nepochopitelně následně uvádí a charakterizuje předchůdce Jednoty českobratrské. V učení i bohoslužebném řádu se shoduje s Českobratrskou církví evangelickou. Odmítá jakékoli spojení církve se státem. Je podporována z Ameriky a vydává časopis Světlo. Má placené kazatele, vydává hodně publikací. Mezi nejvýznamnější autority patří uznávaný teolog Alois Adlof, z jehož knihy „Přehled biblického učení“ Josef Kubalík často cituje.⁶⁵

2.3.4 Bratrská Jednota Chelčického – domácí větve světového svazu baptistů

Zakladatelem a organizátorem baptistů byl Jindřich Novotný, který odešel ze Svobodné církve reformované a po roce 1885 založil v Praze ve Vršovicích první český baptistický sbor. Zvláštností tohoto uskupení je kongregacionalistická církevní správa, takže každý sbor samostatně může být členem Světového svazu baptistů. Jejich hlavním heslem a tím, čím se chtějí odlišovat od ostatních, je důraz na svobodu, svéprávnost, kompetenci lidské duše k náboženství a demokratičnost ve sboru. Z toho odvozují i šest

---

⁶² Srov. tamtéž 48.

⁶³ Srov. tamtéž, 45–48.

⁶⁴ Srov. tamtéž, 48–50.

⁶⁵ Srov. tamtéž, 50–52.

základních axiomů, kterými se řídil i zakladatel historické Jednoty bratrské Chelčický, a které platí i nadále.⁶⁶

2.3.5 Metodisté

Původ metodistické církve nalézáme v Anglii v první polovině 18. století jako reakci na krizi v anglikánské církvi. Zakladatel John Wesley chtěl s kroužkem následovatelů pěstovat větší zbožnost, pomáhat trpícím a věnovat se důslednému studiu Bible. Navázal styky s hrabětem Zinzendorfem a osobně navštívil Ochránovskou jednotu. Původně neměl v úmyslu zakládat novou církev, ale po sérii několika neúspěchů při nedohodě s vedoucími představiteli anglikánské církve buduje vlastní systém. Práce i teologie metodistů se shoduje s ostatními protestantskými denominacemi a největšího rozmachu se dočkala v Americe. Z Ameriky se v roce 1920 dostala do Čech a zapustila tu kořeny i díky tomu, že propagátoři této církve využili jakéhosi spojení s původními protestanty z Jednoty bratrské a poukázali na společné myšlenky s Místrem Janem Husem. V Čechách zakládá odnož Americké episkopální metodistické církve kazatel Josef Dobeš. Před druhou světovou válkou horlivě evangelizují.

Věří, stejně jako ostatní protestanté, v božství Ježíše Krista, v Nejsvětější Trojici. Jediným pramenem víry je Písmo. „Ospravedlnění jest čin odbývající se v nebi, zatím co znovuzrození jest dílo vykonané Duchem sv. v duši věřícího.“⁶⁷ Všeobecně se řídí pravidly Wesleyovými z roku 1739.

Kubalíkův závěr o metodistech zní: „Z řečeného nám jasně vysvítá, že ušlechtilé hnutí Wesleyova metodismu, jež mělo nahradit nedostatek mnišství, v naší vlasti bylo nechutně zneužito českými borci, plnými nenávisti ke katolickému Římu a pravé církvi Kristově. Proto se muselo samozřejmě v našem lidu minout s úspěchem a ztroskotat.“⁶⁸ Zmíněné zneužití byla ostrá protikatolická agitace českých metodistů.⁶⁹

---

⁶⁶ Srov. tamtéž 52–55.

⁶⁷ Tamtéž, 59. Kubalík zde cituje dílo HUDSON H. P.: Význačné nauky církve methodistické, Meth.misie, 1923, 15.

⁶⁸ Tamtéž, 61.

⁶⁹ Srov. tamtéž, 55–61.

2.4 Ostatní protestantské denominace

Poté, co Josef Kubalík představil církev československou (2.2) a další protestantské církve, hlásící se k historické Jednotě bratrské (2.3), popisuje ve čtvrté kapitole své knihy další dvě protestantské denominace. Sledujme tady nyní, co autor říká o Armádě spásy (2.4.1) a o adventismu (2.4.2).

2.4.1 Armáda spásy

Jedná se o další náboženské hnutí importované do Čech z Ameriky. Jeho kořeny však jsou v Anglii. Zakladatelem byl William Booth (1829), původně metodistický aktivista, který společně se svou manželkou Kateřinou navštěvoval nemocné a kázal. Tento muž si všiml, že žádná jiná organizace nepracuje tak efektivně, rychle a energicky jako organizace vojenská, a nechal se tím inspirovat ve stanovách. Věrouka je typicky protestantská s velkým důrazem na pokání a následně je „vojín“ pozván ke spasení skrze práci pro Krista. Původně v Čechách budila nová odnož protestantství údiv pro mohutný zpěv na nárožích a divné kostýmy, ale postupně se zajímavost pro českého člověka vytrácela. Je potřeba zdůraznit, že se na rozdíl od ostatních protestantů zdržovali narážek proti katolické církvi.⁷⁰

2.4.2 Adventismus ve světle katolické bohovědy

Adventisté hlásají blízkost druhého příchodu Spasitele na svět. Podobná chiliastická hnutí se v průběhu staletí vyskytovala vždy a znovu. Zakladatelem „moderního“ adventismu byl Američan William Miller (nar. 1782). Hnutí se však roztříštilo na více větví, z nichž jediná významná jsou adventisté 7. dne, založení R. Prestonovou. Adventisté žádají, aby bylo důsledně dodržováno Písmo a jako den Páně byla svčena sobota. Při sobotní slavnosti je občas připomínána Večeře Páně v kalvínském duchu, tedy jako připomínka utrpení Ježíše Krista. Ústřední myšlenkou jejich náboženství je druhý příchod Pána. Skutečné hodnoty křesťanství však adventistům unikají. O duši například tvrdí, že není nesmrtelná a vyvolení jsou jen někteří. Bůh údajně zničí duše nevyvolených. Obzvlášť zavrženíhodný je postoj adventistů ke katolíkům.⁷¹

---

⁷⁰ Srov. tamtéž, 65–70.

⁷¹ Srov. tamtéž, 70–81.

5.5 Náboženské denominace stojící na půdě mimokřesťanské

Poté, co jsme se zabývali křesťanskými protestantskými církvemi, přistoupíme ke společenstevům, které se sice nějak hlásí k bibli nebo k postavě Ježíše Krista, ale chybí u nich podstatné prvky pro skutečné křesťanství, např. často víra v Trojici nebo uznání Ježíšova božství. Kubalík je popisuje v páté kapitole rozebírané knihy *Nekatolíci v Čechách a na Moravě*. Přiblížíme si tedy nyní, jak popisuje russeliány neboli Svědky Jehovovy (2.5.1), Církev Emanuela Swedenborga (2.5.2), mormony (2.5.3), obec křesťanů Dr. B. Rittelmeyera (2.5.4) a unitářství Dr. Norberta Čapka (2.5.5). Vzhledem k tomu, že tyto společenství jsou již na okraji zájmu naší práce, budeme mnohem stručnější.

2.5.1 Russeliáni – vážní badatelé bible. Svědkové Jehovovi

„Hnutí, jež si dává pyšně název biblických badatelů, jež však je směsí nehorázných báchorek s jakýmsi biblickým podkladem, demagogickým osočováním Církve Kristovy, má rovněž původ v Americe“.⁷² Kupec Charles Russel přijal od adventistů základní myšlenku o parusii a založil kroužek sobě podobných „fantastů“.⁷³ Začali vydávat časopis *Strážní věž*. Po první světové válce našli vhodné působiště v Německu a odtud se rozšířili do celé Evropy. Ve věrouce se již v tolika věcech liší od protestantů, že je nelze ani nazvat křesťany. V každé jimi publikované brožuře se nacházejí nenávistné útoky proti katolické církvi.⁷⁴

2.5.2 Církev Em. Swedenborga či Nový Jerusalems

„Swedenborg hlásá příchod nového Jerusalema s nebe na zemi, křesťanství očištěné od dogmat, jdoucího ruku v ruce s vědou“.⁷⁵ Nejen vybrané knihy Starého a Nového zákona, ale ještě spisy Swedenborgovy jsou zjevením! Pravá víra je víc než protestantská, neboť ta je odloučena od pravé lásky, katolická víra pro změnu nemá nic společného s pravdou. Jejich časopis byl nazván *Nový Jeruzalém*.⁷⁶

---

⁷² Tamtéž, 85.

⁷³ Tamtéž, 85. Tak je Kubalík přímo nazývá.

⁷⁴ Srov. tamtéž, 85–89.

⁷⁵ Tamtéž, 91.

⁷⁶ Srov. tamtéž, 89–95.

2.5.3 Mormoni (Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů)

„Ještě exotičtější je americká společnost náboženská Svatých posledních dnů, plná pověr a zvláštností, že ji vůbec nemožno zvatí křesťanskou.“⁷⁷ Tuto společnost založil „blouznivý okultista“⁷⁸ Joe Smith a vydal i Knihu Mormon. Některé prvky věrouky byly do učení přejaty z buddhismu (stěhování duší), některé z islámu (mnohoženství, odmítání alkoholu). „Není to křesťanská církev a její učení musíme odmítnout jako nejzvrácenější.“⁷⁹

2.5.4 Obec křesťanů dr. Bedřicha Rittelmeyera

Duchovním otcem tohoto hnutí byl Rudolf Steiner, zakladatel antroposofie a theosofie. Vidí lidstvo ohrožené materialismem a snaží se smířit moderní vědu s náboženstvím, zachází však až „do tajemné duchovědy“.⁸⁰ I v Čechách vznikla antroposofická společnost. Steinerovu nauku přijímají jako „moderní křesťanství“⁸¹ členové Obce křesťanů vedení dr. Bedřichem Rittelmeyerem. Na první pohled jsou myšlenky tohoto učení sympatické. „Avšak přihlédneme-li hlouběji, shledáme, že antroposofický podklad tohoto novokřesťanského hnutí naprosto odporuje zdravému myšlení, neboť je spíše svobodomyšlnou fantazií – než věčnou, pravdivou filosofií.“⁸²

2.5.5 Unitářství dr. Norberta Čapka

Unitářství již není křesťanství, ale „hypermoderní hnutí ustrašených diletantů.“⁸³ Základem unitářství je svobodné svědomí každého člověka. Mají zvláštní bohoslužby, ženy jsou ve všem postaveny na roveň mužů, výkonným orgánem je správní sbor. Ve věrouce popírají sv. Trojici, Ježíš Kristus byl lidský génius a celé učení je spíš panteismem.⁸⁴

---

⁷⁷ Tamtéž, 96.

⁷⁸ Tamtéž, 95.

⁷⁹ Tamtéž, 97. Pro celý odstavec srov. tamtéž, 95–97.

⁸⁰ Tamtéž, 99.

⁸¹ Tamtéž, 100.

⁸² Tamtéž, 105, v celém odstavci srov. tamtéž, 97–106.

⁸³ Tamtéž, 111.

⁸⁴ Srov. tamtéž, 106–111.

2.6 Zbývající část knihy

V minulém odstavci jsme se zabývali částí Kubalíkovy knihy, která se věnuje denominacím stojícím již na půdě mimokřesťanské. Jelikož naší hlavním zájmem je ekumenismus, seznamovali jsme se s touto částí knihy už dosti stručně. Kniha pak obsahuje ještě kapitolu Mimocírkevní společnost náboženské a popisuje Spolek Přemysla Pitterra, Volné sdružení klasů, společnosti YMCA a YWCA.⁸⁵ K ekumenismu jako sblížení mezi církvemi nám už tedy nepřispěje, proto se jí zde nebudeme zabývat. Chceme pouze uvést několik myšlenek z doslovu, které nám naopak shrnou Kubalíkův pohled na různost denominací.

Po světové válce se do mladé republiky, která se otevírá světu, hrnou různé náboženské společnosti. Autor doufá, že čisté duše, které touží po Bohu, se na své cestě někdy i složitě přeci jen dostanou „do přístavu pravé Církve Kristovy“.⁸⁶ Celou knihu uzavírá slovy: „Kéž svatí čeští patronové vyprosí u Trůnu Beránkova svému lidu, aby se poznal a nábožensky sešel v pravé Církvi Kristově! My dítky Boží pracujeme svou modlitbou a láskou...“⁸⁷

2.7 Zhodnocení knihy Nekatolíci v Čechách a na Moravě

Poté, co jsme viděli obsah knihy, pokusme se zhodnotit autorův přístup k nekatolíkům.

První rys, kterého si můžeme všimnout, je ostrá rétorika vycházející zřejmě ze snahy varovat čtenáře před bludy a nesmysly, které jiné církve či náboženské společnosti do naší země zanášejí. I když Kubalík „pouze“ popisuje např. historii založení Českobratrské církve evangelické, nevyhne se hořkým poznámkám o nechuti protestantské části národa proti Římu po oddělení českých zemí od Rakouska–Uherska (Římem míněna katolická církev), upozorní na čestný doktorát prezidentu republiky

---

⁸⁵ Srov. tamtéž, 115-119.

⁸⁶ Tamtéž, 121.

⁸⁷ Tamtéž 121. V odstavci srov. tamtéž, 121.

T. G. Masarykovi na nově založené evangelické fakultě, věnuje pozornost rozbrojům a řevnivosti mezi jednotlivými větvemi protestantských církví, aniž by objasnil příčinu sporů. Tvrdě odsuzuje zakladatele protestantismu, jak jsme už výše citovali.

Při komentování nauky církví Kubalík vícekrát uvede protestantské učení, které vzápětí srovná s katolickým, pro něž uvede argumenty, čímž se snaží protestantkou nauku vyvrátit.⁸⁸

Pozitivnější pohled u něho nejdeme v celkem seriozním a věcném pojednání o tradičních, z českých kořenů vycházejících církvích (majících regulérní kořeny v Jednotě bratrské), kde opouští kousavý tón a zaměřuje se na teologické rozdíly. V úvodních stránkách také vyzdvihne vliv protestantů na kulturní a literární rozvoj v našich zemích v 16. a 17. století.⁸⁹ Všímá si zakládání nedělních škol, jejich stupňovité struktury a vlivu na znalost Písma svatého u různých věkových skupin.⁹⁰ Jistou sympatií projeví také Wesleyovi a jeho ušlechtilému metodismu, který měl v anglikánské církvi nahradit nedostatek mnišství.⁹¹ Zajímavý je jeho názor, že „náš národ s protestantismem nesympatizuje; neboť poměrně nepatrné procento nespokojenců hledalo útočiště v církvích protestantských.“⁹²

V porovnání s jeho pozdějšími díly (Theologia Fundamentalis, Křesťanské církve v naší vlasti, Papežská neomylnost, Dějiny náboženství) vykazuje tato kniha známky nezralosti ve dvou hlavních bodech. Tím prvním je jazyk a styl, tím druhým je hloubka teologických úvah. V otázce jazyka a stylu sám autor volí v pozdějších reedicích umírněné kritiky, nepoužívá již příkré odsudky osob (Luther, Zwingli, Kalvín) či učení a jazyk pojednání se stává vytříbenějším, erudovanějším. Po teologické stránce se v tomto díle nevyskytuje ani jeden odkaz na encykliku Mystici Corporis (1943) papeže Pia XII, kterou v pozdějších dílech zapracovává do argumentací. Zato se odkazuje

---

⁸⁸ Srov. např. tamtéž, 30, 33 i jinde.

⁸⁹ Srov. tamtéž, 14.

⁹⁰ Srov. tamtéž, 58.

⁹¹ Srov. tamtéž, 61.

⁹² Tamtéž, 21.

na I. vatikánský koncil⁹³, na encykliku Pia XI. „Mortalium animos numquam“ z roku 1928⁹⁴ a katolické autory (Michelitsch, Manning, Tanquerey). Při vysvětlování protestantské nauky hojně cituje knihy českého protestantského teologa Aloise Adlofa.⁹⁵ Texty uvedené v této knize jsou Josefem Kubalíkem později upravovány a použity jako základ do dalších knih.

Celkově lze tedy říci, že v knize *Nekatolíci v Čechách a na Moravě* je Kubalíkův postoj k protestantům v lepším případě shovívavý a v textu lze jen málokdy najít jiný způsob vyjadřování než odsuzující a kritický, v dalších úpravách tohoto díla lze již vysledovat zmírnění, ne však změnu. Kubalík zcela v duchu doby dokládá, co křesťany rozděluje, nikoliv co je spojuje.

---

⁹³ Tamtéž, 31, 32, 33.

⁹⁴ Tamtéž, 42.

⁹⁵ Srov. tamtéž, 35, 49, 51, 52.

3. Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých

Když jsme podrobně prozkoumali první Kubalíkovu knihu, přistupme nyní k druhé. Nese jméno „Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých“ a autor ji napsal jako obhajobu českých biskupů, kteří se zúčastnili I. vatikánského koncilu a patřili k menšině, která nesouhlasila s rozhodnutím přidat dogma o papežské neomylnosti k ostatním církevním dogmatům. Kniha byla produktem bádání, která vedl dr. Kubalík v neklidné době války a těsně po ní. Byla vydána nakladatelstvím Universum v Praze roku 1947. Po předmluvě, v níž Kubalík prezentuje svůj záměr ospravedlnit hlavně české biskupy, kteří na koncilu hlasovali proti přijetí dogmatu, a tento fakt byl pak někdy zkresleně interpretován,⁹⁶ následuje pět částí, které postupně přiblížíme; první se věnuje se neomylnosti v církvi vůbec (3.1) a je napsána jako teoretická příprava k celému dílu; vysvětluje se zde a obhajuje církevní magisterium, primát papeže i jeho neomylnost. Druhá část (3.2) obrací pozornost k přípravě Prvního vatikánského sněmu, jeho průběhu a vyvrcholení sněmovních jednání. Jsou zde uvedeny i názory sněmovní menšiny a shrnut význam sněmu. Třetí část (3.3) mluví o vztahu našich biskupů k neomylnosti, zvláště popisuje osobnost kardinála Schwarzenberga. Mezi uvedenými materiály jsou mimo jiné i přepisy řečí přednesených kardinálem Schwarzenbergem na sněmu a jeho korespondence se spoluvůrci protestů. Najdeme zde i stručný životopis jak kardinála, tak Jana V. Jirsíka, biskupa českobudějovického, který také patřil k opozici. Ve čtvrté části (3.4) o vztahu českého lidu k neomylnosti se budeme s autorem zabývat reakcí českého duchovenstva na odhlasování dokumentu o papežské neomylnosti, všimneme si i reakcí v tisku a u nekatolíků. Tato část obsahuje i vysvětlení postoje českých biskupů vůči papežské neomylnosti. V páté části (3.5) se s autorem budeme věnovat výrazné osobnosti „velikého syna bratrského národa charvátského“⁹⁷ J. J. Strossmayera a jeho postojům na

---

⁹⁶ Srov. Kubalík, Josef: Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých, Praha: Universum, 1947, 5–6.

⁹⁷ Tamtéž, 143.

I. vatikánském koncilu. Pojednání o této knize uzavřeme jako obvykle zhodnocením z hlediska ekumenismu (3.6).

3.1 Část první: Neomylnost církevní

Shrneme nyní obsah první části knihy, která klade teoretické základy nauky o papežské neomylnosti. Nejprve autor vysvětlí, proč je neomylnosti potřeba (což přiblížíme v 3.1.1), dále co to vlastně neomylnost je (3.1.2), pak se zabývá primátem v církvi (3.1.3), zvláště Petrovým, který pak přechází na jeho nástupce. Důkladně objasní, kdo jsou nositelé církevní autority (3.1.4), tedy jaká je autorita biskupů a kdy učí neomylně, jak plyne neomylnost papeže z neomylnosti církve a jaké bludy se kolem toho vyskytují. Vysvětlí pak definici neomylnosti, jak ji přijal vatikánský sněm (3.1.5), uvede tři její důkazy (3.1.6) a na závěr charakterizuje řádné magisterium papeže (3.1.7). Zkoumejme tedy Kubalíkův výklad.

3.1.1 Nutnost neomylnosti v církvi

V kapitolách Poslání a dílo Ježíše Krista a Ustanovení učitelského sboru církve Kubalík odůvodňuje neomylnost z logiky věci i z církevní tradice. Vlastní kniha začíná určitým shrnutím dějin spásy – od Adama, skrze něhož všichni zhřešili (Řím 5,20), po Krista, který lidi svou obětí od hříchu vykoupil. Připomíná trojí Kristův úřad – kněžský, prorocký a královský a ukazuje, že u každého z nich je zcela nutná i lidská spolupráce. Zatímco tridentský koncil si více všiml Kristova kněžského úřadu, vatikánský koncil (první) se zaměřil na úřad prorocký neboli učitelský. Poklad víry je církvi svěřen, aby ho ochraňovala a vykládala; charisma neomylnosti je tedy nutné k zachování jednoty, protože bez ní by zavládla anarchie a roztržité. A Kristu na jednotě velmi záleží, modlí se za ni. Neomylnost je v církvi tedy nutná a už apoštolové si připisovali neomylnou autoritu (srov. Gal 1,8: „Ale i kdybychom vám my sami nebo anděl z nebe hlásali evangelium odchylné od toho, které jsme vám hlásali, buď proklet!“). Tradice dále dosvědčuje, že učení církve bylo považováno za závazné, na podporu čehož je citován sv. Kliment, Irenej, Tomáš a další.⁹⁸

---

⁹⁸ V odstavci srov. tamtéž, 9–11.

3.1.2 Co je to neomylnost

V dalších kapitolách první části autor vysvětluje, o co vlastně jde, vymezuje neomylnost ke zjevení a inspiraci, znovu uvádí důkazy neomylnosti a vysvětluje ji u apoštolů. Všimneme si zde více prvního tématu.

Jedním z nejdůležitějších úkolů Církve je uchovávat neporušené zjevené pravdy podle vůle Ježíše Krista, s pomocí Ducha svatého. Aby mohla svěřenému úkolu dostat, nesmí sama bloudit, nesmí se mýlit. Absolutní, naprostá neomylnost je výsadou Boha a církevní neomylnost je závislá na milosti Boží. V Církvi se rozlišují dva typy neomylnosti: 1) aktivní – činná, kterou používá Církev učící a 2) pasivní – spočívající ve věření. Přičemž mluví-li se o neomylnosti papežské, je tím myšlena vždy neomylnost aktivní, neboť z ní teprve vychází neomylnost ze slyšení, tj. pasivní. Subjektem neomylnosti je tedy Církev učící. Příčinou neomylnosti je pak zvláštní přispění Ducha svatého. Ani přirozené síly nebo vzdělanost nástupce sv. Petra a apoštolů nejsou zárukou neomylnosti. Předmětem neomylnosti jsou zjevení nám daná Ježíšem Kristem, nikoliv věci ostatní. Účelem daru neomylnosti je, aby zůstal zachován odkaz Pána neporušený a chráněný omylu. „Neomylnost církve je praerogativa, tj. milost daro daná, jakési charisma pravdy, jež byla přislíbena Církvi od jejího Zakladatele pro výkon úřadu učitelského.“⁹⁹

3.1.3 Primát v Církvi

Dále se Kubalík v několika krátkých kapitolách zabývá Petrovým primátem. Obsah je zhruba následující.

Kristus vybral sv. Petra a jemu odevzdal nejvyšší moc. Podle vůle Páně není církevní ústava ani demokratická, ani aristokratická, ale monarchistická. Je tím míněno, že jedna fyzická osoba má nejvyšší pravomoci. Protože však monarchistické zřízení v Církvi v průběhu církevních dějin odmítali nestoriáni, protestanté, jansenisté, galikáni, febroniáni i josefinisté, rozhodli se otcové Prvního vatikánského sněmu definovat trojím způsobem primát v Církvi jako dogma. Sněm vatikánský definuje: 1. sv. Petr z ustanovení Božího přijal bezprostředně od Krista prvenství pravomoci, 2. sv. Petr

---

⁹⁹ Tamtéž, 13. V odstavci srov. tamtéž, 11–14.

z ustanovení Páně iure divino má v prvenství nad celou Církví nástupce, 3. římský velekněz je nástupcem sv. Petra v témž primátu.¹⁰⁰

V Evangeliiích čteme, že Petr byl na svůj primát připravován. Bylo mu změněno jméno z Šimona na Kéfu, tj. Skálu; toto jméno bylo symbolem pevnosti a solidnosti. Židům byl tento dnes neobvyklý příměr samozřejmý. Ježíš mu dává několikrát přednost před ostatními, když například za sebe a jedině za Petra platí chrámovou daň (Mt 17), jemu prvnímu umývá nohy (Jan 13,6), z jeho loďky káže (Lk 5, 3–10) atd.¹⁰¹

Není pochybnosti o tom, že v 16. kapitole Matoušova evangelia třemi metaforami přislubuje Pán Petrovi prvenství: „A já pravím tobě: Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné ji nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského a cokoliv svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi...“ (Mt 16,18).

Z tradice i z Písma víme, že primát sv. Petra byl uznáván. V katalozích apoštolů je jmenován na prvním místě (Mt 10,2, Mk 1,36, Sk 2,14). Po nanebevstoupení Páně se Petr ujímá vedení Církve, první káže o letnicích, první koná zázrak, přijímá do Církve prvního pohana, předsedá sněmu v Jeruzalémě a rozhoduje (Sk 15).

Z prvních století rané Církve je několik svědectví, která jasně dosvědčují primát Petrův. Z východních otců jsou to sv. Efrém, sv. Cyril Jerusalemský, sv. Řehoř Nysský a jiní, ze západních např. sv. Cyprián, sv. Ambrož, sv. Ignác, sv. Irenej. Dosvědčují také, že s Petrovou autoritou jednají i jeho nástupci – římské biskupové.¹⁰²

3.1.4 Nositelé církevní neomylnosti

Kubalík dále vysvětluje, kdo všechno a jakým způsobem má účast na církevní neomylnosti. Jsou to jednak biskupové jako nástupci apoštolů, jednak sám papež.

Učitelství biskupů je vykonáváno ve dvou rovinách. Biskupové jednak učí a řídí svou diecézi, jednak patří k všeobecnému magisteriu, kde učí jako sbor. Proto je i jiná jejich autorita jako jednotlivců a jiná, pokud fungují jako údy všeobecného magisteria.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, 18–19.

¹⁰¹ Srov. tamtéž, 19.

¹⁰² V 4.1.3 srov. tamtéž, 18–23.

Na partikulárních sněmech učitelskou neomylnost nemají, jak uvádí příklady z historie. Má-li se dojít k souhlasu v nějaké sporné otázce, musí být kolegium úplné, protože Kristus přislíbil neomylnost apoštolům jen jako sboru, neboť tak jsou i chráněni Duchem svatým od omylu. Zajímavá je otázka, zda je potřeba jednohlasného souhlasu shromážděných, aby mohlo být nějaké rozhodnutí schváleno. Odpověď je potřeba hledat v Písmu a v tradici a nepominout nadpřirozený prvek, vyplývající z Kristova přislíbení. Prakticky není potřeba jednotného souhlasu přítomných biskupů, neboť jednotlivci nejsou neomylní a může se stát, že mezi Otcí sněmu jsou i obháječi nesprávného mínění. Důležité je, že i menšina může být neomylná, pokud se k ní připojí po zralé úvaze římský biskup. Akceptace věřících není potřebná, o což žádali jansenisté a richeriáni.¹⁰³

Co se týče neomylnosti papeže, „Římský Velekněz je nejvyšší pastýř a učitel v Církvi. Proto, je-li neomylná Církev, tím spíš její nejvyšší autorita, neboť kdyby se mýlil papež, celá Církev by byla stržena v blud a tím zmařeno dílo Kristovo.“¹⁰⁴

Kolem neomylnosti papežské zaznamenává kniha J. Kubalíka několik situací, které dějiny církve provázejí. Jednak odmítali primát papeže bludaři, dále pak několik koncilů (kostnický, basilejský) se přiklonilo k myšlence papežské falibility a snažily se nadřadit „koncil nad papeže“;¹⁰⁵ tato myšlenka však nebyla nikdy uznána a potvrzena. Dekrety sněmu kostnického nejsou definicí, ale prohlášením, které navíc neobsahuje věroučné tvrzení. Papež odsoudil konciliární teorii v bulle *Exsecrabilis* z roku 1459. Další variantou, která se snaží popřít neomylnost, jsou názory galikánů. Podle tohoto učení je třeba rozlišovat mezi Apoštolskou stolicí (která se nemýlí) a římským Veleknězem (který se mýlit může), což by znamenalo, že by bylo možné, aby se jeden papež mýlil a druhý jeho omyl napravil.¹⁰⁶

---

¹⁰³ V odstavci srov. tamtéž. 24–29.

¹⁰⁴ Tamtéž, 29.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, 30.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, 29–32.

3.1.5 Vatikánská definice papežské neomylnosti

V dalším textu Kubalík uvádí a vysvětluje vatikánskou definici papežské neomylnosti. Dne 18. července 1870 bylo slavnostně prohlášeno Piem IX. Dogma o papežské neomylnosti. Tvrdí se v něm, že římský Velekněz je neomylný za určitých čtyř podmínek:

1. Stran osoby římského papeže – papež musí jednat jako pastýř a učitel všech křesťanů, tedy není neomylný, pokud jedná jako soukromá osoba, jako biskup města Říma, nebo vyhlašuje-li něco pro dobro státu Vatikán.
2. Stran způsobu mluvení – je potřeba, aby svou nejvyšší autoritou definoval učení. Podle sv. Tomáše to znamená „pronášet konečné tvrzení a vyžadovat od věřících přísně neodvolatelný souhlas“. Tedy ani encykliky ani exhorty, které lze splnit bez vnitřní víry, nejsou předmětem neomylnosti.
3. Stran předmětu – definované učení musí být podloženo zjevením a víra v něj nutná ke spáse, nebo musí učení alespoň vnitřně souviset se zjevenými pravdami. Definice se vztahuje jen na věc definovanou, nikoli na to, co s ní dogmaticky, historicky nebo filosoficky souvisí.
4. Stran cíle – definice musí být závazná pro celou Církev.

Jsou-li splněny všechny tyto čtyři podmínky, lze vydat prohlášení „*ex cathedra*“ a taková definice vylučuje jakýkoliv omyl.

V definici tohoto dogmatu se zdůrazňuje, že rozhodnutí papeže „*ex cathedra*“ je nezměnitelné (*irreformabiles*) a jeho platnost není závislá na přijetí biskupů nebo souhlasu věřících. Předchází-li však souhlas Církve, je to o to pádnější důkaz. Pius IX. definoval neomylnost „*sacro aprobante concilio*“, nicméně k prohlášení dogmatu to nebylo bezprostředně potřeba.¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, 32–34.

3.1.6 Důkazy neomylnosti papežské

Kubalík dále uvádí způsoby důkazu neomylnosti. „Tvrzení, že římský papež mluví *ex cathedra* při definování učení víry a mravů je neomylný, dokazujeme: 1. z Písma sv., 2. z tradice, 3. rozumovou úvahou.“¹⁰⁸

Důkaz z Písma staví na následujících úryvcích. Jedině ke sv. Petru pronesl Pán tyto slova: „Ty jsi Petr a na té skále...“ Mt 16,18. Předpokládá se, že sv. Petr a „a jeho nástupci“¹⁰⁹ jsou základem v Církvi a to tak pevným, že brány pekelné ji nepřemohou. „Tobě dám klíče od nebeského království: co svážeš na zemi, bude svázáno na nebi, a co rozvážeš na zemi, bude rozvázáno na nebi.“ Mt 16,19. Pokud by předchozí tvrzení neplatila a nástupce Petrův by ve věroučných otázkách mohl bloudit, pak brány pekelné by Církev přemohly. Víra Petrova musí být tak pevná, že se nebude mýlit. „A co platí o sv. Petru, platí i o jeho nástupcích-biskupech římských, učících, *ex cathedra*“¹¹⁰

Dále autor podává důkaz z tradice. Církevní otcové a učitelé nám ve svých dílech zanechávají dostatek zpráv o tom, že uznávali neomylnost římského Velekněze.

Výroky sv. Irenea, sv. Cypriána i sv. Augustina potvrzují, že v dané době se sporné otázky řešily nejen na ekumenických sněmech (cařihradských, chalcedonském, nicejském), ale také se znesvářené strany odvolávaly do Říma, například Augustinův vleklý spor s Pelagiány, kdy až na Apoštolské stoličce bylo rozhodnuto. Od té doby se traduje teologický axiom: „Roma locuta, causa finita.“¹¹¹

Běžně se k papežské stolici dostávaly stížnosti k rozhodnutí ve středověku. Sv. Tomáš ve své Sumě píše, že: „K onoho autoritě náleží vydávání symbolu víry, k jeho autoritě náleží konečně rozhodovati o tom, co má býti ode všech neochvějně věřeno.“ (Sum. th. 2, II-q. I.,a. 10). Druhý koncil lyonský (r. 1274) přiznává papeži

---

¹⁰⁸ Tamtéž, 34.

¹⁰⁹ Tamtéž, 34.

¹¹⁰ Tamtéž, 36.

¹¹¹ Tamtéž, 37.

právo „suo iudicio definire“ – rozhodovat o sporech ve víře. Florentský sněm (r. 1439) výslovně jmenuje papeže „otcem a učitelem všech křesťanů“.¹¹²

To vše vede biskupy na I. vatikánském koncili k přesvědčení, že dogma o neomylnosti papežské je co do formulace nové, ale jeho podstata byla v Církvi vždy uznávána.¹¹³

Nakonec Kubalík uvádí důkaz rozumu. „Než i rozum nasvědčuje, že je vhodné, aby nejvyšší Pastýř v učení byl neomylný. Neboť víra má být jedna a tak jistá, abychom bezpečně mohli poznati to, co je nutné k dosažení nadpřirozeného cíle.“¹¹⁴

Porušení jednoty by znamenalo nejistotu ve víře a tím i rozklad celé Církve. Pro udržení jednoty je nanejvýš praktické, aby se měli věřící kam odvolat ve věroučných sporech. Takovým místem je Tribunál pod vedením římského Velekněze. Nestačí neomylnost na ekumenickém sněmu. Není totiž možné, aby se sněmy scházely z pochopitelných důvodů příliš často. „Proto je nanejvýš vhodné, aby papež byl neomylný i bez souhlasu Církve.“¹¹⁵

3.1.7 Řádné magisterium římského Velekněze

Po uvedení námitek falibilistů a několika dodatků Kubalík ještě charakterizuje řádné magisterium papeže. Stejně jako se rozlišuje magisterium řádné a mimořádné biskupů, tak i pro papeže platí výkon magisteria buď řádný, nebo mimořádný. Pokud vykonává svůj úřad partikulární (biskup římské diecéze), neužívá své pravomoci nejvyššího stupně a dekrety jím vydané nejsou neomylné. Pokud mluví papež *ex cathedra*, ale nemá v úmyslu definovat věroučné rozhodnutí, pak ani to nemusí být neomylné, nicméně taková rozhodnutí vyžadují náboženský souhlas a poslušnost.¹¹⁶

---

¹¹² Citace v tomto odstavci tamtéž, 37.

¹¹³ Srov. tamtéž, 37.

¹¹⁴ Tamtéž, 38.

¹¹⁵ Tamtéž, 38. Kubalík zde cituje TANQUEREY Ad.: Synopsis theol. Dog. Fundament. I. Vol., 602.

V celém 4.1.6 srov. tamtéž, 34–38.

¹¹⁶ Srov. tamtéž, 38–47.

3.2 Část druhá: Sněm vatikánský

Když jsme tedy s Josefem Kubalíkem v první části knihy teoreticky rozebrali téma neomylnosti (3.1), přistupme nyní k druhé části, která se zabývá přípravou a průběhem I. vatikánského koncilu. Pomineme některé detaily jako jednací řád sněmu,¹¹⁷ jinak se budeme držet Kubalíkova členění. Prozkoumáme tedy, jak autor podává historický kontext sněmu (4.2.1), představuje osobu papeže Pia IX. (4.2.2), popisuje přípravu sněmu (4.2.3), vysvětluje, kdo byli odpůrci sněmu (4.2.4), popisuje různé názory na samotné téma neomylnosti (4.2.5), rozvinutí činnosti sněmu (4.2.6) a jeho vyvrcholení ve schválení dogmatu (4.2.7). Krátce se zmíníme o postoji Pia IX. k dogmatu (4.2.8), jak ho Kubalík popisuje, podrobněji se budeme věnovat postoji sněmovní menšiny, do níž patřili i naši biskupové (4.2.9). Na závěr si všimneme autorova hodnocení významu vatikánského sněmu (4.2.10). Sledujme tedy obsah díla.

3.2.1 Přehledné dějiny

V šestnáctém století vzniká a rozšiřuje se protestantismus. Na něj reaguje sněm tridentský, který se snaží provést reformu katolické církve po duchovní stránce. Utekla tři století a znovu se nashromáždily problémy. V 18. století se v jednotlivých evropských zemích rozběhl proces sociálních změn. Devatenácté století je nazýváno stoletím sociální revoluce, neboť vzniká kapitalismus a ten má za následek vznik tzv. sociální otázky. Toto století je zváno i stoletím kritiky. Na církevní půdě se střetávají dva směry: *galikanismus* – snažící se odpoutat co nejvíce od nejvyššího vedení v Církvi a *ultramontanismus* – upevňující co nejvíce nároky Apoštolského stolce.¹¹⁸

3.2.2 Pontifikát Pia IX.

Pius IX. se narodil 13. 5. 1792 v Sinigaglie. Obětoval klid svého pontifikátu i popularitu své osobnosti, aby uhájil čistotu víry. Byl velkým ctitelem Panny Marie a usiloval o to, aby se úctě Matky Boží věnovala větší pozornost. Za nejvhodnější prostředek volí vyhlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie dne

---

¹¹⁷ Srov. tamtéž, 55–56.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, 49–51.

8. 12. 1854. Za deset let, 8. 12. 1864, vyhlašuje v tzv. Syllabu a encyklice Quanta cura boj bludům. Do třetice svolává 8. 12. 1869 ekumenický sněm do Vatikánu.¹¹⁹

3.2.3 Příprava na sněm ekumenický

„Koncil byl svolán, aby se vyrovnal s úkoly světové důležitosti, s omyly a potřebami své doby.“¹²⁰ Nejdůležitějším tématem bylo ale papežství a jeho autorita v Církvi. Papež už v roce 1864 žádá o vyjádření, zda sněm svolat, nejprve kardinály a biskupy. Po jejich kladné odpovědi se přípravných prací pro sněm ujímají konsulárové. Jsou to vesměs slavní teologové, církevní právníci a učitelé z katolických univerzit. Přípravnou komisi vede biskup ze St. Polten, J. Fessler. Jesuita Theodor Granderath, který zpracoval dějiny koncilu, definuje ekumenicitu koncilu jako “vlastnost, jíž se reprezentuje cele učitelské těleso po celém světě rozšířené církve“.¹²¹ Bulou Aeterni Patris byli na sněm svoláni biskupové a zvací listy obdrželi též nesjednocení biskupové a protestanti.¹²²

3.2.4 Odpůrci ekumenického sněmu

Zajímavé je, že největší potíže sněmu způsobili sami katolíci. Jednalo se především o skupinu shromážděnou kolem historika Ignáce Döllingera. Ten pod pseudonymem Janus vydal roku 1869 spis o nebezpečí papismu, v němž sice připouští papežský primát, ale brojí proti samovládě. Dále Svobodní zednáři se scházejí roku 1869 v Neapoli a prohlašují vatikánský sněm za nebezpečí pro civilizaci, pokrok a svobodu. Tehdejší vlády evropských států většinou nečiní potíže, zaujímají postoj „nevměšování se“, jen ruská vláda účast svým biskupům zakázala.¹²³

3.2.5 Neomylnost papežská – vznik kontroverse

Již před samotným uvažováním o sněmu vznikaly v Církvi proudy, které se klonily k dvěma hlavním odlišným postojům v přiznání papežské neomylnosti. Na jedné straně ultramontanisté, kteří uznávali absolutní neomylnost papeže a jakousi formu

---

¹¹⁹ Srov. tamtéž, 51.

¹²⁰ Tamtéž, 52.

¹²¹ Tamtéž, 52. Kubalík zde cituje dílo GRANDERATH Th.: “Geschichte des Vatikanischen Konzils I., Herder, 1903, 29.

¹²² Srov. tamtéž, 51–53.

¹²³ Srov. tamtéž, 53–55.

monarchismu. A tzv. galikanisté, kteří se klonili k francouzskému modelu církve, která sice uznává papežství, ale podřizuje ho státním zájmům. Na sněmu se ale takto ostře konflikt neprofiloval a tzv. oportunisté byli biskupové, kteří papežskou neomylnost uznávali, nicméně si nepřáli, aby byla tato otázka na pořadu jednání koncilu, protože se domnívali, že situace, především v Evropě, definování neomylnosti nepřeje. Pod různými pseudonymy vycházely v tisku po celé Evropě pomlouvačné články jak na osobu hlavního strůjce koncepce koncilu a vůdce majority arcibiskupa Manninga, tak na „papežské stádo“¹²⁴ sestávající převážně z Italů. Na ně samozřejmě reagují s o to větší bojovností zastánci neomylnosti.¹²⁵

3.2.6 Rozvinutí činnosti sněmu

Po přípravných pracích v prosinci roku 1869 se naplno sněm rozběhl v lednu 1870. Jako první byla v lednu, celkem bez velkých změn, probrána konstituce „De fide“. Do schématu „De Ecclesia“ byla zařazena hlava 4 o papežské neomylnosti, kterou prosazovala většinová skupina vedená arcibiskupy Manningem a Deschampem a biskupem Sénestreyem. Tito hlavní představitelé byli nekompromisními zastánci nutnosti prohlášení dogmatu. Proti této tzv. majoritě stojí v opozici představitelé minority, kteří z důvodných obav písemně žádají dne 12. 1. 1870 papeže o nezařazování této otázky na pořad jednání. Pod odůvodněním jsou podepsáni mezi prvními kardinálové Schwarzenberg a Rauscher, biskupové Jirsík a Fürstenberg.¹²⁶ Dne 22. 2. 1870 byla provedena změna jednacího řádu, protože jednání se neúnosně protahovala a nebyly přitom řešeny věroučné otázky.¹²⁷

3.2.7 Vyvrcholení sněmovního jednání

Několik měsíců před prohlášením dogmatu se přiosřil boj mezi zastánci prohlášení neomylnosti a jejich odpůrci. Při předběžném hlasování se ukazuje, že velká většina neomylnost schválí; mnozí představitelé minority tedy využili papežova dovolení a odcestovali do svých diecézí, protože – jak papeži vysvětlují v dopisu – „synovská

---

¹²⁴ Tamtéž, 60.

¹²⁵ Srov. tamtéž, 56–60.

¹²⁶ Text žádosti je uveden v českém překladu tamtéž, 62–63.

¹²⁷ Srov. tamtéž, 61–65.

úcta a oddanost nedovolí... vysloviti non placet“.¹²⁸ Dogma je pak na IV. zasedání dne 18. července 1870 schváleno a prohlášeno.¹²⁹

3.2.8 Postoj Pia IX.

Sám papež jasně vyslovil svou víru v neomylnost už před prohlášením dogmatu, při jednáních však nechával věcem svobodný průběh. Na sněm nikterak nenaléhal.¹³⁰

3.2.9 Náзор menšiny sněmovní

Blíže nespecifikovaní „nepřátelé Svaté stolice“ využili opatrného postoje sněmovní menšiny, aby ukázali nejednotnost a různost názorů v samotné katolické církvi. Zpřevrácením a záměrným zamlžováním vytvářeli dojem, že dokonce uvnitř koncilu existují skupiny, které nesouhlasí nejen s ustanovením dogmatu, ale nesouhlasí ani se samotným faktem neomylnosti. Nebylo nic platné, že i zástupci většiny na sněmu, Manning a Fessler, zdůrazňovali, že otcové menšiny nebyli proti učení o neomylnosti jako takovému, ale z oportunních důvodů se snažili o neprojednávání této otázky na sněmu. Zastánci menšiny se domnívali, že doba nepřeje ustanovení nového dogmatu, zvláště proto, že by mohlo být špatně chápáno a dávalo by do rukou zavádějící argumenty odpůrcům katolické církve. „Jejich postoj byl tudíž vyčkávací, nikoli plně odmítavý; a tomuto stanovisku odpovídala jejich nepřítomnost na IV. zasedání.“¹³¹ Na posledním předcházejícím hlasování sněmu hlasovalo mnoho zástupců „non placet“, ale přesto písemně ubezpečili Pia IX., že nesouhlas nepatří učení, ale tomu, aby byly dekrety vyhlášeny právě v té době. Nicméně svět byl postupem na koncilu znejistěn a „nestranní pozorovatelé“ přikládali význam jiným věcem než očití svědkové, kteří později sepsali své vzpomínky na koncil, jako například kardinál Manning ve svém díle „Die wahre Geschichte des Vat. Concils“. O odborné teologické, přímo dogmatické stránce sporu pronáší historik Granderath kritiku: „Neboť kdo byl mezi německými biskupy menšiny vynikajícím dogmatikem?“ A odpovídá: Neurazím je, řeknu-li žádný!“¹³² Vysvětluje to tím, že v první polovině 19. století bylo Rakousko ještě pod

---

¹²⁸ Tamtéž, 67.

¹²⁹ Srov. tamtéž, 65–68.

¹³⁰ Srov. tamtéž, 68–70.

¹³¹ Tamtéž, 71. Kubalík zde cituje dílo FESSLER Josef: Das Vatikanische Concilium, 1871, 96.

¹³² Tamtéž, 72. Kubalík zde cituje dílo GRANDERATH, Th: Geschichte des Vat. Konzils III., 1906, 271.

vlivem josefinismu a na rakouských a německých univerzitách převládal racionalistický přístup k teologii, který preferoval omezení nadpřirozena. V souvislosti s převládajícím racionalismem a deismem byli někteří rakouští josefinisté i pro odloučení církve od Říma, a znalosti o neomylnosti papežské byly velmi mlhavé. Ovšem již začátkem 20. století uvádějí někteří historikové, že hlavní důvody menšiny byly více politické než teologické.¹³³

3.2.10 Význam sněmu vatikánského

„Význam sněmu vatikánského v ohledu dogmaticko-dějinném, právním i církevně-politickém je mimořádně veliký.“¹³⁴ Bez ohledu na velké množství obtíží, dogmatických sporů a lidských zklamání, Církev prokázala jednotu, houževnatost a pevnost. V té době se zároveň zvyšují rizika dalšího evropského konfliktu a řada lidí hledá oporu ve víře a církvi a stoupá morální oceňování papežství jako jistoty v rozbouřených vodách politického i sociálního kvasu.

Dílo sněmu bylo přerušeno obsazením Říma. I když některé kroky sněmu nebyly dokončeny, vyhlášením konstitucí *De fide* a *De Ecclesia Christi* byl uzavřen spor vinoucí se staletími. Zároveň překonáním partikularistických a episkopalistických tendencí dochází k posílení papežského univerzálního episkopátu, ale zároveň nebyl omezen vliv učitelského úřadu biskupů coby rozhodčího ve věcech „víry a mravů“. Tím, že byl přes protesty Pia IX. po bitvě u Sedanu zabrán Řím, ztrácí papež svůj fyzický i politický vliv, ale zároveň nabývá vrcholu jeho duchovní a vnitrocírkevní autorita.¹³⁵

Tímto jsme tedy zakončili rekapitulaci Kubalíkova výkladu o I. vatikánském koncilu a přistoupíme k třetí části knihy.

---

¹³³ Srov. tamtéž, 70–72.

¹³⁴ Tamtéž, 73.

¹³⁵ Srov. tamtéž, 73–74.

3.3 Část třetí: Neomylnost papežská a biskupové našich zemí

Poté, co jsme viděli Kubalíkův výklad o neomylnosti jako takové (3.1) a o prvním vatikánském koncilu (3.2), přistupme k další, již třetí části knihy, která podrobně zkoumá postavy českých biskupů, kteří na sněmu patřili k minoritě, která prohlášení neomylnosti nepodporovala. Prozkoumáme tedy nejprve obsáhlou pasáž o kardinálovi Schwarzenbergovi, kterou s autorem rozdělíme na tematické celky o jeho životě (3.3.1), který však pojmem spíše stručně, o jeho teologických názorech vzhledem ke škole Güntherově (3.3.2), o jeho postoji k prohlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie (3.3.3) a konečně nejvíce prostoru logicky dáme postoji k papežské neomylnosti (3.3.4). Dále zrekapitulujeme autorovu charakteristiku biskupa Jirsíka (3.3.5).

3.3.1 Kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg

Autor nazývá kardinála Schwarzenberga jedním z největších pražských arcibiskupů.¹³⁶ (1908 - 1885) Přináší jeho životopis od dětství a rozhodnutí pro duchovní stav, studia, přijetí kněžství, až po cestu biskupskou – nejprve jako arcibiskup salzburský (1936), později pražský (1950), kde byl velmi aktivním na mnoha polích.¹³⁷

3.3.2 Kardinál Schwarzenberg a škola Güntherova

Autor dále vidí jako nutné objasnit kardinálův teologický postoj ke Güntherovi a jeho škole, k prohlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie r. 1854 a zvláště jeho boj na sněmu vatikánském proti definování neomylnosti papežské, protože „povrchnímu pozorovateli mohlo by se zdáti, že tyto tři nesrovnalosti poněkud zatemňují světlu památku jeho nesporně vynikající osobnosti.“¹³⁸

V první polovině 19. století probíhá v rakouských zemích obrodný proces, který se snaží navrátit katolické církvi její pozice ztracené v josefínské době. Tzv. katolická restaurace má své strůjce v sv. Klementu Hofbauerovi, Schlegelovi a Baaderovi. K nim se ve Vídni přiřadil i poměrně mladý Antonín Günther, jenž byl dokonce zván

---

¹³⁶ Srov. tamtéž, 75.

¹³⁷ Srov. tamtéž, 75–81.

¹³⁸ Tamtéž, 81.

„Augustinem“ náboženského kruhu kolem Klementa Hofbauera. Günther se cítil povolán k vytvoření nové filosofie, která by po ranách způsobených Kantovým kriticismem vytvořila pevné podklady dogmatům křesťanské nauky. Jeho odvážný projekt bohužel skončil v bludu a roku 1857 vede až k indexaci jeho děl. Jeho spisy nebyly však v širším povědomí, neboť byly náročné. Vychovatel mladého knížete Schwarzenberga, Vavřinec Greif, zprostředkoval svému svěřenci hodiny filosofie u Günthera a pozdější kardinál Schwarzenberg ho po celý život „choval ve velké vážnosti“.¹³⁹

3.3.3 Schwarzenbergův postoj k dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie

Roku 1854 byli do Říma pozváni vybraní biskupové, aby vyjádřili svůj názor na prohlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie, kardinál Schwarzenberg byl mezi nimi. Mezi dokumenty Arcibiskupství pražského je kopie dopisu papeži, datovaná v Římě v prosinci 1854, kde se kardinál vyjadřuje zdrženlivě proti prohlášení dogmatu s odůvodněním, že v jím řízené diecézi je mnoho bludařů a mnoho lidí slabých ve víře se sklonem k schizmatu, a obává se, že by se mohla propást naděje je znovu získat k pravé víře.¹⁴⁰

3.3.4 Kardinál Schwarzenberg a jeho postoj k dogmatu o neomylnosti papežské

Až důkladným studiem korespondence a dokumentů z archivu Arcibiskupství pražského a díky svědectví, která poskytli ve svých pozdějších spisech představitelé majority na sněmu Manning a Fessler, lze vyvrátit nepravdivé a zavádějící informace o kardinálovi, které se uchytily v povědomí veřejnosti po otištění článků Ignáce Döllingera v Allgemeine Zeitung a Briefe von Rom. Kardinál nebyl proti papežské neomylnosti, byl však proti jejímu dogmatizování v dané době.¹⁴¹ Kubalík uvádí přehled archívních dokumentů o kardinálovi, rozebírá také kardinálovu přípravu na sněm.¹⁴²

---

¹³⁹ Srov. tamtéž, 81–86.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, 86–87.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, 87–88.

¹⁴² Srov. tamtéž, 88–94.

Kniha dále reprodukuje jak v latině, tak v českém překladu celou řeč kardinála, kterou na sněmu pronesl 18. 5. 1870 a která nejjasněji dokládá jeho postoje.¹⁴³ Kubalík ji komentuje a uvádí, že řeč „vzbudila pozornost celého vzdělaného světa“.¹⁴⁴ Kardinál žádal o nezařazení dogmatu o neomylnosti papežské do jednání sněmu a uvedl pro to šest argumentů: 1. není to teď naléhavá potřeba, 2. má-li být nositelem neomylnosti jedna osoba, jak se srovnává svobodná vůle jedince a působení Ducha svatého? (kardinál zastával neomylnost celého petro-apoštolského úřadu), 3. když se v minulosti vyřešily bludy i bez prohlášení neomylnosti, půjde to tak i nadále, 4. nepřispělo by to k sjednocení protestantů a schizmatiků, 5. v českém národě doutná husitství, nové dogma neprospěje situaci, 6. přijetím dogmatu by se podpořili ultramontanisté, které by naopak bylo potřeba vymezit. Přes mnohé snahy minority byl dokument dne 18. 7. 1870 schválen. Kardinál se závěrečného aktu neúčastnil, ale ještě než odjel z Říma, byl přijat papežem Piem IX. Audience proběhla ve smírném duchu. Později Schwarzenberg ve své soukromé korespondenci koriguje některá tvrzení tisku o závěrečném přijetí u papeže. Odjíždí z Říma s obavami, jak budou výsledky koncilu přijaty duchovenstvem i veřejností.¹⁴⁵

Z několika dokumentů vyplývá, že kardinál Schwarzenberg měl po násilném ukončení sněmu (tj. obsazení Říma) v úmyslu trvat na svých názorech. Byl například taktně upozorněn biskupem Jirsíkem, druhem v opozici, že by měl vydat dekrety koncilu tiskem, tak jako to učinil vídeňský biskup Rauscher. Dále si dopisoval s několika univerzitními profesory z teologických škol, kteří nesouhlasili s vyhlášením dogmat, a byl pro ně vzorem odporu. Nicméně postupem času se kardinál podvolil a překonal sám sebe. V Ordinariátním listě z ledna 1871 dekrety sněmu vyhlásil. Koncil již obnoven nebyl.¹⁴⁶

---

¹⁴³ Srov. tamtéž, 94–110.

¹⁴⁴ Tamtéž, 110.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž, 110–114.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž, 114–117.

3.3.5 Biskup Jan Valerián Jirsík

Poslední oddíl třetí části se věnuje postavě biskupa Jana Valeriána Jirsíka, kterého kardinál Schwarzenberg nazval „perlou ve své kapitule“¹⁴⁷. Jan Valerián Jirsík se narodil v Kácově u Čáslavi v roce 1798. Studoval v Hradci Králové, Litomyšli a v Praze. Působil na několika menších místech a upozornil na sebe literární činností. S kardinálem se blíže seznámil, když byl za své zásluhy jmenován kanovníkem u sv. Víta. Později byl jmenován biskupem v Českých Budějovicích. Zajímavé je, že jeho literární činnost je zacílena na protestanty a jeho apologetické texty jsou psány populární formou, takže se dočkaly několika reedic. Jeho přičiněním se znovu začal r. 1846 vydávat Časopis katolického duchovenstva, do kterého pilně přispíval. Účastnil se prvního vatikánského sněmu a to vždy na straně menšiny. Jeho korespondence byla částečně ztracena, z toho, co zbylo, vyplývá, že Jirsík byl též názoru, že prohlášení papežské neomylnosti přichází v nevhodnou dobu. Na všech protestních listinách sněmu podpořil svým podpisem pražského metropolitu, jen na posledních jednáních nebyl, neboť využil papežova dovolení a vrátil se do své diecéze. Důvodem byl pravděpodobně zdravotní stav, neboť mu v té době bylo 72 let. Ještě dalších třináct let ovlivňoval dění v českobudějovické diecézi a české katolické scéně. Dožil se 85 let.¹⁴⁸

3.4 Část čtvrtá – Neomylnost papežská a český lid

Zrekapitulovali jsme dění na 1. vatikánském koncilu z pohledu našich biskupů (3.3) a nyní zkoumejme, jak Kubalík v další části knihy prezentuje situaci v Čechách, která jistě na postoje našich biskupů měla vliv. Uvidíme, že nebyla vůbec jednoduchá, námitky vyjadřovali jak duchovní, tak prostý lid (3.4.1), a právě tak i žurnalisté, katoličtí a tím spíše i proticírkevní (3.4.2). Na základě toho autor vysvětluje odůvodněnost postoje biskupů (3.4.3).

---

¹⁴⁷ Tamtéž, 118.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, 117–126.

3.4.1 Neomylnost papežská a české duchovenstvo a lid

V Časopise katolického duchovenstva (ČKD) se již roku 1869 nachází článek „O ekumenickém sněmu ve Vatikáně“. Autor Antonín Skočdopole píše, jaké pobouření vyvolávají témata sněmu ve Francii. Z průběhu sněmu podává zprávy do ČKD teolog profesor Karlo-Ferdinandovy university Klement Borový.

Právní poradce církevního soudu a kardinála Schwarzenberga prof. J. Schulte organizuje podporu probošta mnichovské kapituly Ignáce Dölingera a v dopise uveřejněném v *Allgemeine Zeitung* začátkem roku 1870 mu sdělují, že zcela sdílí jeho postoj odporu proti dogmatizaci neomylnosti papežské.

I druhý poradce kardinála na sněmu, pražský profesor Salesius Mayer, se aktivně podílel na odporu proti dogmatizaci. Podle církevního historika Grandera je autorem brožury o neomylnosti, která je připisována kardinálu Schwarzenbergovi a byla zaměřena proti spisu arcibiskupa Manninga. V závěrečné kapitole poukazuje Mayer „na nepřátele, jimž se dá nová příležitost k útokům, na liberální vlády, jež nebudou šetřit práv církevních, na skutečnost, že protestanté a schismaticové se ještě více odcizí a hlavně, že by bylo zapotřebí spíše biskupy, na jejichž bedrech spočívá obrana církve, podporovati v jejich autoritě než jich autoritu snižovati v očích lidstva.“¹⁴⁹ Je pravděpodobné, že premonstrát Salesius Mayer upravoval či připravoval řeči kardinálu Schwarzenbergovi na sněmu a hlídal je po teologické stránce.

Do Říma za delegací z Čech míří i podpora nižšího kléru, vikariát pardubický, čáslavský a rokycanský zasílají svou podporu. Představitelé pražského semináře, vyšehradská kapitula i pražští duchovní vyjadřují svou oddanost.

V souladu s národně obrozeneckými snahami dávají najevo svůj nesouhlas i prostí lidé na několika táborech lidu. V září 1869 se u Malína na Kolínsku sešel tábor lidu, v dopise zaslaném českému episkopátu je prosba, aby biskupové nehlasovali pro dogma

---

¹⁴⁹ Tamtéž, 131.

o papežské neomylnosti. Totéž požaduje Rezoluce vodňanská z 3. ledna 1870. V obou případech se dá vysledovat snaha české veřejnosti upozornit na svou existenci.¹⁵⁰

3.4.2 Český tisk o neomylnosti papežské

Kubalík si dále všímá reakcí na proces prohlašování dogmatu v tisku. Hned na úvod shrnuje, že „tehdejší tvůrcové veřejného mínění jsou proti prohlášení dogmatu, ne-li proti učení samotnému“¹⁵¹. Politický Katolický týdeník Čech informuje seriózně o dění na sněmu, ale signatury pod články nedovolují odhalit jejich autory. Pravděpodobně to budou prof. Houska a prof. Salesius Mayer, kteří oba doprovázeli na sněm kardinála Schwarzenberga. Politický časopis katolíků Pokrok pobouřeně konstatuje, že by se měl sněm více zaměřit na demokratizaci společnosti a na pomoc chudým a utiskovaným než na to, co už stejně papež svým dogmatem vyhlášeným „ex cathedra“ o Neposkrvrněném početí Panny Marie ukázal. Národní listy jsou v té době liberální deník a projevují „proticírkevní smýšlení“, kritizují celý sněm a „jezovitskou“ většinu, projevují přání, aby sněm více dbal na zásady svobody a osvěty. Bohemia je německý časopis čtený i českou inteligencí. Jeho články o koncilu byly hodně zkreslující a pravověrné biskupy menšiny postavily do špatného světla.¹⁵²

Ještě horší články přináší tisk vysloveně proticírkevní. V Čechách se jedná např. o politický časopis „Svoboda“, v němž samy nadpisy článků jsou výmluvné: „Ze života jednoho také neomylného“, „Neomylnost papežská a čarodějství“, „Zlomeny budtež okovy Římem ukované“. Na Českobudějovicku působil „filosof-sedlák“, jistý Alfons Šťastný, který útočí ve svých brožurách na „neomyláckou“ církev katolickou.¹⁵³

3.4.3 Vysvětlení postoje biskupů vůči neomylnosti papežské

V Čechách se většinová společnost postavila na stranu sněmovní opozice velmi rychle a jednoznačně. Souviselo to s nenaplněnými politickými snahami a s odporem proti rakouské nadvládě. Sympatie budily snahy o decentralizaci jakéhokoli druhu, v církvi zvláště. To vše bylo kardinálovi Schwarzenbergovi i ostatním, kteří přicházeli

---

¹⁵⁰ V 4.4.1 srov. tamtéž, 127–137.

¹⁵¹ Tamtéž, 137.

¹⁵² Srov. tamtéž, 137–139.

¹⁵³ Srov. tamtéž, 139–141.

z Čech jasné, proto se obávali, jak společnost přijme nové dogma. Obavy se naplnily a krátce po jeho vyhlášení zrušila rakouská vláda konkordát s Římem. Zákon o vnějších právních poměrech katolické církve, jenž poněkud uklidnil situaci, byl přijat až v roce 1874.¹⁵⁴

Tímto jsme tedy přehlédli obsah čtvrté části knihy Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých.

3.5. Část pátá: Biskup Strossmayer a ostatní biskupové slovanští

Po prozkoumání neomylnosti jako takové (3.1), průběhu sněmu (3.2), seznámení se s českými biskupy, kteří patřili k sněmovní menšině (3.3) a s reakcemi na dogma v českých zemích (3.4), Josef Kubalík přináší pohled na postavu chorvatského biskupa Strossmayera, jednoho z nejradikálnějších odpůrců prohlášení dogmatu o neomylnosti. Tento biskup byl zřejmě v Čechách známý („jeho jméno nese i známé náměstí ve zlaté Matičce Praze“¹⁵⁵) a vycházely u nás jeho falzifikované spisy, které vrhaly nepříznivé světlo na koncil a v důsledku i na Strossmayera samého, na jeho pravověrnost. Shrňme tedy na následujících řádcích autorův popis biskupova života a působení (3.5.1) a vize sjednocení národů (3.5.2).

3.5.1 Biskup Josip Juraj Strossmayer

J. J. Strossmayer (1815 – 1905) se narodil v Oseku. Po gymnazijních studiích přechází na filosofii v Diakově. V roce 1838 je vysvěcen na kněze. Dále si rozšiřuje vzdělání v Pešti a Vídni, kde skládá doktorát z teologických věd „Cum applausu“. V pouhých 35 letech se stává biskupem diakovarským. Biskup Strossmayer byl velkým vlastencem a zastáncem sjednocení křesťanstva.

Na vatikánském sněmu patřil k radikálním odpůrcům dogmatizace neomylnosti. Pro svou temperamentní a emotivní povahu se dostal i do nepříjemných situací, protože ve svých bouřlivých řečech docházel až do krajností. Byl přezdíván „biskup z turecké

---

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, 141–172.

¹⁵⁵ Tamtéž, 6.

hranice“. Za jeho postojem je však nutno hledat znalost poměrů na „horké půdě“ Balkánu, obavu o zachování bezpečí pro katolíky, kteří byli sevřeni jednak východní církví, jednak muslimskou komunitou v Bosně. Ti, kteří ho znali, nepochybovali o jeho pravověrnosti, na druhou stranu byly jeho vášnivé řeči zneužity ve prospěch odmítnutí neomylnosti či zdiskreditování celého koncilu. V roce 1904 vyšla v Brně kniha plná falzifikátů Strossmayerových řečí. „Srovnáme-li český falzifikát řeči Strossmayerovy s latinským originálem, na první pohled zjistíme, že jde o nepodařený protestantský padělek.“¹⁵⁶, hodnotí Kubalík. Nebyl to jediný podvrh, který se vyskytl a to nejen na území Evropy. Na Strossmayerovu hlavu se neprávem sesypaly i kritiky ze strany katolického tisku a byl obviněn, že šíří protestantské myšlenky. O oddanosti papeži i církvi však svědčí jeho korespondence a v neposlední řadě i jeho činy. Víc než teologem teoretikem byl „taktik katolického apoštolátu“.¹⁵⁷

3.5.2 Papežská neomylnost a církevní sjednocení národů

Strossmayer zdůrazňoval, že rozkol mezi církvemi nebyl dílem Slovanů, ale Řeků. Proto vidí šanci, aby se Slované sjednotili v katolické církvi a vyřešili problém smíření církve západní a východní. Sám měl velmi rád Čechy, udržoval přátelské vztahy s našimi vlastenci, podobně blízký mu byl i ruský filosof Solovjev. V jednom dopise píše o Rusech, že „bloudí bona fide, protože sami blud nevymysleli, nýbrž od svedených předků svých přijali“.¹⁵⁸ V tomto jeho velkém úsilí o sjednocení východní a západní církve vnímal dogma o neomylnosti jako velkou překážku, která by zároveň bránila sjednocení Slovanů.¹⁵⁹

Kubalík však knihu uzavírá následovně: „Tedy k opravdovému míru světovému dojde, bude-li mu předcházeti upřímné sjednocení všech křesťanů. Podle vůle Boží principem jednoty je primát Apoštolské stolice a s ní nerozlučně spojené neomylnosti papežské. Tudiž zdůrazněním autority tohoto jednotícího úřadu na sněmu vatikánském

---

¹⁵⁶ Tamtéž, 149.

¹⁵⁷ Tamtéž, 147. Kubalík zde cituje dílo MOURRET Ferdinand: Histoire générale de l'Église. T. VIII. Paris, 1919, 549. V celém 4.5.1 srov. tamtéž, 143–150.

¹⁵⁸ Tamtéž, 153.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, 150–154.

byl učiněn značný krok kupředu ve vývoji k sjednocení křesťanstva, zvláště slovanského.¹⁶⁰

Tímto jsme tedy ukončili rekapitulaci knihy o papežské neomylnosti a zbývá nám ji už jen zhodnotit.

3.6 Zhodnocení knihy Papežská neomylnost

Po ukončení naší rekapitulace uvedené knihy chceme reflektovat autorovy postoje k ekumenismu, byť v knize samé tento pojem jako takový, ve smyslu „sjednocení křesťanstva“, nenalezneme. Jak Kubalík píše ve své pozdější práci „Ekumenická teologie“ přibližně z poloviny 60. let dvacátého století, termín „ekumenismus“ se poprvé v katolické teologii vyskytuje „zcela nedávno“ a to v práci teologa Yvese Congara: „Nesjednocení křesťané. Zásady katolického ekumenismu“ /1937/.¹⁶¹

Knihy Josefa Kubalíka má za cíl vysvětlit a obhájit postoje českých biskupů na I. vatikánském koncilu, očistit jméno českého metropolity kardinála Schwarzenberga a chorvatského biskupa J. J. Strosmyera a uvést na pravou míru argumenty převážně z tisku, které velmi laciným způsobem posunuly vnímání jejich postojů jako opozičních a z principu negujících výsledky sněmu. Autor používá metody teologické i historiografické k tomu, aby uvedl na pravou míru pokroucená fakta. Do doby vydání této publikace se v českém prostoru nenalézá žádná seriózní práce na téma papežská neomylnost a čeští zástupci na I. vatikánském sněmu, pouze krátce po přerušení sněmu vyšla kniha dr. J. N. Turnera pod názvem „Důkazy pro úřednou neomylnost papežovu (1872).

Prameny, ze kterých Josef Kubalík čerpá, jsou dvojího druhu. První část knihy je teoretická a zabývá se důvody, které vedly k vyhlášení dogmatu o neomylnosti Petrova nástupce, neomylností učitelského sboru Církve a biskupů a obhajobou katolického

---

¹⁶⁰ Tamtéž, 154.

¹⁶¹ Srov. KUBALÍK Josef: Ekumenická teologie, aby všichni jedno byli, Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, pouze pro vnitřní potřebu, datace neuvedena.

učení o neomylnosti. Postupuje od Písma přes Otce a učitele církve a zmiňuje koncily. Dále zasazuje I. vatikánský koncil do dějinných souvislostí s důrazem na první polovinu 19. století, kdy se společnost vymaňuje z osvíceneckých idejí a nastává doba katolické restaurace, zmiňuje rok 1848 a nástup Pia IX. na papežský stolec. Opírá se převážně o německy a francouzsky píšící autory. Datace knih, ze kterých čerpal, jsou uvedeny v poznámkách pod čarou, víme tedy, že se jedná převážně o knihy, které vyšly na počátku 20. století nebo rozhodně před rokem 1940 (H. Denzinger, 1937; A. Michelitch, 1925; A. Tanguerey, 1937; M.Schultes O.P.,1931; L. Lercher, F. Rauch, 1939; A. Gastroueé, 1929; E. Dublanchy, 1923; A. Dorsch, 1928; A. Straub S.J. 1912; T. Grandrath, 1903; L. Veillot, 1933; F. Mourret, 1919; C. Wolfsgruber, 1912). Několikrát cituje z uveřejněných dopisů známého odpůrce neomylnosti Ignáce von Döllingera, který pod pseudonymem Quirinus píše své postřehy z koncilu a napadá v nich nejen Pia IX., ale i koncil sám. Dopisy byly pod názvem Römische Briefe vom Concil von Quirinus vydány v Mnichově roku 1870.

Velká část pramenů, týkajících se působení českých zástupců na I. vatikánském sněmu, se opírá o archiválie z Archivu Arcibiskupství pražského, Biskupství budějovického a ze Strahovského kláštera. Dalšími materiály, ze kterých je citováno, jsou tiskoviny ze 70. let 19. století a začátku 20. století (Archiv zemský: Bohemia, 1869, Národní listy 1869, 1870; Pokrok 1869; Bohemia 1870, Politický týdeník katolický „Čech“ 1870, Právo lidu 1933). Převážně se jedná o tisk, který napadá sněm a J. Kubalík vyvrací mylná či lživá tvrzení. Několikrát zmiňuje ostré výpady z pera „protestantů“.¹⁶² Zmiňuje deklaraci Malínskou a Vodňanskou, které jasně dokazují, že politické ambice Čechů byly přenášeny na církevní půdu.

Josef Kubalík se v díle Papežská neomylnost korektně a objektivně postavil k historickému tématu. Nekritizuje, nezaujímá vlastní stanovisko. Podle dobové zvyklosti v teologických pasážích zaujímá apologetický postoj a v historických oddílech snáší pečlivě důkazy z knih i archívů. Kniha je bohatá na historická fakta, ale

---

¹⁶² Srov. Kubalík, Josef: Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých, Praha: Universum, 1947, 120, 123, 139, 140.

nelze z ní vypozařovat vstřícny postoj Josefa Kubalíka k bratřím v Kristu. Zaujme ale, že uvádí Strossmayerovo hodnocení pravoslavných, že blouđí bona fide (srov. 3.5.2).

Tím jsme tedy zakončili naše zkoumání Kubalíkovy knihy Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých.

4. České křesťanství

V předchozích kapitolách jsme věnovali pozornost rekapitulaci obsahu a zhodnocení prvních dvou Kubalíkových knih, jimiž jsou Nekatolíci v Čechách a na Moravě (2) a Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých (3); nyní přistoupíme ke třetí knize, již je České křesťanství. Byla vydána v Praze roku 1947 v nakladatelství Bohulava Rupp za laskavého dohledu profesora Aloise Kudrnovského. Podle seznamu literatury lze usuzovat, že kniha vznikala až po výše uvedených knihách, které autor zřejmě připravil k vydání již v průběhu druhé světové války. Vede nás k tomu fakt, že kniha České křesťanství již obsahuje odkaz na dílo Sebastiana Trompa S.J. „Corpus Christi quod est Ecclesia“, vydání z roku 1946, dále na knihu Henri de Lubaca „Corpus mysticum“, vydání z roku 1945, a také na encykliku Pia XII. Mystici Corporis Christi z 29. 6. 1943.¹⁶³ Všechny tři Kubalíkovy knihy jsou poprvé vydány v roce 1947. Lze předpokládat, že si autor dovezl cizojazyčnou odbornou literaturu, kterou v knihách cituje, ze svých studijních cest do Říma a Paříže, které vykonal v letech 1946 a 1947, a dílo České křesťanství je podle toho až třetí v pořadí.

V úvodu knihy lze také na rozdíl od předchozích vyzorovat odkaz na druhou světovou válku („Dnešní doba je dobou značných otřesů a převratů ve vnějším světě...“ nebo „...vznešené ideje, jež jedině mohou přinést lidstvu opět pravý mír...“).¹⁶⁴ Autor si všímá, že lidé se obracejí zpět k duchovním základům a v teologii se znovu objevuje idea Božího království a pavlovské pojetí Církve coby mystického těla Kristova.¹⁶⁵

Knihy je členěna na dva hlavní díly. První díl se jmenuje Církev Kristova a obsahuje šest dílčích oddílů, které se věnují ekleziologii. Ve druhém díle – Nekatolické náboženské společnosti – se opět setkáváme s tématem knihy „Nekatolíci v Čechách a na Moravě“, tentokrát doplněným o oddíl „Schismatické církve v naší vlasti“ a oddíl věnovaný nové, Československé církvi. První oddíl podrobně rozkryjeme a budeme hledat, zda a jak se alespoň v některých pasážích dotkne vzájemných shod nebo rozdílů s jinými církvemi (4.1). Z druhého dílu projdeme pouze oddíly, které nejsou publikovány v knize Nekatolíci v Čechách a na Moravě, neboť ostatní oddíly jsou

¹⁶³ KUBALÍK Josef: České křesťanství, Praha: Bohuslav Rupp, 1947, 236.

¹⁶⁴ Tamtéž, 7.

¹⁶⁵ Srov. tamtéž, 7.

shodné s již komentovanou první Kubalíkovou knihou (4.2). Na závěr oba díly zhodnotíme (4.3).

4.1 První díl – Církev Kristova

Při zkoumání prvního dílu knihy projdeme postupně šest oddílů, na které je členěn; jsou jimi Idea království Božího (4.1.1), Církev, její ústava a hierarchická stavba církve (4.1.2), O vnitřní stavbě církve (4.1.3), Služba církve (4.1.4), Znamky pravé církve Kristovy (4.1.5) a Vlastnosti církve (4.1.6). Kubalík v nich vyjadřuje následující myšlenky.

4.1.1 Idea království Božího

Ve Starém zákoně je izraelský lid vyvoleným národem - lidem Božím. Jahve je jeho králem a království Boží je chápáno jako přítomné. Proroci mluví o slavném království v budoucnosti, ale zároveň zdůrazňují jeho pozemskou povahu. Nelze tedy mluvit o eschatologickém království Božím v pravém smyslu slova. Rabínské pojetí v Ježíšově době hlásá království pozemské, politické a univerzální, které bude dovršeno v životě věčném. V Novém Zákoně nalzáme dvojí pojmenování tohoto království: království Boží a království nebeské. Obojí znamená tutéž skutečnost, nelze z nich však vyčíst, zda měl Ježíš Kristus na mysli království vnitřní, eschatologické nebo připouštěl i vnější – společenský ráz království.¹⁶⁶

Autor vysvětluje trojí pojetí ideje království Božího: u protestantů na konci 19. století, pojetí modernistické školy a pojetí katolické. Protestanté (např. Adolf Harnack) vnímali Boží království čistě vnitřně a individualisticky, protože podle nich církev nebyla založena Kristem, ale vyvinula se ze „sociálních potřeb věřících.“¹⁶⁷ Dnes už je tento přístup minulostí. Modernistická škola a její představitel Alfred Loisy zastávají eschatologické pojetí, podle něž Kristus hlásal království Boží na konci světa. Katolické pojetí je úplnější a jediné odpovídá dějinné skutečnosti. Boží království je vnitřní, protože duše žijí ve společenství s Bohem, který je laskavý Otec. Je

---

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, 9–10.

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, 11.

i eschatologické, protože Ježíš mluví často o životě po smrti. To však není ještě všechno; Boží království má i pozemský a společenský rozměr, kterým je církev, která je jeho pozemskou podobou. Má pomáhat k dosažení eschatologického království.¹⁶⁸

Oddíl Kubalík uzavírá shrnutím, že Ježíš Kristus hlásal království vnitřní. Ve své nekonečné moudrosti však respektoval člověka jako tvora společenského a tím pádem vnější - pozemské království má ráz společenství a pomáhá člověku dostat se do království eschatologického. Kapitola končí citátem z knihy F. Grivce: „Boží království je království v duších věřících, šíří se po zemi, trpí násilí a konečně vede v posmrtné království nebeské. Království milosti ve viditelném království připravuje na věčné království nebeské.“¹⁶⁹

4.1.2 Církev, její ustanovení a ústava – od království Božího k Církvi

Druhý oddíl knihy začíná citátem z knihy „De Ecclesia Christi“ od T. Zapelena S. J., z něhož vyplývá, že od království Božího k Církvi Kristově je jen krok. Stejně tak podle ruského filosofa Solovjeva je podstata Církve království Boží a forma království Božího je Církev. Jinak to vidí ovšem protestanté – je zde uvedena známá věta A. Harnacka: „Mezi Ježíšem a apoštoly je propast, jež nikdy nebyla překročena, aniž kdy bude.“¹⁷⁰

Společnost, která se nazývá Církev Kristova, byla Ježíšem Kristem založena a jím nazvána Církev. Pravda je, že pokud mluvil aramejsky, pravděpodobně užil výrazu quehala, event. queništa. Septuaginta překládá tyto názvy jako ekklésia a synagogé, ve slovanských jazycích je slovo církev odvozeno z řeckého adjektiva kyriaké, což znamená „Páně“. Ježíš Kristus církev ustanovil a ta se začala šířit nejen mezi Židy, ale záhy i mezi pohany. Církev je společenství Kristem založené, viditelné a organizované.¹⁷¹

Na otázku, jak Ježíš Církev zorganizoval, existují různé názory. Protestanté zastávají názor, že Kristus žádnou církevní hierarchii neustanovil. Platí princip demokratický, podle něhož jsou si všichni rovni a mají všeobecné kněžství. Kazatel je v církvi zvolen

---

¹⁶⁸ Srov. tamtéž, 12–15.

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, 15. Citát pochází z knihy: GRIVEC Franc: Cerkev, Bogoslovna Akademija v Ljublani, 1924, Kniga V., 3.

¹⁷⁰ Všechny tři citáty tamtéž, 16.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, 16–18.

volbou náboženské obce. Pravoslavní se odlišují tím, že odmítají prvenství biskupa římského, mají biskupský sbor, kde biskupové jsou si rovni, ale jejich pravomoc nad věřícími není jurisdikční. Jednota v pravoslavné církvi je slučitelná s existencí autokefálních církví. Chomjakov tvrdí, že „Neměnnost dogmatu stejně jako čistota obřadu byly svěřeny nikoli péči jakékoliv hierarchie, nýbrž všeho lidu v církvi, jenž je tělem Kristovým.“¹⁷² Galikanisté soudí, že nejlepší zřízení pro Církev je takové, kde se harmonicky snoubí monarchie, aristokracie i demokracie. Všechny tyto názory se však zakládají na omylu, protože chtějí na církev aplikovat zásady pro správu světských společenství.¹⁷³

Kubalík pak objasňuje původ hierarchie v církvi. Slovo hierarchie znamená etymologicky svatá vláda. Přeneseně znamená posvátnou moc, kterou někdo vykonává. Posvátná moc nevychází „z lidu“, ale je dána shůry. Řád katolické hierarchie je takový, že z Boha Otce přechází svatá moc na Syna, z něho pak na jeho náměstka, od něj na biskupy a od biskupů na kněze. Ježíš Kristus ze své vůle vyvolil učedníky (Mt 10,1-2, Lk 5, Jan 1,35). Moc, která jim byla svěřena, nemá původ v komunitě následovníků Krista, ale v jeho vůli. Ani mezi nimi samotnými nenastolil rovnost.¹⁷⁴

Mezi učedníky si Ježíš vybral Šimona a změnil mu jméno na Petr – Kéfa. Ve Starém zákoně vyjadřovala změna jména nové povolání. Často ho oslovuje jako prvního, z jeho loďky káže lidem, za něj platí chrámovou daň, u Cesareje Filipovy mu přislíbil prvenství v církvi (Mt 16,13-19). Co Ježíš slíbil před svým utrpením, to splnil po svém zmrtvýchvstání. Před šesti apoštoly mu říká: „Pas mé beránky, - pas moje ovce, - pas moje ovce!“ (Jan 21,15-17). Primát Petrův později dosvědčují i církevní Otcové.¹⁷⁵

Byla apoštolská pravomoc osobním privilegiem či má prostřednictvím poslušnosti trvat? Z výroků Ježíše Krista o jeho pomoci a přítomnosti v Církvi vyplývá, že jeho přikázání nesměřují pouze k jedněm fyzickým osobám, ale po všechny dny světa (Mt 28,20). Biskupové jsou tedy nástupci apoštolů. V listech sv. Pavla a později i v listu sv. Klimenta Korint'ánům lze vysledovat, že tito ustanovují své nástupce v místních

---

¹⁷² Tamtéž, 18. Citát pochází z knihy: GRATIEUX A.: A. S. Khomiakov et le Mouvement Slavophile. Les Doctrines. Unam sanctam – 6. – Ed. Du Cerf. Paris 1939, 134.

¹⁷³ Srov. tamtéž, 18–19.

¹⁷⁴ Srov. tamtéž, 19–20.

¹⁷⁵ Srov. tamtéž, 21–23.

církvích. Nejsou v nich sice přesně odlišeni kněží od biskupů, ale již na počátku 2. století se v listech sv. Ignáce Antiochijského objevuje jasné rozlišení moci biskupa a presbytera. Také existují seznamy prvních biskupů v jednotlivých církvích. Dále je fakt, že sv. Petr byl v Římě biskupem. Tuto skutečnost některé protestantské kruhy popírají. Petrův první list i jiné písemné prameny (Klement Římský) kolem r. 100 a také díla v katakombách dosvědčují, že Petr v Římě byl a zemřel tam jako mučedník. Možná že římskou obec nezaložil, ale byl jejím prvním biskupem.¹⁷⁶

4.1.3 O vnitřní stavbě církve

Protože v potridentské době se musela teologie Kristovy církve bránit proti útokům protestantů, vyvíjelo se její pojetí jednostranně ve prospěch církve jako místa spásy. O obnovení pojmu církve jako mystického těla Kristova se zasloužil I. vatikánský koncil v roce 1870, když byly zdolány poslední pochybnosti o církevní hierarchii. Po něm se Pavlova nauka vrací na výsluní. „Skoro všeobecně se uznává, že Pavlovo pojetí je nejmodernější a nejplodnější náboženskou pravdou.“¹⁷⁷ Encyklika Pia XII. „Mystici Corporis“ jen završuje návrat původního Pavlova termínu do náboženského života.¹⁷⁸

Nadpřirozenou skutečnost lze vyjádřit mluvením jen neobratně. Sv. Pavel využil svého vzdělání a dokázal spojit židovské učení a helénistické vlivy k tomu, aby mu i pohané dobře rozuměli. Zcela v souladu s dobovými zvyklostmi užívá obrazy a alegorie. Pavel se po svém obrácení snaží uchopit prožitek Krista rčením: „Kristus v nás, my v Kristu“¹⁷⁹, které se nachází v Pavlových listech 64x. Ještě další čtyři metafory lze najít: 1. Církev je chrámem, v němž Kristus je kamenem úhelným. 2. Alegorie ženicha a nevěsty. 3. Metafora vinného kmene, jak ji používá sám Spasitel (Jan 15,1) a sv. Pavel transformuje na olivovník 4. Obraz hlavy a těla. V antické literatuře bývá společnost znázorňována obrazem lidského těla, kde spolu jednotlivé údy spolupracují. Znamená to, že lidé si mají pomáhat tak jako údy jednoho těla. „Vkládati do učení Pavlova o mystickém těle Kristově pojetí jediné organické

---

¹⁷⁶ Srov. tamtéž, 23–25.

¹⁷⁷ Tamtéž, 26.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, 26.

¹⁷⁹ Tamtéž, 27.

kolektivity, by znamenalo vydávati se do nebezpečí pojetí Církve čistě naturalistického. A to je omyl protestantů i některých pravoslavných jako Chomjakova a Bulgakova.¹⁸⁰

Pavel neřeší úplně přesně, jak se liší mystické Tělo od přirozeného těla Ježíšova. Považuje to za tajemství. Současní teologové (tedy Kubalíkovy doby) vidí církev odlišnou od fyzického těla Kristova i od eucharistie. Církev je ale víc než jen nějaký spolek, protože kromě právních svazků je s Kristem spojena i nadpřirozenými, organickými svazky.¹⁸¹

Svatý Augustin ve svém spise O Církvi několikrát opakuje myšlenku: „Caput et corpus unus totus Christus.“ (Hlava a tělo jeden celý Kristus). Tak jako je tělo a hlava pevně srostlá, tak pevný je svazek Krista a Církve. Hlava je povznesena nad tělo, hlava je středem nervové soustavy a pramenem života. Zároveň díky tělu může hlava vykonávat své funkce.¹⁸²

Církev je živý organismus a musí být oživován duší. Někteří teologové za ni považují stvořenou milost, většina ale míní, že tou duší je sám Duch svatý. K tomuto názoru se kloní i encyklika *Mystici Corporis Christi*, která vysvětluje nauku podrobněji. Srdcem tajemného těla Kristova je Eucharistie.¹⁸³

Ježíš Kristus ustanovil svátosti, kterými je nadpřirozený život v Církvi budován, upevňován a udržován (křest, biřmování a kněžství) a ostatní svátosti dávají, chrání a obnovují nadpřirozený život. Křtem se stává člověk účastným na životě Božím. Biřmování dává milost a Ducha svatého. Kněžské svěcení je nejvyšším stupněm včlenění se do kněžství Kristova. Eucharistie je středem všech svátostí, protože obnovuje a zpřítomňuje Kristovu krvavou oběť. Je to duchovní pokrm údů mystického těla. Svátost manželství je orgánem pro růst mystického těla. Pokání a poslední pomazání mají za účel obnovovat život v odumřelých údech mystického těla Kristova¹⁸⁴

Protestanté prosazují jedině všeobecné kněžství věřících. Všichni jsou kněžími Kristovými, a proto je hierarchie v církvi vyloučena. Pravoslavní připouštějí hierarchii, ale zároveň zdůrazňují, že Kristus je jedinou hlavou v Církvi. Monarchistické

---

¹⁸⁰ Tamtéž, 28. V odstavci srov. tamtéž, 27–28.

¹⁸¹ Srov. tamtéž, 28–29.

¹⁸² Srov. tamtéž, 29–31.

¹⁸³ Srov. tamtéž, 31–33.

¹⁸⁴ Srov. tamtéž, 33–34.

uspořádání prý odporuje pojetí Církve jako mystického těla. Katolické pojetí zdůrazňuje, že plný pojem mystického těla Kristova v sobě obsahuje viditelnou stránku Církve, a to Církve organizované. Církevní hierarchii je nutno chápat jako kostru, jež dodává tělu pevnosti.¹⁸⁵

Kubalík dále ukazuje, že pojem mystického těla Kristova nevyklučuje prvenství biskupa římského. Jednota v Církví jakožto ve viditelném společenství předpokládá jednu nejvyšší viditelnou hlavu. Katolická teologie nepopírá, že papežova moc je odvozená – papež je náměstkem Kristovým. Svým kněžstvím si je rovný s ostatními biskupy.¹⁸⁶

Učení o Církví – mystickém těle shrnuje encyklika Pia XII. *Corporis mystici Christi*, jejíž schéma zde Kubalík reprodukuje.¹⁸⁷

Panna Maria je matkou Ježíše Krista, je s ním spojena těsně a nerozlučně. Jako taková je tradicí uznávána i matkou vzhledem k Církví.¹⁸⁸

Již ve Starém zákoně je poměr mezi Bohem a vyvoleným národem popsán jako svatební smlouva. Izrael se v dějinách chová jako „nevěrná nevěsta“ (Jer, Ez), ale v době spasení uzavře Bůh s Izraelem novou *manželskou smlouvu*. V Novém zákoně, v evangeliu podle Matouše, Ježíš mluví o království Božím jako o svatbě královského syna (Mt 22, 1-14). V Pavlových listech je téma ženicha a nevěsty rozvinuto v několika z nich (Gal, Ef). Ve Zjevení sv. Jana nacházíme nový Jeruzalém sestupovat okrášlený jako nevěstu na svatbu Beránkovu. Kubalík připomíná, že právě připodobnění k manželské smlouvě je důležité, aby nebyla dávána jednostranně přednost pouze alegorii o těle Kristově.¹⁸⁹

Pojem Církve lze rozšířit i na zesnulé v očistci a svaté v nebi, protože je mezi nimi a námi úzké spojení. Sv. Tomáš tedy mluví o církvi bojující, trpící a vítězné. Je však potřeba rozlišovat, co je Církev v užším a širším slova smyslu.¹⁹⁰

---

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, 34.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, 34–35.

¹⁸⁷ Srov. tamtéž, 35–37.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, 37–38.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž, 38–39.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž, 39–40.

4.1.4 Služba církve čili církevní moc

Oddíl řeší otázku, jakými prostředky napomáhá prakticky Církev svým údům k dosažení křesťanských cílů - vnitřního posvěcení na zemi a věčného štěstí v posmrtném životě. Církev nevznikla z popudu věřících, ale díky prostředníku Ježíši Kristu, kterého poslal Bůh Otec. Ježíš vyvolil svých dvanáct a dal tím základ hierarchii v Církvi. Posvátná moc, kterou svěřil apoštolům, je „službou pro dobro duší, vždyť sám Prostředník mezi lidstvem a nebeským Otcem výslovně zdůrazňoval, že přišel na svět, aby sloužil, vybízel své učedníky, aby byli pamětlivi svého poslání služby lidstvu.“¹⁹¹

Kubalík se dále věnuje moci v církvi. Posvátná moc představuje dvě pravomoci: svátostnou a vladařskou (pastýřskou, jurisdikční). Moc svátostná spočívá především v obnovování oběti z Golgoty při eucharistii, dále i slavení ostatních svátostí. Papež převyšuje biskupy plností své jurisdikce, po stránce hierarchické konsekrace je jim roven. Biskup má plnou moc proměňovat chléb a víno v Tělo a Krev Páně. Mimo to má plnou moc posvěcovat mystické tělo Kristovo tím, že připravuje věřící k Eucharistii. Biskup je zasvěcen službě Mystického těla. Kněz má moc konsekrovat Tělo a Krev Páně a jen částečnou moc posvěcovat mystické tělo Kristovo. Jáhen má částečnou moc jak nad tělem Kristovým eucharistickým, tak mystickým.¹⁹²

Co do pravomoci pastýřské, v Písmu se dozvídáme, že apoštolové měli od Krista dvojí úkol. První úkol – poslání bylo založit Církev a poté ji řídit, udržovat a šířit. První poslání bylo Kristem svěřeno dvanácti a bylo omezeno dobou založení Církve – bylo to poslání mimořádné. Druhý úkol – Církev řídit a šířit bylo poslání řádné, které má trvat po dobu trvání Církve a je zajištěno posloupností.“ Proto je Církev apoštolská z dvojího důvodu: za prvé proto, že ji apoštolové založili na základě své mimořádné moci, a za druhé, že jí odevzdali též svou moc řádnou.“¹⁹³ Sv. Petrovi byl svěřen nejvyšší pastýřský úřad. Po nanebevstoupení Páně se stává viditelnou hlavou všech věřících. Tato nejvyšší moc pastýřská v sobě zahrnuje jednak učitelskou službu, jednak jurisdikční v otázce kázně a vedení.¹⁹⁴

---

¹⁹¹ Srov. tamtéž, 41–42.

¹⁹² Srov. tamtéž, 43–45.

¹⁹³ Tamtéž, 46.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, 46–48.

Co se týče učitelské služby Církve, Kubalík na úvod předkládá tři možnosti, jak mohl Bůh mluvit k lidem. Bůh mohl sdělovat své pravdy pomocí písemných památek, které zaznamenali filosofové. Bůh mohl zjevit pravdu každému člověku zvlášť – inspirací. Bůh si ale vyvolil autoritu, která za pomoci Ducha svatého a obdařena privilegiem neomylnosti bude vynášet „na základě své učitelské autority definitivní rozhodnutí věroučné.“¹⁹⁵ Mechanismus přijetí takových rozhodnutí přesně stanovil I. vatikánský koncil. Tato rozhodnutí jsou závazná pro celou Církev. V závěru kapitoly je pro zajímavost uváděn dvojitý způsob výkladu církevní moci. S odvoláním na výklad Tomáše Akvinského předkládá Ch. Journet dvojitý způsob činnosti Kristovy: kněžskou a královskou. K jeho pojetí se kloní církevní teologové Palmieri, Wernz a Groot. Přednost dělení na tři úřady (učitelský, kněžský a královský neboli pastýřský) dávají teologové Franzelin a Billot.¹⁹⁶

4.1.5 Znamky pravé Církve Kristovy

Autor se zde snaží zodpovědět otázku, kde je pravá Kristova Církev. K odpovědi vede několik cest – historická, empirická a konečně cesta známek, kterou Kubalík rozebírá podrobněji. Znamky Církve jsou jednota, svatost, katolicita a apoštolskost.¹⁹⁷

Jednota v Církvě je chápána jako jednota víry, jednota lásky a jednota kultu a kázně. Církev je svatá, protože jejím cílem je posvěcení duší a jejich spasení a má prostředky, které účinně posvěcují duše věřících. Znamka katolicity Církve je definována jako „trvalé rozrůstání se jedné a téže společnosti viditelně mezi národy.“¹⁹⁸ Kubalík v kapitole o katolicitě uvádí tři druhy partikularismu, které ohrožují universalismus Církve: státní – usiluje o podřízenost Církve státním zájmům, národní – vyvyšuje určitý národ nebo rasu nad ostatní, politický – připouští jen určitou vládní formu. Všechny tyto varianty partikularismu brání Církvě v tom, aby mohla svobodně šířit víru mezi národy. Co do apoštolskosti Církve, rozlišujeme apoštolské učení a apoštolskou posloupnost.

---

¹⁹⁵ Tamtéž, 49.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž, 48–50.

¹⁹⁷ Srov. tamtéž, 51–53.

¹⁹⁸ Tamtéž, 55. Kubalík zde cituje dílo: GOUPIL Aug. Al.: L'Eglise. Ed. 4, o. c., 40.

Posloupnost spočívá v nepřerušené řadě zákonitých pastýřů od založení Církve až do naší doby. Apoštolskost dokládá pravost dědictví přijatého od Krista.¹⁹⁹

4.1.6 Vlastnosti Církve. Nutnost Církve

V posledním oddíle této části knihy je objasněn výrok: „Mimo Církev není spásy.“²⁰⁰ K svému cíli – spáse – musí být Církev nutná. Již sám Kubalík v následném textu připomíná, že Bůh pohlíží na upřímné duše mimo Církev, jako by patřily k Církvi. K Církvi je potřeba patřit alespoň srdcem nebo implicitní touhou. V závěru autor otevřeně přiznává, že dogmatická nesnášenlivost je velký problém, který Církvi vytýkají nekatolíci. Dodává ale, že tím není porušen zákon křesťanské lásky. Na podporu tohoto tvrzení cituje sv. Augustina: „Odite erores, dilligite homines!“²⁰¹

Dále autor uvádí, že dojít ke svatosti je podstatný úkol Kristovy společnosti, ale přiblížit se tomuto ideálu je „zdlouhavý a namáhavý úkol“.²⁰² Člověk, stejně jako Církev, prochází v životě spoustou nesnází, někdy tragických. Skutečnost bývá leckdy tvrdší než očekávání. Tam, kde božské navazuje na lidské (porozumění zjevení) a je zprostředkováno v nedostatečných lidských pojmech, přichází napětí. Kubalík připomíná, že Církev má nedostatky, ale když člověk věří a vidí cíl ve věčnosti, „všechny nesnáze a pochybnosti mizejí.“²⁰³

Tímto jsme tedy popsali obsah prvního dílu, který přinesl Kubalíkovu eklesiologii, a dále se budeme věnovat dílu druhému.

4.2 Druhý díl – Nekatolické náboženské společnosti

Druhý díl knihy nazvaný „Nekatolické náboženské společnosti“ se zaměřuje na popis nejznámějších nekatolických společností v Čechách mezi válkami. Tato část knihy je doplněným vydáním knihy „Nekatolíci v Čechách a na Moravě“, která byla připravena k vydání pravděpodobně již před druhou světovou válkou a vzhledem k válečným

---

¹⁹⁹ Srov. tamtéž, 53–57.

²⁰⁰ Tamtéž, 58., Již sám Kubalík v následném textu připomíná, že Bůh pohlíží na upřímné duše mimo Církev, jako by patřily k Církvi.

²⁰¹ Tamtéž, 60. V odstavci Srov. tamtéž, 58–60.

²⁰² Tamtéž 60.

²⁰³ Tamtéž, 62. V odstavci srov. tamtéž, 60–62.

událostem se do tisku dostala společně s „Papežskou neomylností“ a Českým křesťanstvím“ až v roce 1947. Doplněna jsou fakta o církvích schismatických - pravoslavné a starokatolické. Jako nová je zde zařazena i kapitola o dvaceti letech působení Československé církve. V našem popisování a hodnocení se tedy budeme zabývat prvním oddílem druhého dílu, který pojednává o rozkolných (schismatických) církvích (4.2.1), pomineme druhý až čtvrtý oddíl, protože jejich obsahu jsme se již věnovali (2), naopak si všimneme oddílu pátého, věnovaného církvi československé (4.2.2).

4.2.1 Církev rozkolná (schismatická) v naší vlasti

V tomto oddíle Kubalík pojednává o církvi pravoslavné a starokatolické, zvláště o první z nich dost podrobně. Sledujme jeho výklad.

Čeští příznivci pravoslaví se odkazují na dlouhou řadu důvodů, kterými zdůvodňují své nároky. Jednak připomínají, že soluňští bratři – Cyril a Metoděj k nám přinesli liturgii řeckou, že husité byli nakloněni pravoslaví a na českém území se nacházela místa, kde se udržel slovanský kult a jako příklad uvádějí klášter na Slovanech. Kubalík uvádí, že záměrně zaměňovali staroslověnskou liturgii s pravoslavím.

V českých zemích se v 19. století některým politikům v souvislosti s nadšením pro panslavismus podařilo získat kostel sv. Mikuláše na Starém Městě pro konání řeckoslovanských pravoslavných bohoslužeb. Čeští politikové v touze odtrhnout se od Rakouska-Uherska se snažili opřít o největší slovanskou velmoc – Rusko a pravoslavné náboženství prosazovali jako náboženství slovanské.

V rakouských zemích podléhali pravoslavní metropolitovi v Karlovcích. V Čechách byli pravoslavní zastoupeni pražskou filiální obcí s podřízením metropolitovi karlovskému. Po první světové válce se roku 1920 zakládá „Československá obec pravoslavná“.

Do té doby spadá i založení církve československé, která se také hlásí k pravoslavné orientaci. Obě církve hledají vyšší instance, které by jim posvětily biskupy. Jejich směřování je však odlišné, a proto, když se našly na obou stranách dostatečně silné a vzdělané osobnosti, dávají se každá jiným směrem. Pravoslavnou církev „staví na

nohy“ biskup M. Pavlík – Gorazd a československou církev, která nabrala liberálně racionalistický směr, začal řídit. Dr. Farský.

Dne 6. 7. 1929 byla schválena ústava české pravoslavné eparchie pro území ČSR. Dnes (1947) vede českou pravoslavnou církev ruský arcibiskup Jelevferij (exarcha moskevského patriarchy).

„Jako ruské pravoslaví podle své věroučné a náboženské podstaty je příbuzné katolictví a není dosud vzdáleno od ekumenické církve, náleží až podnes k mystickému tělu Kristovu, totéž platí o pravoslaví českém.“²⁰⁴ Kubalík připomíná, že rozbrojem, který způsobil odklon východu a západu, je problém tzv. „filioque“. Další problematická část je otázka hříchu a vykoupení, což není v pravoslavné teologii tak podrobně vymezeno jako v katolické. Nejvýznamnější příčinou schismatu je však postoj pravoslavných k prvenství římského biskupa. „Pravoslavná bohověda sice připouští, že Spasitel ustanovil církev jako společnost hierarchickou, ale nedomýšlí, že tato hierarchická společnost musí být též monarchickou, protože tomu tak božský Zakladatel chtěl.“²⁰⁵

Kubalík jednak široce obhajuje primát papežův a jednak předkládá několik iniciativ ze strany katolické církve k širší spolupráci (otcovský list Lva XIII. z roku 1894, „Praeclara“), předkládá možnosti sjednocení s východními církvemi v dílech B. Spáčila a jihoslovanského teologa F. Grivce, který mimo jiné konstatuje, že jedinou překážkou sjednocení je učení o primátu papeže.²⁰⁶

Česká pravoslavná církev se zúčastňuje mezináboženských setkání společně s protestantskými církvemi. Kubalík vyzdvihuje, že díky patriarchovi Gorazdovi se pravoslaví v českých zemích drží čisté náboženské linie, přesto však soudí, že českému člověku je východní pravoslaví cizí a neodpovídá duši českého člověka, který je svým zaměřením katolický. Svůj argument opírá o malý počet pravoslavných věřících v naší zemi.²⁰⁷

---

²⁰⁴ Tamtéž, 70. Kubalík zde cituje dílo: VILINSKÝ Valerij S.: Duch ruské církve. – Vyd. L. Kuncíř, 1930, 418.

²⁰⁵ Tamtéž, 73.

²⁰⁶ Srov. tamtéž, 76, 77.

²⁰⁷ V části o pravoslavné církvi srov. tamtéž, 71–77.

Starokatolická církev vznikla na území Německa po I. vatikánském koncilu. Bezprostředním důvodem byl protest některých duchovních a intelektuálů proti vyhlášení dogmatu o papežské neomylnosti. Kritikem koncilu a zároveň iniciátorem odtržení byl Dr. Ignác Döllinger, probošt mnichovské kapituly. K němu se přidali mnichovští a vratislavští profesori, kteří také nepřijali článek o neomylnosti. Z politických důvodů byli odštěpenci podporováni německými vládami a roku 1873 si již volí prvního starokatolického biskupa.

Na území Rakouska je starokatolíkům povolena činnost v roce 1877. Prvním českým starokatolickým farářem byl zvolen Antonín Nittl, ten ale nebyl úředně uznán. Jeho nástupcem byl Miloš Amadeus Čech. Od roku 1897 se ústředí církve usídlilo ve Varnsdorfu.

Obdobné hnutí zakládá v Praze JUDr. František Iška. Aby odlišil českou iniciativu od německé, nazval ji „Národní církev československá“. Roku 1899 vydává v Curychu stanovy nové církve, v nichž je zakotvena jednak bohoslužba v národní řeči a odmítavý postoj k „Římu“. Naopak je vyzdvižen význam Jana Husa.

Podle Kubalíka nevelký počet starokatolíků v českých zemích, a v Praze zvláště, dokazuje, že starokatolictví nenašlo mezi lidmi patřičnou odezvu, ač se činovníci snažili naladit českého člověka poukazem na historické souvislosti s husitskou tradicí.

Starokatolíci zachovávají sedm svátostí, bohoslužba je vedena v národním jazyce a mše je připomínkou oběti Ježíšovy a zpřítomňuje ji před tváří Boží. Obřad je obdobný jako katolický, kněz používá roucha v pěti liturgických barvách, stejně jako v katolickém obřadu. Kněz se modlí s lidem, kyrie, epištola a evangelium se čte směrem k lidu. Modlitba Otčenáš se modlí společně. Mše je doprovázena zpěvem, písně jsou různého původu, nejčastěji katolické, českobratrské a některé jsou určeny k počtě Husovi. Zpověď je veřejná, což je zvláštnost starokatolické církve.²⁰⁸

4.2.2 Církev československá

V pátém oddíle druhého dílu knihy České křesťanství se Josef Kubalík věnuje nejnovější náboženské společnosti, která vznikla na území Československé republiky po

---

²⁰⁸ V části o starokatolické církvi srov. tamtéž, 77–85.

rozpadu Rakouska-Uherska, a odloudila katolické církvi mnoho lidí. Toto pojednání je velmi obsáhlé a podrobné. V úvodu knihy se opět vrací k základním faktům dějin českého protestantismu, dále podrobně popisuje vznik církve československé a glosuje čtvrtstoletí vývoje této církve, kterou nazývá sektou. Za povšimnutí stojí kapitola popisující vznik československé církve, neboť události vedoucí k jejímu založení nejsou příliš často zmiňovány. Dá se říci, že Kubalíkův popis situace je de facto svědectví z generace na generaci, a proto je do velké míry autentické a dává nám možnost nahlédnout do uvažování vědce, který hodnotí situaci českého náboženského života s minimálním časovým odstupem.

Kapitola o dějinách se krátce vrací k nejstarším dějinám náboženství na území Čech a Moravy, pokračuje heslovitě přes středověk a novověk k událostem roku 1918 a vrcholí popisem odpadu mnoha věřících od katolické církve. Dějiny náboženství jsou provázány s dějinami státu. Křesťanství na naše území přinesli věrozvěstové Konstantin a Metoděj z byzantského východu, ale v zápase o zásadní vliv převládla latinská orientace. Mezníkem vývoje je období tzv. devotio moderna a vystoupení a smrt Mistra Jana Husa. Po jeho smrti se roztočil bludný kruh, který se uzavírá nástupem Habsburků na český trůn a následnou rekatolizací Čech a Moravy po Bílé hoře. Od té doby se datuje i zásadní odpor protestantů k „Vidni“ s nechutí ke katolickému Římu.²⁰⁹

Po období upevnění katolicismu v době baroka nastává doba osvícenectví. S ní je spojena osvícenecká politika Josefa II. a jeho toleranční patent. Na rozdíl od Rakouska v Čechách neprobíhá v následném období restaurace katolicismu, ale naopak liberální přístup k náboženské otázce získává navrch. Celé 19. století, jak dokládá Kubalík přímými citacemi²¹⁰, se katolická církev musela v Čechách bránit, neboť její loajální postoj k vládě byl chápán protivlastenecky. V roce 1895 vzniká Jednota katolického duchovenstva, jejímž úkolem je původně prosazovat vlastenectví hlavně literární činností. Později se v ní čím dál víc prosazují jednotlivci, kteří by rádi prosadili politické i církevní změny. Je to hlavně otázka zrušení celibátu a posílení národnostního

---

²⁰⁹ Srov. tamtéž, 184–185.

²¹⁰ Srov. tamtéž, 186–187. Kubalík zde cituje z HROMÁDKA J. L. / RÁDL E.: Křesťanská revue, roč. I. 1928, 201. Na půl stránky cituje prof. E. Rádla, který charakterizuje 19. století jako dobu vlastenectví a protikatolictví.

vlivu v církvi, které jsou znaky tzv. modernismu, který ovládl část duchovenstva nejen ve střední Evropě. Na toto hnutí reaguje papež a v roce 1907 je modernismus odsouzen. Sv. inkvizice vydala sylabus, který udává 65 tezí, které odporují učení církve.²¹¹

Po převratu v říjnu 1918 se k celkovému protikatolickému naladění přidává ještě nečekané jmenování dr. Františka Kordače arcibiskupem pražským. Jeho jmenování bylo zklamáním pro členy Jednoty českého duchovenstva, neboť byl „zásadovým nepřítelem všech reforem“.²¹²

Dále se autor věnuje vzniku církve československé. Napřed uvádí rozlišení mezi termínem sekta a denominace, neboť Josef Kubalík nazývá církev československou zásadně sektou a to od začátku do konce celého oddílu. K termínu sekta dodává, že: „Příčinou vzniku sekt je buď lidská pýcha, nebo tělesnost.“²¹³ Dále konstatuje: „Jistě uražená pýcha hrála značnou roli při odpadu Dr. Karla Farského a u druhého spoluzakladatele Bohumila Brodského byl rozhodujícím zase motiv druhý.“²¹⁴

Dnem založení církve československé je 8. leden 1920, kdy se v Národním domě na Smíchově schází asi 200 nespokojených převážně katolických kněží a zakládají novou církev s programem zavedení české řeči do bohoslužby, zdobrovolnění celibátu, zmodernizování křesťanství a uplatňování svobody svědomí v náboženském životě.²¹⁵ Do čela církve byl zvolen výbor, v němž bylo šest kněží a šest laiků. Kubalík uvádí jména jen kněží (Farský, Brodský, Procházka, Stiber, Tichý a Smrček). Na vznik nového společenství reagují nevlídně přední intelektuálové. Profesor Šusta a zvláště profesor Pekař se na stránkách tisku sami za sebe rozhodují, že volání nového uskupení nepodlehnu.²¹⁶ Kubalík končí kapitolu tím, že celá situace kolem odpadu kněží od Kristovy církve a vyzývání k odchodu z této církve probudilo české biskupy, kteří sepisují pastýřský list, vyzývající k „ochraně ohroženého stáde.“²¹⁷

Kubalík rozlišuje v dějinném a ideovém vývoji církve tři období. První je po převratu, kdy je hlavní myšlenkou odpor k Římu. Další období nazývá dobou přelomu,

---

²¹¹ Srov. tamtéž, 189.

²¹² Tamtéž, 191. V části o dějinách srov. tamtéž, 184–192.

²¹³ Tamtéž, 193.

²¹⁴ Tamtéž, 193.

²¹⁵ Srov. tamtéž, 194–195.

²¹⁶ Srov. tamtéž, 195.

²¹⁷ Tamtéž, 195. V části o vzniku československé církve srov. tamtéž, 192–195.

kdy se formuje věrouka a katechismus nové společnosti. Zvláště definice „Bůh je živý zákon světa“²¹⁸ vzbudila rozruch a způsobila tříbení duchů. Někteří z nové společnosti odcházejí. Ve třetím období nastává konsolidace. Mše pro ně nemá obětní ráz a vůbec svátosti si zachovaly název, ale ne křesťanský obsah.²¹⁹

Kubalík pak popisuje význačné osobnosti církve československé, např. Karla Farkého, kterého charakterizuje výrokem protestantského teologa dr. Hromádky, že byl „ušlechtilým a obětavým organizátorem, nikoli však věřícím vůdcem“.²²⁰

Protože se budoucí duchovní čl.církve vzdělávali na evangelické fakultě Husově, chtěli dosáhnout představitelů církve na samostatnou fakultu. Poprvé učinili tento pokus u ministra Hodži v roce 1927. Neuspěli a znovu se pokusili o totéž v roce 1932, kdy stahují své studenty z Husovy fakulty a zakládají vlastní vysoké bohovědné učiliště v Praze - Dejvicích. Na nové fakultě pak vyučují i profesori z filosofické fakulty Kozák a Pertold.²²¹ Za úkol si škola klade připravit duchovní tak, aby dokázali nabídnout moderní náboženství v duchu „úplné svobody náboženské“.²²² Hlavním teologem ČČS se stává A. Spisar, nadšený obdivovatel T. G. Masaryka.²²³

O bohovědě církve československé Josef Kubalík konstatuje, že 25 let je krátká doba na to, aby se dalo poznat, kam směřuje teologie nové církve. Zásadním pravidlem je náboženská zkušenost. Celá teologie je postavena na prožívání osobního vztahu k Bohu a v mnoha ohledech vychází z katolického modernismu. A i když se věrouka přibližuje katolické apologetice, je v ní zakotveno, že zásadní je bezprostřední zakoušení Božství. Kubalík k tomu poznamenává: „Nauka o náboženské zkušenosti, z níž vychází a na níž se zakládá celá čl.věřouka, není nic původního, nýbrž jen opakováním bludů liberálně protestantských a zvláště modernistických – odsouzených papežem Piem X. v r. 1907.“²²⁴ Církev popírá dokonce nejsvětější Trojici a je od ní už jen krůček k nevěře.²²⁵

---

²¹⁸ Tamtéž, 198.

²¹⁹ Srov. tamtéž, 195–202.

²²⁰ Tamtéž, 205. V odstavci srov. tamtéž, 202–207.

²²¹ Srov. tamtéž, 208.

²²² Tamtéž, 209

²²³ Srov. tamtéž, 209 –213.

²²⁴ Tamtéž, 218.

²²⁵ Srov. tamtéž, 215–233.

Část o liturgice popisuje mnoho rozporů, které jsou postupně rozkrývány.²²⁶ Nejsou ovšem samy o sobě předmětem našeho zájmu. Mnoho liturgických úkonů vychází a kopíruje katolickou liturgiku, ale zbavenou nadpřirozena. Jako příklad uvedeme v této kapitole pouze křest, protože v době napsání knihy katolická církev tento křest neuznávala.²²⁷

Křest je v církvi československé úkonem náboženské obrody pro Krista. Křtí se podobně jako v katolické církvi, ale protože CČS popírá dědičný hřích a křtem se ani člověk nezrozuje k životu věčnému, je křest této sekty neplatný.²²⁸

Závěr kapitoly o liturgice církve československé je i závěrem knihy. Kubalík se stejně jako u předchozích knih snaží v závěru čtenářovi připomenout, že jediné místo, kde lze bezpečně láskyplně spočinout, je mateřská náruč pravé Církve Kristovy.

4.3 Zhodnocení knihy České křesťanství

Zhodnotíme tedy nejprve první díl (4.3.1) a potom druhý (4.3.2).

4.3.1. Zhodnocení prvního dílu

Šest oddílů, které tvoří první část této knihy, se věnuje objasnění a shrnutí katolické ekleziologie a tomu odpovídá i popularizační styl, který zprostředkovává čtenáři možnost nahlédnout do jednotlivých oblastí teologie, kterými jsou Boží království a jeho vztah k Církvi, ústava a hierarchická stavba Církve, vnitřní stavba Církve, služba Církve, známky pravé Církve Kristovy a nakonec vlastnosti Církve. Ta samá témata Kubalík později použije a rozvine ve skriptech „O Církvi“ pro bohoslovce Teologické fakulty. Protože jsme základ prozkoumali v této knize, bude se nám později lépe hodnotit, zda a jak se skripta v průběhu let vyvíjela.

K ekumenismu či lépe k smírnějšímu postoji se Kubalík dopracovává pouze tam, kde zaznamenává tradici, opravdovou víru prověřenou časem. Kubalík se na vědeckém poli vyjadřuje objektivně, nepoužívá ostře odsuzující obraty, není v nich místo na kritiku zaměřenou proti jednotlivým osobám. Je vidět, že tato část knihy spadá do oblasti

---

²²⁶ Srov. tamtéž, 226–233.

²²⁷ Srov. tamtéž, 227.

²²⁸ Srov. tamtéž, 227.

teologie, nikoli religionistiky. Nelze však popřít, že autor se striktně drží apologetického pojetí. Používá zaběhnutou formu teze – antiteze – důkaz. Díky ní můžeme vysledovat, že své kolegy, protestantské teology, bere s úctou a veškerou vážností a neupírá jim nárok na vlastní pohled na zkoumaný problém. To, že použije jejich tvrzení, aby je v zápětí vyvrátil a potvrdil pravost katolického názoru, je legitimní a zcela v souladu s dobovým pojetím fundamentální teologie.

4.3.1 Zhodnocení druhého dílu

Jak bylo v úvodu naznačeno, díl druhý se v podstatné části shoduje s knihou Nekatolíci v Čechách a na Moravě. Přidány jsou první dva oddíly o schizmatických církvích, jsou mírně pozměněny názvy oddílů a na závěr přidáno obsáhlé pojednání o církvi československé.

Autor uvádí v poznámkách pod čarou mnoho autentických zdrojů, ať už jsou to odkazy na teologické spisy příslušníků dané církve nebo články ve sbornících, věstnících a tisku. Často také využívá své jazykové vybavenosti a cituje z originálů cizojazyčných knih, zvláště pokud cituje katolické autority, aby objasnil a podpořil správnost katolického názoru. V jednotlivých pojednáních již pracuje s údaji o vůdčích představitelích jednotlivých církví a nešetří je. Velmi často se objevují v popisech upozornění na to, že ten či onen kněz či kazatel má katolické teologické vzdělání a odpadl od víry pravé, případně odkaz na jeho morální pochybení. Lze z toho vyvodit, že ho to pobuřovalo a nebylo to pro něj akceptovatelné chování pro duchovního. Jiný přístup volí v případě několika protestantských teologů, kteří prožívali hluboce svou víru, zachovávali ctnosti a vzděláním byli rovnocennými partnery pro diskusi. Konkrétně takto píše o J. Hromádkovi, cituje A. Adlofa. Z cizích autorů polemizuje s K. Barthem či A. Harnackem a často uvádí i názory modernisty A. Loisyho.

Naprosto nekompromisně se Josef Kubalík staví proti československé církvi, kterou nazývá sektou. Celým pojednáním se jako červená nit táhne jeden odsudek za druhým. Vyjadřuje politování nad tím, že národ se nechal svést a hromadně opouštěl pravou Církev Kristovu a přiklání se k sektě bez obsahu. V pojednání sice vysvětluje, že důvody byly do značné míry způsobeny národnostním útlakem za dob Rakouska, ale z mnoha zmínek o T. G. Masarykovi a jeho nedobrém postoji ke katolické církvi lze

vytušit, že se ho Masarykův racionalismus a nenávistné věty na adresu „Říma“ hluboce dotýkají. Zvlášť smutné je čtení o „pogromu“ na katolické památky. Popisuje běsnění na Staroměstském náměstí, kde rozlícený dav strhl Mariánský sloup. Lidé ničili sochy sv. Jana Nepomuckého, a kříže končily na smetištích.²²⁹

Pokud si uvědomíme, že je to doba Kubalíkova mládí, nelze se podívat jeho pevnému katolickému postoji, protože musel svou životní filosofii udržet a umět obhájit. Nabídnutá ruka k návratu pod křídla pravé Církve Kristovy však v závěru knihy nikdy nechybí.

---

²²⁹ Srov. tamtéž, 190.

5. Theologia fundamentalis

Po Kubalíkových knihách, které vyšly v roce 1947, se nyní zaměříme na jeho nejznámější dílo. Jsou jím skripta fundamentální teologie pro studenty Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze. Velice krátce shrneme jejich historii. Nebudeme se tentokrát věnovat podrobnému prozkoumávání, ale zaměříme pozornost na to, kdo jsou „odpůrci“ a jaké stanovisko k nim zaujme autor skript.

5.1 Vznik skript Theologia Fundamentalis²³⁰

Základ skript vznikl již v průběhu Kubalíkova působení na Arcibiskupském bohosloveckém učilišti v průběhu druhé světové války, kdy autor připravoval dizertační práci, ale jejich první vydání se datuje do let 1951 a 1952²³¹. Jsou rozdělena na dva díly. Díl první se jmenuje „O Božím zjevení“ a díl druhý se jmenuje Eklesiologie – O církvi. Oba díly lze charakterizovat jako apologeticko-polemické²³², které od poslední třetiny 19. století měly zavedenou strukturu: teze – mínění odpůrců – vysvětlení teze podle Církve – důkaz rozumový osvětlený církevním učením – vyvrácení námitek odpůrců²³³. Je pravda, že Kubalík do druhého dílu „O církvi“ zakomponoval mnoho ze své dizertační práce – tedy nejnovější poznatky, ale převážná část prvního dílu – „O Božím zjevení“ se stavbou a tématy dá přirovnat k ostatním apologetickým předválečným učebnicím. Jako příklad předchozí manualistické apologetiky lze z českých knih uvést „Apologie křesťanství“ od Pavla Vychodila²³⁴ nebo

---

²³⁰ Pokud není uvedeno jinak, k zde uvedeným faktům srov. NOVOTNÝ Vojtěch (ed.): Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007, 38–39.

²³¹ Srov. NOVOTNÝ Vojtěch: Katolická teologická fakulta 1939 – 1990, Praha: Karolinum, 2007, Teologie ve stínu, Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007, z nichž autorka čerpala převážnou část informací k životu a dílu J. Kubalíka.

²³² Srov. SKOBLÍK Jiří: Česká eklesiologie padesátých let v teorii a praxi (Reminiscence, nikoliv reflexe) 60. in: NOVOTNÝ Vojtěch (ed.): Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007.

²³³ Srov. KUBALÍK Josef: Theologia Fundamentals, 1. díl O Božím zjevení, Praha: Česká katolická charita, 1983, 6.

²³⁴ VYCHODIL Pavel: Apologie křesťanství, Brno: Papežská knihtiskárna benediktinů Rajhradských, 1893.

„Apologetiku“ od Dr. Aloise Kudrnovského²³⁵. Kubalík svá skripta vystavěl podle zavedeného vzoru, ale s mnoha odkazy na tehdejší „současnou“ teologii. V obou skriptech je část důležitých sdělení citována v latině.

V prvním dílu připomíná několikrát encykliky „Mit brennender Sorge“ a „Divini Redemptoris“, které reagují na události v Evropě před druhou světovou válkou, varují před nacismem a komunismem. Lze se jen tázat, zda do skript skrytě proniklo jejich poselství pro ty, kteří chtěli a mohli rozumět! Bohužel na tuto otázku je zatím těžké odpovědět. Můžeme jen konstatovat, že první část skript zůstala beze změn až do roku 1991²³⁶. Jediným přídatkem po II. vatikánském koncilu je dodatek, ve kterém je bez komentáře otištěna konstituce Dei verbum.

Druhý díl skript se týká pojednání „O církvi“²³⁷ a v mnoha oddílech se inspiruje knihou České křesťanství – 1. díl Církev Kristova.²³⁸ Na rozdíl od knihy jsou probíraná témata ve skriptech rozpracována do hloubky a po formální stránce je zachovááno schéma teze a mínění církve, důkaz oprávněnosti katolického řešení, argumentace proti odpůrcům a závěrečné shrnutí, případně bibliografie k danému tématu. Také druhý díl skript „O Církvi“ má po II. vatikánském koncilu přidán dodatek v podobě konstituce Lumen gentium.

5.2 První díl – O Božím zjevení

Představíme nyní, jak Kubalík pojal první díl svých skript a zaměříme se přitom na nekatolické autory, proti jejichž názoru staví Kubalík učení Církve a katolických teologů zvučných jmen. Skripta jsou rozdělena do dvou knih, které v dalším přiblížíme: nejprve knihu O zjevení vůbec (5.2.1) a pak druhou O faktu křesťanského zjevení. Následně první díl skript zhodnotíme (5.2.3).

---

²³⁵ KUDRNOVSKÝ Alois: Apologetika, Praha: Cyrilometodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1932.

²³⁶ Autorka diplomové práce měla možnost pročíst skripta z roku 1979 a 1983. Jedna reedice pak vyšla ještě v roce 1991.

²³⁷ KUBALÍK Josef: Theologia Fundamentalis, II. díl: Ekleziologie – O Církvi, Praha: Česká katolická charita, 1983.

²³⁸ Srov. KUBALÍK Josef: České křesťanství, Praha: Bohuslav Rupp, 1947, 7–62.

5.2.1 O zjevení vůbec

V první knize autor dokazuje, „že zjevení je možné a bezpečně poznatelné jakožto božské,²³⁹ jedná se tedy o zcela klasickou fundamentální teologii.

Na začátku je fundamentální teologie představena jako obor. Již na prvních stránkách se shledáváme s Encyklikami papeže Pia XI. „Mit brennender Sorge“ a „Divini Redemptoris“, které mimo jiné obhajují poznatelnost Boha světlem rozumu. Dále jsou představeny důkazy o existenci Boha, ve kterých je nejčastěji citován sv. Tomáš Akvinský a jeho Summa theologia. Následuje výčet nesprávných názorů, které popírají možnost poznání Boha. Jmenování jsou: Kant, Ritschl, Hume, Strauss, Freud a nakonec jsou uvedeni rasisté.²⁴⁰

Oddíl druhý se nazývá De vera religione a jeho posláním je vysvětlit správný pojem náboženství proti „novotářům a modernistům“.²⁴¹ Proti modernismu se staví Dekret Sv. Officia – Lamentabili z 3. 7. 1907, Encyklika Pascensi Dominici gregis z 8. 11. 1907 a Motu proprio Sacrorum Antistitum“ z 1. 11. 1910, k němuž Kubalík dodává, že je v něm „protimodernistická přísaha“.²⁴² Představení a vysvětlení modernistických názorů se autor ve skriptech několikrát obšírně věnuje, zde je to poprvé.²⁴³

O pojmu a možnosti zjevení je oddíl třetí. Zjevením se rozumí pravdy přirozené a nadpřirozené. Předmětem zjevení jsou tajemství, která přesahují rozum. O zjevení polemizuje autor se zastánci imanentismu. Jmenovitě nikoho neuvádí, pouze sděluje, jaký pohled na věc zastávají.²⁴⁴

V rozvinutí tématu Zjevení jsou kritéria zjevení několikanásobně rozdělena: 1. na pozitivní a negativní, 2. na intrinseca /vnitřní/ a extrinseca/vnější/, 3. objektivní a subjektivní. Kubalík se opírá o díla dvou osobností za katolickou stranu. Jsou jimi H. Dieckmann a Sebastian Tromp, poradci papežů Pia XI. a Pia XII, a tvůrci Encykliky Mystici Corporis, z jejichž děl cituje. Poprvé je zmiňován M. Blondel, který zpočátku

---

²³⁹ KUBALÍK Josef: Theologia Fundamentalis, I. díl: O Božím zjevení, Praha: Česká katolická Charita, 2007, 75.

²⁴⁰ Srov. tamtéž, 3–22.

²⁴¹ Tamtéž, 22.

²⁴² Tamtéž, 27.

²⁴³ Srov. tamtéž, 22–27.

²⁴⁴ Srov. tamtéž, 28–43.

neměl s termínem „zázrak“ problém, ale později se od katolického pohledu na problematiku odvrátil. Následují teze modernistů Bonneta a Houtevilla. Nesprávné teorie o zázracích, prorocích a působení legáta - vyslance, shledává autor u agnostiků, zastánců imanentismu a pragmatismu. U kapitol, kde se na imanentismus naráží, jsou za katolickou stranu popsána stanoviska Kardinála Deschampse, J. Newmana a A. Weisse O. P.²⁴⁵ Termínem „odpůrci“ nazývá autor protestanty obecně, modernistu J. Gesham Machena jmenuje pro originalitu myšlení a katolíka P. Rousselota pro nesprávnost úvah²⁴⁶. Několikrát se v průběhu kapitoly Kubalík vrací k osvědčenému a zpracovanému učení Tomáše Akvinského a cituje z něj.²⁴⁷

5.2.2 O faktu křesťanského zjevení

V druhé knize prvního dílu skript, poté, co skončil teoretickou část, Kubalík aplikuje již probrané na historický jev křesťanského náboženství.²⁴⁸ Zde důkladně rozpracovává historické prameny jak kanonické tak apokryfní. Dokazuje božský původ Kristova poslání. Kapitola zahrnuje i historické zdůvodnění Kristova poslání. Za katolickou autoritu, jejímuž názoru přikládá Kubalík význam, považuje nejen v této kapitole S. Bellarina.²⁴⁹ Posléze se autor věnuje i svatosti křesťanského učení. S obdobnou kapitolou o různých titulech Ježíše Krista se setkáváme v Kubalíkových dalších dílech o křesťanství.²⁵⁰ V závěrečných kapitolách lze najít mesiánskou tematiku tak, jak ji prezentují A. Loisy²⁵¹, A. Sabatier²⁵², K. Barth²⁵³ a A. Harnack.²⁵⁴

Rozboru pravdivosti Kristova svědectví, dokazování Kristova života a odkazu věnoval Kubalík přes šedesát stran. Christologie tedy tvoří skoro třetinu obsahu skript O Božím zjevení. Kristův způsob učení byl univerzální, a i když byl zaměřen zprvu na Židy, jeho nauka přesahuje čas i prostor a rozumí jí celé lidské pokolení. Josef Kubalík

---

²⁴⁵ Srov. tamtéž 66–67

²⁴⁶ Srov. tamtéž, 70–71.

²⁴⁷ Srov. tamtéž, 47–74.

²⁴⁸ Srov. tamtéž, 75

²⁴⁹ Srov. tamtéž, 58, 142.

²⁵⁰ Srov. KUBALÍK Josef: Ježíš, světlo národů, Praha: Česká katolická Charita, 1989, 29–37,

²⁵¹ Srov. KUBALÍK Josef: Theologia Fundamentalis, I. díl: O Božím zjevení, Praha: Česká katolická Charita, 2007, 89, 92.

²⁵² Srov. tamtéž, 89.

²⁵³ Srov. tamtéž, 89.

²⁵⁴ Srov. tamtéž, 65, 89, 103, 104, 133. V odstavci srov. tamtéž, 75–85.

předkládá několik teorií, které různým způsobem popírají historicitu Ježíše Krista. Jmenuje Remaria a jeho „teorii podvodu“, agnostickou školu Herdera a Lessinga, dr. Ch. Bauera a Tübingenskou školu, výklad eklekticko-psychologický Renana a Goguela, výklad naturalisticko-symbolický Schleiermachera, výklad mytologický-Straussův, výklad morfologický Bultmanna a hypotézu legendární evoluce – školy historicko-kritické, jejímiž představiteli byli Harnack a Réville.²⁵⁵

Skripta končí důkazem zmrtnýchvstání Ježíše Krista, ukázáním podivuhodného rozšíření křesťanství a důkazům ze zázraků a proroctví v prvotní Církvi. Většina argumentů se opírá o učení církevních otců. Úplný závěr skript je věnován dosahu křesťanského zjevení a jeho nutnosti pro lidstvo.²⁵⁶

5.2.3 Zhodnocení prvního dílu

Prošli jsme skripta „O Božím zjevení“ a naším záměrem bylo hledat v nich, jakým způsobem reaguje Josef Kubalík na protestanty, modernisty, racionalisty a všechny, které nazývá „odpůrci“. Akademické vyjadřování ve vysokoškolském studijním materiálu ovlivňuje styl psaní, a proto zde nenalzáme jiné termíny než protestanté, ortodoxní protestanté, staří protestanté pro představitele odloučených církví. Pro přívržence modernismu a racionalismu užívá termíny modernisté, racionalisté, a pokud proti nim argumentuje nebo je cituje, pak vždy jen slovy vyjadřujícími názor (zastávají stanovisko, konstatují, odmítají, upřednostňují, dokazují apod.). Nikde nenalzáme kritiku či výtku jako v popularizačních knihách z roku 1947, ale pro nabádání ke sblížení názorů nebo hledání společného stanoviska není v apologetickém manuálu místo. O to víc je působivé čtení dogmatické konstituce „O Božím zjevení“ /*Dei verbum*/, která je vytištěna na úplném konci skript.²⁵⁷ Obsahově koresponduje s tématem skript, ale svým vstřícným vyjadřováním zmírňuje apologetickou striktnost obsahu skript a zavane zde duch ekumenismu.

---

²⁵⁵ Srov. tamtéž, 85–112.

²⁵⁶ Srov. tamtéž, 112–147.

²⁵⁷ Pracujeme s výtiskem skript „*Theologia Fundamentalis*“ z roku 1983.

5.3 Druhý díl – O církvi

Přístupme k rozboru druhého dílu skript *Theologia fundamentalis*. Ač máme doklad o tom, že základ druhého dílu skript vznikl jako Kubalíkova disertační práce²⁵⁸, je vydání z roku 1983 již modernější a čtivější než díl první, vydaný taktéž poněkolikáté téhož roku²⁵⁹. Zásadní odlišností je zakomponování výsledků II. vatikánského koncilu a jejich aplikace na dané teologické problémy. Druhým výrazným odlišným znakem je mnohem menší četnost výskytu latinsky psaných úvodních tezí bez překladu do českého jazyka. Naopak si lze povšimnout „civilnějšího“ způsobu pojednání skript jako celku, větší srozumitelnosti a modernějšího jazyka.

Bibliografie nás informuje o tom, že knihy, ze kterých Josef Kubalík čerpal nebo které doporučoval k prostudování, jsou vydány až do roku 1968 a z valné většiny cizojazyčné! Pozornost upoutá i odkaz na dílo Silvestra Braita O. P., který byl vězněn v komunistických vězeních a na dílo Vladimíra Boublíka, který byl pro změnu v emigraci v Římě. Tito autoři nebyli běžně za totality uváděni.²⁶⁰

I tento díl je rozdělen na dvě knihy, které v následujícím přiblížíme, přičemž se zaměříme na nejčastěji citované protestantské autory, II. vatikánský koncil a ekumenismus. První kniha nese název *O vzniku a ústavě církve* (5.3.1), druhá *O pravidlech víry křesťanské* (5.3.2). Znovu díl na závěr zhodnotíme (5.3.3).

5.3.1 O vzniku a ústavě církve

Knihy začíná přehledem dějin eklesiologie a bibliografií. Kapitola *O království Božím* je rozsáhlá a podrobná. Je to tím, že Josef Kubalík psal svou disertační práci na téma „*De regno Dei in Vetere et Novo Testamento*“.²⁶¹ Toto téma je mu blízké a zpracovává ho do skript velmi pečlivě. Vyhledává v literatuře poznatky liberálních protestantských teologů na téma království Boží právě proto, aby mohl názorně poukázat na správnost magisteriálního učení. Uvádí především argumenty Adolfa

---

²⁵⁸ Srov. NOVOTNÝ Vojtěch: *Katolická teologická fakulta 1939 – 1990*, Praha: Karolinum, 2007, 361.

²⁵⁹ Autorka měla k prostudování k dispozici skript vydaná roku 1983.

²⁶⁰ Srov. KUBALÍK Josef: *Theologia Fundamentals*, II. díl: *Eklesiologie*, Praha: Česká katolická Charita, 1983, 6.

²⁶¹ Originál disertační práce z roku 1937 se nachází v knihovně KTF a autorka si z něj v rámci přípravy k diplomové práci pořídila poznámky.

Harnacka, Augusta Sabatiera, W. Bousseta.²⁶² V dalších částech skript je v jeho hledáčku vícekrát pojetí modernistů. Tentokrát si vybírá modernistickou eschatologickou školu A. Loisyho a J. Weisse a užije známé tvrzení A. Loisyho: „Ježíš hlásal jen království, ale Církev je to, jež přišla.“²⁶³

Zaměříme se na to, které náboženské proudy a autory Josef Kubalík uvádí, aby obhájil učení Církve o Božím království a jak argumentuje.

Kubalík píše, že v Novém zákoně spojuje Ježíš Kristus všechny prvky nauky o Božím království ze Starého zákona, ale očišťuje je, zduchovňuje a prohlubuje. Boží království je oproti starozákonním textům, principiálně vnitřní a vrcholí na věčnosti. Postoj liberálních protestantů je postaven na náboženství ducha, je zcela vnitřní a čistě subjektivní.²⁶⁴ Kubalík to charakterizuje jako individualistickou soustavu a vyzdvihuje omyly A. Sabatiera a A. Harnacka při definování podstaty království. Zásadní omyl se týká výkladu Harnackovy teorie o Ježíšově nauce. Nelze ji rozdělit na učení zásadního a vedlejšího charakteru. Došlo by tím k popírání Kristova božství.²⁶⁵ Závěr kapitoly se zabývá myšlenkou, že Boží království není čistě eschatologické a v nedokonalé podobě existuje zde na zemi.²⁶⁶

Kapitola popisující vztah Církve a Božího království se zabývá problematikou, která je v podstatné části s odpovídající částí knihy Josefa Kubalíka České křesťanství, popsanou v předchozí části práce, jen je rozšířena a lépe vysvětlena pro potřeby studentů bohosloví.

Začátek tvoří teze, jenž pojednává o společenství, které se zmobilizovalo po nanebevstoupení Ježíše Krista a šířilo se do celého tehdejšího impéria. Přestává to být společenství výlučně židovské – synagogální. Nazývá se církev a Kubalík vysvětluje velmi podrobně původ názvu. Naráží zde na termín nový boží lid, který sehraje později svou roli v pojmenování křesťanů na II. vatikánském koncilu.²⁶⁷ Dále se autor táže, zda

---

²⁶² Srov. KUBALÍK Josef: *Theologia Fundamentalis*, II. díl: *Eklesiologie*, Praha: Česká katolická Charita, 1983, 8–10.

²⁶³ Tamtéž, 10.

²⁶⁴ Srov. tamtéž, 12.

²⁶⁵ Srov. tamtéž, 12–13.

²⁶⁶ Srov. tamtéž, 3–17.

²⁶⁷ Srov. tamtéž, 18–19.

Ježíš sám užil název „ekklésia“? Odpovídá, že v aramejštině by znělo „Keništa“²⁶⁸ a v příslibení primátu se v Matoušově evangeliu praví: „Církev svou,“ (Mt 18,17), stejně jako jinde hovoří ve stejném významu o „Království svém“(Mt 13,41).²⁶⁹

Jak Josef Kubalík předkládá odlišnosti této problematiky u nekatolíků? Autor se krátce zastavuje u náhledu ortodoxních protestantů a objasňuje, že Kalvín sice vyšel z luteránského pojetí neviditelné církve, ale dospívá postupně k církvi viditelné. Podle Kalvína chtěl mít Kristus ve své církvi biskupy, presbytery a jáhny, leč neschválil svým učedníkům pravomoc ordinovat své nástupce. Z toho se v kalvínských sborech vyvine demokratický princip např. volbou staršovstva, volba pastora na základě „vocatio interna“.²⁷⁰

Podle několikrát citovaných prací Chomjakova a Bulgakova, které Josef Kubalík používá, když píše o pravoslaví, neuznává východní církev papežský primát, biskupové jsou si stejně jako apoštolové rovni a nevykonávají vladařskou moc nad věřícími. Ekumenické sněmy nejsou nejvyšší autoritou v Církvi a nejsou neomylné. Jejich rozhodnutí se potvrzují alespoň souhlasem ve formě mlčení obecného křesťanského lidu. Sněmy se svolávají čas od času a svornost v učení se potvrzuje tzv. „symfonií naukovou“.²⁷¹

Ve starověku se scházely místní sněmy biskupské, ale většina sporných věcí končila svoláním všeobecného sněmu, případně bylo rozhodnutí předkládáno „Římu“, tj. biskupu římskému. Ve středověku se díky mocenským bojům autorita papeže snížila a díky tomu se episkopalismus opět dostává na výsluní (kostnický sněm, basilejský sněm). Konciliární teorii zastávali galikanisté a jansenisté.²⁷²

Sv. Tomášem Akvinským, který navrhl pro světskou společnost tzv. „smíšené vladaření“, se inspirovali francouzští představitelé církve. Dle tohoto principu je nejlepší vládou ta, která v sobě zahrnuje jak monarchii, aristokracii tak demokracii.

---

²⁶⁸ Srov. tamtéž, 20–21.

²⁶⁹ Srov. tamtéž, 21.

²⁷⁰ Srov. tamtéž, 21

²⁷¹ Srov. tamtéž, 22.

²⁷² Srov. tamtéž, 22.

V 18. století měl tento způsob rozhodování velkou odezvu. Byl odstraněn na I. vatikánském sněmu na podkladě knihy Msgre. Mareta.²⁷³

„Modernisté ožívají znovu tvrzení Marsilia z Padovy a Viléma Ockhama o suverenitě věřících v Církvi.“²⁷⁴ Jejich postoj je odsouzen encyklikou Pascendi Dominici gregis z roku 1910.²⁷⁵

Závěr kapitoly tvoří shrnutí, jehož zásadní argument je, že Církev není původu sociálního, nýbrž nadpřirozeného a proto se argumentace opírá o Písmo svaté a církevní učení.²⁷⁶

Kapitola pak pokračuje učením o Petrově vyvolení, příslibení primátu Petrovi, metaforách dokazujících jeho primát, Svědectví Pavlovo o prvenství Petra jeho uznání v prvotní tradici. Vše jsme již probrali v kapitolách knihy České křesťanství, a proto se k tématu nebudeme vracet. I další část o vlastnostech Církve právě se převážně shodují s již probraným.²⁷⁷ Jedinou výjimkou je teze 14 „Církev je nový Izrael, nový lid Boží, který krátce odkazuje na II. vatikánský koncil a konstituci „Lumen gentium“.²⁷⁸

Až u kapitoly známek Církve právě se po dlouhém výkladu autor dostává k mínění odpůrců. Církev pravá, Kristova, se pozná bezpečně podle čtyř známek (jedna, svatá, všeobecná apoštolská). Protestanté uvádějí pouze 1. Čisté kázání slova Božího, 2. Správné přísluhování svátostmi. Pravoslavní udávají jako známku zachování pravé církve „učení staré ortodoxní ekumenické církve, obsaženého v dekretech prvních 7 ekumenických sněmů.“²⁷⁹

Co do jednotnosti jsou pravoslavní rozdělení podle územních patriarchátů a protestanté jsou podle Kubalíka rozdělení natolik, že „kolik denominací, tolik odlišných náboženských názorů.“²⁸⁰ Svatost Církve dokládá Josef Kubalík velkým

---

²⁷³ Srov. tamtéž, 23.

²⁷⁴ Tamtéž, 23.

²⁷⁵ Srov. tamtéž, 23.

²⁷⁶ Srov. tamtéž, 24–36.

²⁷⁷ Srov. tamtéž, 36–73.

²⁷⁸ Srov. tamtéž, 56.

²⁷⁹ Tamtéž, 74.

²⁸⁰ Tamtéž, 76.

množstvím světců, zázraků a naplňujících se proroctví.²⁸¹ O protestantských reformátorech autor připomíná, že nežili svatým životem, učili věcem, které odporují nejen učení Církve ale i zdravému rozumu (hříchy nevylučují spasení, apod.) a neuznávali prvenství sv. Petra²⁸², ani další podstatné věci. Jejich kult se omezil na modlitbu, zpěv a kázání. Pravoslavní nemají známky svatosti manifestativní.²⁸³ V tomto výkladu Kubalík narazí i na inkviziční procesy:²⁸⁴ obhajuje je jako nutnou, z dobových zvyklostí vycházející obranu proti různým bludařům. Tam, kde hrozilo zásadní nebezpečí, byly použity „rázné prostředky“. „Odsuzování na smrt kacírů bylo věcí čistě států, nikoli církevní.“²⁸⁵ Dále autor píše, že: „Dnes v době ekumenismu odmítáme ovšem každé násilí v oblasti víry a přestřelky inkvisice odsuzujeme.“²⁸⁶

Podle autora je středem katolicity římská církev, protože Církev katolická existuje od doby apoštolské a je nejstarší mezi křesťanskými společenstvími. Dále nebyla nikdy církví národní, byla univerzální, pro všechny lidi. Je také rozšířena po celém světě díky misionářům. Konfese nekatolické naproti tomu nemají ani katolicitu času, jsou velmi často národnostně nebo místně omezené a vnitřně „více a více upadají“.²⁸⁷

Kristus založil svou církev na apoštolu Petrovi a na ostatních apoštolech. Nástupcem sv. Petra je dnes papež Jan Pavel II., v posloupnosti na 264. místě²⁸⁸, nástupci apoštolů jsou biskupové. Učení Církve je učení založené na tom, co je obsaženo v Písmu svatém a v apoštolské tradici. U nekatolických společností uvádí autor jako příklad nedodržení apoštolské posloupnosti, svěcení biskupů, a protože nemají apoštolskou posloupnost, nejsou pravou Církví Kristovou.²⁸⁹

---

²⁸¹ Srov. tamtéž, 78. Josef Kubalík přeložil z francouzštiny v roce 1933 knihu Zjevení Lurdská, podle vyprávění přímého účastníka. Kniha je přeložena s velikým citem a úctou. Kniha se nalézá v biskupské knihovně v Hradci Králové.

²⁸² Srov. tamtéž, 52.

²⁸³ Tamtéž, 78.

²⁸⁴ Srov. tamtéž, 78–79.

²⁸⁵ Obě citace tamtéž, 79.

²⁸⁶ Tamtéž, 79.

²⁸⁷ Srov. tamtéž, 80.

²⁸⁸ Srov. tamtéž, 80. Další důkaz redigování textu skript.

²⁸⁹ Srov. tamtéž, 81.

5.3.2 O pravidlech víry křesťanské

V druhé knize skript se již nebudeme zabývat obsahem ani námitkami, neboť jejich struktura i obsah korespondují s příslušnými oddíly knih „Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských zvláště českých“ a „České křesťanství“. Kubalík je pouze doplnil o několik poznámek z II. vatikánského koncilu. Zajímavé je pojednání o ekumenických koncilech v průběhu církevních dějin, dále se v kapitole autor rozepisuje o kodexu, podle kterého se ekumenický sněm řídí, podmínkách ekumenicky sněmu, formě dekretů, nutnosti papežovy přítomnosti na něm, slavnostních rozhodnutích církevního magisteria, jednotnosti a neomylnosti. Velmi podrobně je rozpracována i kapitola o Tradici, taktéž doplněná o Scholion „Tradice ve světle II. vatikánského koncilu.“²⁹⁰ V závěru skript je jako dodatek uveden překlad dokumentu II. vatikánského koncilu „Lumen gentium“.²⁹¹

5.3.3 Zhodnocení druhého dílu a skript vůbec

Jak jsme již předeslali v úvodním slově, skripta Theologia Fundamentals jsou jediným oficiálním učebním materiálem fundamentální teologie u nás v období druhé poloviny 20. století.²⁹² Jejich styl je převážně apologeticko-polemický. Značná část vychází z Kubalíkovy dizertační práce „České křesťanství“ a z jeho předchozích publikací.²⁹³ Apologeticko-polemický ráz je výraznější v prvním díle „O Božím zjevení“, ve kterém jsou i odkazy na použité prameny datovány do roku 1947. V druhém díle „O Církvi“ se prameny datují až do roku 1968, to znamená, že v závěrečné části nacházíme několik úprav. Nejvýraznější změnou jsou v druhém díle přímé odkazy na dílo II. vatikánského koncilu: některé z nich ještě připomeneme.

---

²⁹⁰ Srov. tamtéž, 134.

²⁹¹ Srov. tamtéž, 84–178.

²⁹² Srov. SKOBLÍK Jiří: Česká eklesilogie padesátých let v teorii a praxi (Reminiscence, nikoliv reflexe), 58-59. In: NOVOTNÝ Vojtěch (ed.): Česká katolická eklesilogie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007.

²⁹³ Doloženo v 5.1.

Skriptum obsahuje Scholion „Hierarchie ve světle druhého sněmu vatikánského“.²⁹⁴ Mluví o doplnění nauky I. vatikánského koncilu *Pastor aeternus* - o prvenství římského velekněze – učením třetí hlavy konstituce *Lumen gentium*²⁹⁵.

K doplnění Scholionu „*Corpus mysticum et Ecclesia*“ je připojeno dvoustránkové pojednání o tom, že Církev je nový Izrael, nový lid Boží, podle druhé kapitoly konstituce *Lumen gentium*.²⁹⁶ Tuto kapitolu v LG hodnotí Kubalík slovem „překrásná“.²⁹⁷

V části nazvané „O pravidlech víry křesťanské“, v oddíle XIII., je osmistránkový výklad k tradici, který se nazývá „Tradice ve světle II. koncilu vatikánského“.²⁹⁸ V závěru skript je jako dodatek uveden překlad dokumentu II. vatikánského koncilu „*Lumen gentium*“.²⁹⁹

Shrneme-li oba díly skript *Theologia Fundamentalis*, můžeme říci, že se v podstatné části opírají o církevní nauku do roku 1947, ať už se jedná o volbu pramenů a citovaných církevních dokumentů nebo apologeticko-polemické ladění. V druhém díle „O Církvi“ je několik doplňujících zásahů do textu dle závěrů konstituce *Lumen gentium*, které Josef Kubalík hodnotí kladně.

---

²⁹⁴ KUBALÍK Josef: *Theologia Fundamentalis*, II. díl: *Eklesiologie*, Praha: Česká katolická Charita, 1983, 39.

²⁹⁵ Srov. tamtéž, 39.

²⁹⁶ Srov. tamtéž, 56–58.

²⁹⁷ Tamtéž, 58.

²⁹⁸ Srov. tamtéž, 134–135.

²⁹⁹ Srov. tamtéž, 153–178.

6. Druhý vatikánský koncil a jeho novost v pojetí ekumenismu

Již v rozboru skript *Theologia fundamentalis* jsme mohli vidět, že koncil způsobil změny v Kubalíkově přístupu k teologii vůbec. Proto zde ještě shrneme přínos tohoto sněmu pro ekumenismus. Největší pozornost budeme logicky věnovat Dekretu o ekumenismu *Unitatis redintegratio* (6.1), kterým pro tuto důležitost začneme, a zmíníme se i o již zmíněném *Lumen gentium* (6.2) a *Dei verbum* (6.3).

6.1 *Unitatis redintegratio*

Nyní se podíváme, jak vidí ekumenismus koncilový dokument Dekret „*Unitatis redintegratio*“ o ekumenismu³⁰⁰, který nese datum 21. listopadu 1964. V souladu se strukturou dokumentu budeme zkoumat katolické zásady ekumenismu (6.1.1), provádění ekumenismu (6.1.2) a církve a církevní společnosti oddělené od římského apoštolského stolce (6.2.3).

Sněm hned na úvod prohlašuje, že „snaha o obnovu jednoty mezi všemi křesťany je jedním z hlavních úkolů“ (UR 1), o které chce usilovat. Kristus založil jednu církev, nyní je více církví a křesťanských společností, což působí pohoršení a je to proti vůli Ježíše Krista. Zároveň je milostí současné doby, že lidé rozdělení litují a touží po jednotě. Hnutí za jednotu se nazývá ekumenické a účastní se ho „ti, kteří vzývají trojjediného Boha a vyznávají Ježíše jako Pána a Spasitele“ (UR 1). Cílem dekretu je ukázat prostředky, cesty a způsoby, jak odpovědět na tuto Boží výzvu.³⁰¹

6.1.1 Katolické zásady ekumenismu

V první kapitole dekret nejprve vysvětluje jednotu a jedinstvo církve; začíná od evangelií (např. cituje Ježíšovu modlitbu za jednotu v Jan 17,21) a Pavlových listů (Ef

---

³⁰⁰ DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Dokumenty, Řím: Křesťanská akademie, 1983. Pro dekret *Unitatis redintegratio* budeme v dalším používat zkratku UR, u přímých citací přímo v textu.

³⁰¹ Srov. UR 1.

4,4-5, Gal 3,28) a pokračuje posláním dvanácti apoštolů a jejich nástupců. Připomíná, že vzorem a zdrojem jednoty církve je jednota v Trojici.³⁰²

Jednota však byla porušena a to vinou lidí. „Ti však, kdo se nyní rodí v takových společnostech a jsou vychováni ve víře v Krista, nemohou být viněni z hříchu odloučení a katolická církev na ně hledí s bratrskou úctou a láskou“ (UR 3). Tito jsou v určitém, byť ne dokonalém, společenství s katolickou církví, protože jsou křtem přivtěleni ke Kristu. Duch svatý používá odloučené církve jako prostředky spásy, plnost těchto prostředků je ale v katolické církvi.³⁰³

Duch svatý nás nyní vede k ekumenismu, je tedy třeba uznat znamení doby a účastnit se tohoto hnutí. Koncil ho charakterizuje jako „snahy o odstranění slov, posudků a činů, které neodpovídají podle spravedlnosti a pravdy skutečnému stavu odloučených bratří“ (UR 4), dále dialog odborníků za účelem vzájemného poznání, setkávání při společné modlitbě a úsilí zkoumat vlastní věrnost Kristově vůli a reformovat, co potřebuje obnovu. Cílem ekumenického hnutí je, aby všichni křesťané se mohli shromáždit při jednom slavení eucharistie v jednotě „jedné a jediné církve“ (UR 4), která trvá v církvi katolické. Za to se mají katolíci modlit, snažit se dělat první vstřícný krok a také začít u sebe, aby nedávali ostatním pohoršení. Od odloučených bratří se mohou i mnohému naučit.³⁰⁴

6.1.2 Provádění ekumenismu

Ekumenismus je věcí všech. Je potřeba začít obnovou církve, jejíž součástí je biblické a liturgické hnutí, hlásání Božího slova, laický apoštolát, nové formy řeholního života, spiritualita manželství a sociální nauka církve. Ekumenismus není možný bez obrácení srdce, protože těsnější společenství s Bohem dává schopnost rozvíjet vzájemné bratrství. Dekret zde také přináší tato silná slova: „Pokorně prosíme o odpuštění Boha i odloučené bratry“ (UR 7) za naše hříchy proti jednotě.³⁰⁵

Společná modlitba je žádoucí, komplikovanější je to s účastí na posvátných úkonech (comunicatio in sacris); zde je potřeba, aby autorita určila konkrétně, co je kdy možné.

---

³⁰² Srov. UR 2.

³⁰³ Srov. UR 3.

³⁰⁴ Srov. UR 4.

³⁰⁵ Srov. UR 5–7.

Sněm také podporuje vzájemné poznání a dialog mezi odborníky jako rovný s rovným. Také teologie má být ekumenická, ne polemicky zpracovaná. Učení víry však musí být vykládáno jasně a nezkráceně, srozumitelně pro odloučené bratry, ale bez falešného zakrývání skutečných rozdílů.³⁰⁶

S odloučenými bratry je možné spolupracovat na poli sociálním, při ochraně důstojnosti lidské osoby, práci pro mír, ve vědě a umění, společně bojovat proti nouzi a hladu a v mnoha dalších oblastech.³⁰⁷

6.1.3 Církve a církevní společenství oddělené od Římského apoštolského stolce

Po konstatování roztržek, které v církvi vznikly, dekret blížeji popisuje ekumenické možnosti vzhledem k východním a západním společenstvím křesťanů.

Mnohé východní církve mají svůj původ od apoštolů a také několik století, byť kráčely vlastní cestou, byly spojeny se západní církví láskou i uznáváním římského biskupa. Společná máme i základní dogmata. Církve si zachovaly svátost kněžství i eucharistii, proto je zde možné *comunicatio in sacris* a je-li schváleno, doporučuje se.³⁰⁸ Východní církve ovšem mají vlastní církevní kázeň, kterou je na cestě k jednotě nutno respektovat. Právě tak je oprávněná rozdílnost teologického vyjadřování, která není až tak nepřekonatelným rozdílem, spíš může pomoci vzájemnému doplnění pohledů na jednu skutečnost. Pro obnovení jednoty je tedy dobře „neukládat žádné další břemeno kromě nutných věcí“ (Sk 15,28)³⁰⁹

Křesťané na Západě dlouho žili sjednoceni. Nyní je tu mnoho společenství, které se často od sebe hodně liší. Existují také závažné rozdíly v chápání zjevené pravdy od katolického pojetí. koncil chce proto poukázat hlavně na to, co má být základem ekumenického dialogu.³¹⁰ Můžeme se radovat, že společně věříme v Krista. Naši bratři také mají úctu k Božímu slovu, chápou však jinak vztah Písma a církve; v katolické církvi má zvláštní postavení při výkladu Písma učitelský úřad církve. Přesto lze na

---

³⁰⁶ Srov. UR 8–11.

³⁰⁷ Srov. UR 12.

³⁰⁸ Srov. UR 15.

³⁰⁹ Srov. UR 16–18.

³¹⁰ Srov. UR 19.

Písmu stavět dialog.³¹¹ Bratři mají křest, jímž jsou přivtěleni ke Kristu; křest však má být počátkem a směřovat k plnosti, která je v eucharistickém společenství. Pojetí Večeře Páně je jiné a je možné o těchto otázkách vést dialog. Další rozdíly jsou i v životě podle víry, kde je odlišné hodnocení některých mravních oblastí – i zde je prostor pro ekumenický rozhovor.³¹²

V závěru dokument vybízí zdržet se lehkomyšlnosti i nerozvážné horlivosti. Sněm si je vědom, že sjednocení křesťanů přesahuje lidské síly a schopnosti, v Bohu však je naše naděje.³¹³

6.2 Lumen gentium

Mnohem stručněji se nyní budeme zabývat Věřoučnou konstitucí „Lumen gentium“ o církvi, která byla vyhlášena téhož dne jako Unitatis reintegratio. V druhé kapitole, která nese název Boží lid, se jeden bod věnuje vztahům církve ke křesťanům nekatolíkům.³¹⁴ Uvádí, že „církev ví, že je z mnoha důvodů spojena s těmi, kteří jsou sice pokřtěni a ozdobeni křesťanským jménem, nevyznávají však neporušenou víru nebo nezachovávají jednotu společenství pod Petrovým nástupcem“ (LG 15). Jmenuje pak různé spojující prvky: úctu k Písmu, víru, křest, mnozí i mají biskupský úřad, slaví eucharistii a uctívají Pannu Marii. Duch vzbuzuje touhu po jednotě a církev vybízí o to prosit a pro to pracovat.³¹⁵

---

³¹¹ Srov. UR 20–21.

³¹² Srov. UR 22–23.

³¹³ Srov. UR 24.

³¹⁴ DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Dokumenty, Řím: Křesťanská akademie, 1983, Lumen gentium, 15. I zde budeme používat zkratku LG a pro přímé citace ji uvádět přímo v textu.

³¹⁵ Srov. LG 15.

6.3 Dei verbum

Krátce budeme věnovat pozornost také Věroučné konstituci „Dei verbum“ o Božím zjevení, vyhlášené 18. 11. 1965.³¹⁶ V šesté kapitole nazvané O Písmu svatém v životě církve se píše, že věřícím musí být Písmo svaté opravdu zpřístupněno. Překlady Písma mají být přesné, pořízené z původních textů posvátných knih a přeloženy do mateřských jazyků. Mohou být pořízeny ve společné spolupráci s odloučenými bratřími za souhlasu církevní autority, a mohou být použity všemi křesťany.³¹⁷ Pro potřeby nekřesťanů je vhodné doplnit Písmo srozumitelnými vysvětlivkami.³¹⁸

---

³¹⁶ DRUHÝ Vatikánský koncil, Dokumenty, Řím: Křesťanská akademie, 1983, Dei verbum. I zde budeme používat zkratku DV.

³¹⁷ Srov. DV 22.

³¹⁸ Srov. DV 25.

7. Ekumenická teologie, aby všichni jedno byli

Přistupme nyní ke zkoumání skript Josefa Kubalíka Ekumenická teologie, aby všichni jedno byli, která napsal pro vnitřní potřebu bohoslovců na litoměřické fakultě. Rok vydání není uveden, ale podle zmínek v textu³¹⁹ se zdá, že to bylo ještě před ukončením II. vatikánského koncilu, na druhou stranu už je v něm citován a na konci celý připojen Dekret o ekumenismu Unitatis redintegratio; vznik skript tedy můžeme předpokládat v roce 1965. Autor v nich reaguje na nový styl ve vztazích s nekatolickými křesťany, který nastolil II. vatikánský koncil, a snaží se ho v kontextu vysvětlit svým studentům. Podíváme se nejdříve na úvod skript a část pojednávající o ekumenismu mezi protestanty (7.1), pak na ekumenismus v katolické církvi (7.2), uvidíme, v čem spočívá nový přístup ekumenické teologie (7.3) a na závěr i toto Kubalíkovo dílo zhodnotíme (7.4).

7.1 Úvod knihy a ekumenismus v protestantském světě

Na úvod Kubalík konstatuje pohoršlivost stavu rozdělení,³²⁰ a v prvním oddílu vysvětluje, o co vlastně v ekumenismu jde a jaké základy má v bibli i v tradici křesťanského starověku.³²¹

Druhý oddíl knihy popisuje původ a vývoj ekumenického hnutí v protestantském prostředí, kde má vlastně své kořeny. Všimá si hnutí Life and Work a Víra a řád až dospívá k popisu vzniku, stanov a průběhu shromáždění Ekumenické rady církví, která se definuje jako „bratrské shromáždění církví, které přijímají Pána našeho Ježíše Krista jako Boha a Vykupitele“.³²² Poslední část oddílu řeší vztah Ekumenické rady církví k eklesiologii. Rada nechce být nad-církví a není také církví universální.³²³ Její členové vnímají, že Kristus není rozdělen, proto i Církev je jedna. Členské církve však jsou

---

³¹⁹ KUBALÍK Josef: Ekumenická teologie. Aby všichni jedno byli, Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, ostatní neuvedeno, 63. Řeší se zde otázka, jestli bude skončena činnost Sekretariátu pro sjednocení křesťanů po uzavření sněmu, což napovídá, že v době vydání skript ještě trval.

³²⁰ Srov. tamtéž, B.

³²¹ Srov. tamtéž, 2–6.

³²² Tamtéž, 19, v předcházející části odstavce srov. tamtéž, 6–26.

³²³ Srov. tamtéž, 28.

dosud rozděleny. Rozlišuje se tedy jednota daná a jednota projevovaná, na rozdíl od katolického pojetí jednoty plné a částečné.³²⁴ Chápání církve u Ekumenické rady církví jako Těla Kristova, ale také územní organizace (místní církev) i jako denominace nebo konfese zastávající jednu nauku a uznávající jednu autoritu vzbudilo výhrady u církve pravoslavné i u katolíků.³²⁵

7.2 Ekumenismus v církvi katolické

Třetí oddíl se zabývá ekumenismem v církvi katolické. Autor zde napřed vysvětluje, jaké postoje lze zaujmout k odloučeným bratřím v souladu s církevním zákoníkem (tehdejším): nekatoličtí křesťané jsou buď schismatici, pokud se odmítají podřídit papeži, nebo heretici, pokud kromě toho popírají nějakou zjevenou pravdu. Kdo úplně odpadne a s církví se rozejde, je apostata. Jiný postoj se projevuje ochotou k ústupkům i za cenu oběti, kterou má Církev přinést. Oba postoje mají na sobě něco správného i nesprávného. Proto je Kubalík rozebírá v duchu Augustinova hesla „Nenávidět bludy, milovat bloudící.“³²⁶

V další části oddílu autor vysvětluje základy lásky k ostatním křesťanům. „Všichni jsme byli pokřtěni v jedno tělo,“ učí sv. Pavel (1 Kor 12,12). Oddělení může být těžký hřích pouze pro ty, kdo se sami oddělili, ne pro ty, kdo se v oddělených církvích narodili; ti jsou oddělení „bona fide.“ Hereze a schizma neruší plně příslušnost k Církvi, a protože máme společného Otce, jsme bratři. I oddělení jsou účastni na milostech Kristových.³²⁷

Následuje zamyšlení nad duchovním i technickým sblížením křesťanů. Zde je zajímavý např. popis přístupu katolických teologů k reformovaným křesťanům. Nejprve byla teologie polemická, kdy „apologeta katolický vystupuje proti bludům svého protivníka, s neúprosnou logikou je usiluje vyvrátit, aniž by se staral o činitele psychologické nebo se dovolával historie. Prostě vidí v protestantu křesťana

---

³²⁴ Srov. tamtéž, 29–30.

³²⁵ Srov. tamtéž, 31–32.

³²⁶ Srov. tamtéž, 35–42.

³²⁷ Srov. tamtéž, 42–45.

revoltujícího...³²⁸ Kubalík ale zmiňuje i jiný přístup např. Františka Saleského a dalších osobností. Popisuje různá střediska ekumenismu i modlitební iniciativy.³²⁹

Další část popisuje, jak se k ekumenismu stavěl učitelský úřad církve. Jeho postoj byl zpočátku spíše negativní. Zmírnění nastává až s vydáním instrukce *De motione oecumenica* v roce 1949, kde už se mluví o milosti Ducha svatého, že křesťané touží po sjednocení, což přináší radost „dítěm pravé Církve“.³³⁰ Instrukce také formálně upravuje účast katolíků na ekumenickém hnutí. Zásadně kladný postoj k ekumenismu pak církev zaujímá na II. vatikánském koncilu v dekretu *Unitatis redintegratio*.³³¹

7.3 Ekumenická teologie

Velice zajímavé je následující vysvětlení metody ekumenické teologie. Narozdíl od dřívější teologie, která byla rázu polemického a často proti něčemu (jansenismu, modernismu atd.), ekumenická metoda se snaží „přesně probrati problémy theologické, jako by nebylo rozkolu, bludů, cestou pozitivní.“³³² Chce vidět to, co je hodnotné u jiných křesťanů, vysvětlovat nauku pozitivně, ne polemicky, a vnímat v různých pohledech církvi na jednu věc plnost, ne rozpor.³³³

Autor pak dále rozebírá známky Církve a jejich projevy v církvi katolické i v církvích nekatolických,³³⁴ z čehož chceme odcitovat z části zabývající se nadpřirozenou jednotou v Církvi. „V úrovni nadpřirozené jednoty katolík hříšník láme jednotu v Duchu Kristově, zatím co protestant i třeba buddhista ve stavu milosti žijí skutečně v uvedené duchovní jednotě.“³³⁵

Závěr skript tvoří dodatek o církvi pravoslavné a ekumenismu a dalšími dodatky (tentokrát až za závěrečným obsahem) pak jsou koncilní Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio* a jeho komentář.

---

³²⁸ Tamtéž, 51.

³²⁹ V odstavci srov. tamtéž, 45–56.

³³⁰ Tamtéž, 60.

³³¹ Srov. tamtéž, 56–64.

³³² Tamtéž, 65.

³³³ Srov. tamtéž, 65–66.

³³⁴ Srov. tamtéž, 66–80.

³³⁵ Tamtéž, 68.

7.4 Zhodnocení skript Ekumenická teologie, aby všichni jedno byli

Jak už jsme konstatovali, tato skripta vznikla patrně v době závěru II. vatikánského koncilu nebo krátce po něm. Jelikož se jedná u studijní materiál, nikoli publikaci pro tisk, není zde seznam literatury, z které čerpal. Rozhodně však musel zkoumat mnoho dokumentů jak souvisejících s činností Ekumenické rady církví apod., tak dokumentů katolické církve, které vyjadřovaly postoj k ekumenismu. Hlavní jeho inspirací zde však byly koncilové dokumenty a zvláště Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*. Je vidět, že je Josef Kubalík promýšlel a pro pedagogické použití si připravil různé příklady, které měly nový způsob ekumenického myšlení studentům udělat srozumitelným. Příkladem toho je třeba myšlený rozhovor protestanta s katolíkem v části o duchovním ekumenismu³³⁶ nebo příklad plnosti pohledu na otázku Písma a tradice, pokud v ekumenické teologii chceme vidět pohled katolický a protestantský ne jako popírající se, ale jako doplňující se.³³⁷

I při celkově ekumenickém a pozitivním tónu skript Kubalík občas připomene svůj tradiční styl, přestože má přece „probrati problémy, jako by nebylo rozkolu, cestou pozitivní.“³³⁸ Když vysvětluje postoj katolíků k ostatním křesťanům, vysvětlí napřed dosti přesvědčivě, že nekatolíci jsou heretici nebo schismatici, byť s úvodní poznámkou, že správný střední postoj je obtížné nalézt.³³⁹ Podobně zahájí stať o církevní jednotě konstatováním, že „v katolické teologii po dlouhou dobu se spokojovali apologetikové s tvrzením, že křesťanské společnosti nekatolické nejsou pravou katolickou církví.“³⁴⁰ Podobná schémata najdeme i jinde.³⁴¹ Vzhledem k pedagogickému účelu skript to bylo patrně vhodné, aby zvýraznil novost, kterou koncil přinesl. Přesto je také možné, že styl argumentace autora byl už tak zažitý, že mu okamžitá aplikace působila problémy. Na opačném pólu však Kubalík překvapí i svým

---

³³⁶ Srov. tamtéž, 46–47.

³³⁷ Srov. tamtéž, 65–66.

³³⁸ Tamtéž 65, jak už bylo citováno.

³³⁹ Srov. tamtéž, 35–36.

³⁴⁰ Tamtéž, 66.

³⁴¹ Srov. tamtéž, 72.

velmi silným tvrzením o duchovní jednotě protestanta i třeba buddhisty, kteří žijí ve stavu milosti.³⁴²

---

³⁴² Srov. tamtéž, 68.

8. Ut unum sint

Před závěrečným zhodnocením Kubalíkova přístupu k ekumenismu ještě postupme k něčemu z pokoncilního vývoje církevního učení a podívejme se, jak závěry sněmu a jejich uskutečňování vidí Jan Pavel II. v encyklice *Ut unum sint* z roku 1995.³⁴³ První dvě kapitoly encykliky – Ekumenické úsilí církve a Plody dialogu – sledují přibližně schéma dekretu 2. vatikánského koncilu o ekumenismu (8.1), třetí kapitola *Quanta est nobis via?* pak předkládá cesty, které má ekumenické úsilí ještě před sebou (8.2). Podívejme se stručně na hlavní myšlenky a obsahy.

8.1 Ekumenické úsilí katolické církve a Plody dialogu

Papež se zde ohlíží za třiceti lety, které uběhly od vyhlášení dekretu *Unitatis redintegratio*. Často z něj cituje, komentuje ho a doplňuje vlastními postřehy a zkušenostmi. Hned na úvod jasně říká, že nový život, a také život ve smíření, vyrůstá z kříže.³⁴⁴ Zmiňuje vydání dokumentů, zřízení komisí³⁴⁵ a jiných institucí, které pracují pro ekumenismus, připomíná své vlastní cesty, setkání s představiteli jiných křesťanských společenství i společnou modlitbu s nimi³⁴⁶. Ještě jasněji zde vystupuje potřebný postoj pokání a prosby o odpuštění: Jan Pavel si je vědom své křehkosti a prosí o modlitbu za své obrácení,³⁴⁷ mluví o potřebě očištění historické paměti jako důsledku obrácení srdcí,³⁴⁸ o dialogu jako zpytování svědomí.³⁴⁹ Konstatuje, že se už dosáhlo pokroku a sblížení, např. se už křesťané různých vyznání nepovažují za nepřátele, ale za bratry; dokonce už i výraz odloučení bratři se přestává užívat, aby se zdůraznilo víc společenství než odloučení.³⁵⁰ Má radost ze spolupráce např. na

---

³⁴³ *Ut unum sint*, Encyklika Jana Pavla II. O ekumenickém úsilí, Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1995.

³⁴⁴ Srov. tamtéž, 1 a 5.

³⁴⁵ Např. tamtéž, 14, 42, 51.

³⁴⁶ Srov. tamtéž, 24, 52.

³⁴⁷ Srov. tamtéž, 4.

³⁴⁸ Srov. tamtéž, 2.

³⁴⁹ Srov. tamtéž, 33–35.

³⁵⁰ Srov. tamtéž, 42.

ekumenických překladech bible³⁵¹ a uvádí, že „za určitých daných okolností mohou katoličtí kněží udělovat svátosti eucharistie, smíření a pomazání nemocných jiným křesťanům, kteří ...vřele touží tyto svátosti přijmout, svobodně o ně žádají a projevují víru, kterou katolická církev v tyto svátosti chová.“³⁵² Připomíná však, že „jednotu, již chce Bůh, lze uskutečnit jen společným přilnutím k celému obsahu zjevené víry. V otázce víry je kompromis protikladem Boha, který je Pravda. Kdo by mohl považovat za správné smíření, k němuž by v těle Krista, jenž je ‚cesta, pravda a život‘, došlo za cenu pravdy?“³⁵³ To však neznamená, že by se pravda neměla společně hledat; jinde papež cituje koncilní dokument *Dignitatis humanae*, který mluví o svobodném bádání, vysvětlováním toho, co jedni považují za pravdu, aby si při jejím hledání vzájemně pomáhali.³⁵⁴

8.2 *Quanta est nobis via?*

V třetí kapitole se Jan Pavel dívá na to, jakou cestu máme ještě před sebou. Vymezuje pět oblastí, které vyžadují hlubší studium: 1) vztah Písma a tradice, 2) eucharistie – svátost, oběť, zpřítomnění Kristovy oběti, 3) svátost kněžství, 4) učitelský úřad církve, svěřený papeži a biskupům ve společenství s ním, 5) Panna Maria. Říká, že „vytyčit vizi jednoty, která bere v úvahu všechny požadavky zjevené pravdy, neznamená ekumenické hnutí brzdit. Znamená to naopak bránit mu v tom, aby vytvářelo zdánlivé závěry, jež by nevedly k trvalým a spolehlivým výsledkům. Závazek respektovat pravdu je absolutní. Což to není zákon evangelia?“³⁵⁵ Opakuje z *Lumen gentium*, že jediná Kristova církev subsistuje v katolické církvi.³⁵⁶ Primát římského papeže nazývá službou jednotě církve. Je si vědom, že „působí obtíže většině ostatních křesťanů, jejichž paměť je poznamenána jistými bolestnými vzpomínkami.“ Prosí „o odpuštění všude tam, kde za tuto bolest neseme zodpovědnost.“³⁵⁷ Je však

---

³⁵¹ Srov. tamtéž, 44.

³⁵² Tamtéž, 46.

³⁵³ Tamtéž, 18.

³⁵⁴ Srov. tamtéž, 32.

³⁵⁵ Citace i parafráze tamtéž, 79.

³⁵⁶ Srov. tamtéž, 86 a LG 8.

³⁵⁷ Obě citace tamtéž, 88.

povzbuzující, že otázka primátu se stává předmětem studia a i ostatní církve ji začínají vnímat jako službu jednotě.³⁵⁸

Na závěr celé encykliky papež vyzývá „k obnově rozhodnutí pracovat na plném a viditelném společenství.“³⁵⁹

---

³⁵⁸ Srov. tamtéž, 89.

³⁵⁹ Tamtéž, 100.

9. Ekumenismus v díle Josefa Kubalíka

Když jsme se seznámili s dílem Josefa Kubalíka a všimli jsme si učení církve o ekumenismu, pokusme se nyní postihnout a zhodnotit Kubalíkovy postoje k nekatolickým křesťanům, k ekumenismu a vidět, jestli a jak se v průběhu času měnily a vyvíjely. Shrneme nejdříve Kubalíkovy postoje v době před II. vatikánským koncilem (9.1), pak po něm (9.2), kde je i celkově zhodnotíme.

9.1 Kubalík a ekumenismus před koncillem

V úvodu druhé kapitoly jsme ukázali, že Kubalík byl z našich teologů první, kdo se v tak velkém rozsahu věnoval popisu jiných křesťanských společenství. Píše o nich hned svou první knihu *Nekatolíci v Čechách a na Moravě*, z níž pak vychází část jeho disertační práce *České křesťanství*, kterou pak vydává i knižně, i další tituly. Bibliografie těchto spisů je velmi bohatá, byly tedy podloženy opravdu hlubokým a důkladným studiem. Čerpal i ze spisů nekatolických teologů. Je vidět, že ho toto téma velmi zajímalo.

Byl však také synem své doby a nesnažil se být průkopníkem nějakých novot. Vyrůstal v době nepříjemných událostí kolem vzniku církve československé, které jako konzervativní pravověrný katolík těžko mohl vnímat jinak, než jak je hodnotí v knize *České křesťanství* – tedy velmi negativně, jak jsme viděli v 4.2.2. Viděli jsme také v 7.2, že katolická církev se k ekumenickému hnutí do roku 1949 stavěla negativně, tudíž by patrně nějaké vstřícnější pojednání uvnitř samé církve narazilo. Kubalík však k němu nejspíš ani nebyl motivován. Jeho druhá kniha ukazuje, jak důležitým bylo pro něj téma papežské neomylnosti a pravověrnosti našich biskupů, což jsme podrobně zkoumali v kapitole třetí. Sám také uvažuje v rámci tradiční katolické polemicko-apologetické teologie. Snaží se vyvrátit protestantskou nauku odlišnou od katolické, poukazuje na rozdíly a nehledá společné, snaží se varovat před bludy, jak jsme již uvedli v 2.7. Nešetří také představitele nekatolických církví, pokud nějak ve svém životě mravně selhali (2.2.3). Jeho velmi ostrá rétorika, která je zřejmá v knize *Nekatolíci v Čechách a na Moravě* (2), se ale později zmírňuje a vyjadřuje se jemněji,

což je vidět např. ve skriptech *Theologia fundamentalis*, která jsou z části přepracováním této knihy.

Přítom však si Kubalík uchovává vědecký pohled na nekatolické církve a vidí v nich i nějaká pozitiva, zvláště v těch, které už mají tradici a žijí z upřímné víry (viděli jsme to například v 4.3.1 a 2.7). Oceňuje kulturní přínos protestantů, systematickosti studia Písma i nedělní školy. S respektem cituje protestantské autory Josefa Lukla Hromádka a Aloise Adlofa. (2.7) Je mu také jasné, že dnešní věřící nekatolíci jimi jsou „bona fide“, jak už jsme konstatovali např. v 3.5.2.

9.2 Kubalík a ekumenismus v době po II. vatikánském koncilu

Druhý vatikánský koncil znamenal velký obrat v přístupu katolické církve k ekumenismu a věrný syn církve Josef Kubalík se tento obrat snažil udělat i ve svém životě. Byl první, kdo překládal koncilové dokumenty³⁶⁰, projevoval tedy o dění na koncilu živý zájem. Rychle zareagoval na koncilový dekret *Unitatis redintegratio* a uplatnil ho ve skriptech *Ekumenická teologie*, aby všichni jedno byli. Je zde vidět, že k tématu opět hodně studoval a snažil se koncilové principy promýšlet. Naprosto zde chybí tvrdší a odsuzující vyjadřování o ostatních křesťanech, občas se pouze zdá, jak jsme již viděli, že mu zůstala některá dřívější schémata myšlení. Přesto tu umí i překvapit pozitivními vyjádřeními zasahujícími i k nekřesťanům. To všechno jsme dokumentovali v 7.4. Láskyplného a pokorného vyjadřování, jaké má Jan Pavel II. v encyklice *Ut unum sint*, však Kubalík nikdy nedosáhne.

Zajímavá je však otázka uplatnění závěrů koncilu ve skriptech *Theologia fundamentalis*. Nepodařilo sehnat dřívější vydání než z roku 1983, tudíž dávno pokoncilní. Ideální by bylo srovnat předkoncilní a pokoncilní vydání, můžeme však udělat některé závěry i tak. Viděli jsme v 5.2.3, že první díl skript je i v roce 1983 napsán v polemicko-apologetickém stylu. Přestože sám autor v jednom článku píše, že je potřeba vypracovat nová skripta fundamentální teologie s ekumenickým přístupem,³⁶¹

---

³⁶⁰ DRUHÝ Vatikánský koncil, Dokumenty, Předmluva Oto Mádra, str. 7. Mádr zde píše, že první překlady dokumentů pořídil Josef Kubalík a tyto vycházely v *Duchovním pastýři* již během koncilu.

³⁶¹ KUBALÍK Josef: *Fundamentální teologie po II. sněmu vatikánském*, in: *Duchovní pastýř* 4 (1968), 63–64.

sám se k tomu neodhodlal. Druhý díl, když ho srovnáme s knihou České křesťanství, která byla jeho základem, má styl vyjadřování výrazně jemnější, jak jsme už uváděli v 5.3.3. Přesto však hlavní změnou oproti zmíněné knize je změna způsobu vyjadřování a vědecktější přístup, nikoli změna metody výkladu na ekumenickou. Proč se k ní neodhodlal, těžko usuzovat, protože i jinde vidíme, že se za koncil staví.³⁶² Že by mu už nestačily síly? Nebo tuto práci nechal jiným, pro které nebude tak obtížné přijmout nová schémata myšlení? Nebo v něm bylo přeci jen dost konzervativismu z dob předkoncilních?

Když shrneme toto naše zamyšlení, můžeme říci, že Josef Kubalík měl k ekumenismu v době předkoncilní postoj tradičně katolický, nepřekračující svou dobu, přesto však na svou dobu plný zájmu o poznání druhých a schopný spíše výjimečně, ale přece jiné křesťany i ocenit. Ve svém postoji k ekumenismu rostl jednak zjemňováním své rétoriky, jednak přijetím II. vatikánského koncilu, o jehož závěry týkající se ekumenismu se živě zajímal a promýšlel je i pro svou pedagogickou praxi. Přesto však ekumenické myšlení a metody nezasáhly celé jeho dílo.

---

³⁶²Srov. KUBALÍK Josef: Hovory o víře, Brno: TISK, 1991.

Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl zjistit, jaký byl postoj Josefa Kubalíka k ekumenismu, jak se projevuje v jeho díle a jak se v průběhu času vyvíjel, zvláště jak na něj zapůsobil Druhý vatikánský koncil. Za tím účelem jsme vybrali některá jeho díla, která jsme prostudovali a uvedené postoje v nich hledali, abychom je na závěr celkově shrnuli.

Na začátku práce uvádíme stručný životopis a bibliografii Josefa Kubalíka. V následujících kapitolách jsme rozebírali jeho dílo. Viděli jsme polemicky psanou knihu Nekatolíci v Čechách a na Moravě a všimli jsme si ostré rétoriky i občasných sympatií pro žitou víru. V knize Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých jsme poznali Kubalíka jako zaujatého historika a zároveň člověka zapáleného pro věrnost církvi, papeži i biskupům. Kniha České křesťanství přinesla rozpracovanou eklesiologii v jeho podání. Ve skriptech Theologia fundamentalis jsme viděli jeho vědeckou systematickosti, zmírnění rétoriky vůči nekatolíkům, ale zároveň přetrvávání polemické metody i v pokoncilních vydáních. Zároveň v druhém díle skript byl už patrný vliv koncilu na obsah a kladné Kubalíkovo hodnocení sněmu.

První vsuvkou v našem rozboru Kubalíkova díla byl pohled na novost Druhého vatikánského koncilu ve vztahu k nekatolickým křesťanům.

Jak na koncil Kubalík zareagoval, jsme zkoumali při rozboru skript Ekumenická teologie, kde nás překvapil otevřeností některých svých hodnocení, zároveň jsme konstatovali, že některé části nám připomněly jeho předkoncilní styl.

Druhou vsuvkou byl pohled na encykliku *Ut unum sint*, kde jsme mohli vidět, jak závěry koncilu o ekumenismu vnímá v praxi Jan Pavel II.

Poslední kapitola diplomové práce shrnuje výsledky naší práce. Josefa Kubalíka zde vidíme jako člověka, který byl věrným synem katolické církve, neprosazoval nějaké novoty, ale věc rozdělení křesťanů od začátku vzbuzovala jeho pozornost. Seznamoval s ní českou veřejnost, upřímné křesťany jiných vyznání byl schopen respektovat a postupně se propracovával k jemnějšímu vyjadřování o nich. Druhý vatikánský koncil

ho pak zaujal a jeho závěry přijal, nepodařilo se mu ho ale v plné míře vtělit do nových vydání skript *Theologia fundamentalis*.

Co říci úplně na závěr? Propracovali jsme se k hodnocení Josefa Kubalíka, které jistě není úplné a vyčerpávající, které nám ho však ukazuje jako člověka, který má svá slabší místa, způsoby myšlení, které nedokázal překročit, ale také má své pevné místo mezi našimi teology. Koneckonců, kdo slabá místa nemá? Můžeme však ocenit jeho věrnost církvi, s níž přijímal i vše nové, co přinášela doba po Druhém vatikánském koncilu. V tom nám nakonec může být příkladem.

Seznam použitých zkratk

- UR – Unitatis reintegratio
- LG – Lumen gentium
- DV – Dei Verbum

Seznam literatury

ADLOF, Alois: *Přehled biblického učení*, Praha: Křesťanský spolek mladíků v Čechách, 1934.

BOUBLÍK, Vladimír: *Boží lid*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

BRAITO, S. M.: *Církev*, Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1946.

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995.

EVANGELII NUNTIANDI – Apoštolská exhortace Pavla VI. – Hlásání evangelia, Praha: Zvon, 1990.

KASPER, Walter: *Duchovní ekumenismus*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

KATOLICKÝ TÝDENÍK 1991, Č. 25, 3

KUBALÍK, Josef: *České křesťanství*, Praha: Bohuslav RUPP, 1947.

KUBALÍK, Josef: *Dějiny náboženství*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství v Praze, 1984.

KUBALÍK, Josef: *Ekumenická teologie*, Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, (nedatováno).

KUBALÍK, Josef: *Hovory o víře*, Brno: Tisk, 1991

KUBALÍK, Josef: *Ježíš, světlo národů*, Praha: Česká katolická Charita, 1989.

KUBALÍK, Josef: *Křesťanské církve v naší vlasti*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1978.

KUBALÍK, Josef: *Nekatolíci v Čechách a na Moravě*, Fryštát: Kultura, 1947.

KUBALÍK, Josef: *Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských zvláště českých*, Praha: Universum, 1947.

KUBALÍK, Josef: *Theologia Fundamentalis: I. Díl: O božím zjevení*, Praha: Česká katolická Charita, 1983.

KUBALÍK, Josef: *Theologia Fundamentalis: II. Díl: Eklesiologie – O církvi*, Praha: Česká katolická Charita, 1983.

KUBALÍK, Josef: *Zápas o pojetí církve*, Praha: ZVON, 1992.

KUBALÍK, Josef: *Církev – Nový lid Boží*, Duchovní pastýř: 1968, roč. 17, č. 1, 10–11

KUBALÍK, Josef: *Fundamentální teologie po druhém sněmu vatikánském*, Duchovní pastýř: 1968, roč. 17, č. 4, 63–64.

KUBALÍK Josef: *Hierarchie ve světle druhého sněmu vatikánského*, Duchovní pastýř: 1968, roč. 17, č. 2, 22.

KUBALÍK, Josef: *Kardinál Jean Daniélou*, VIA: 1969, roč. 1, č. 10, 160.

KUBALÍK, Josef: *Liberální protestantství a jeho ohlasy*, Duchovní pastýř: 1960, roč. 9, č. 1-2, 22-23.

LANG, Albert / NĚMEC, D., ŠTAMPACH, O.: *Církev – sloup a opora pravdy*, Olomouc: Velehrad, 1993.

LANG, Albert / NĚMEC D., ŠTAMPACH O.: *Kristus – vrchol zjevení*, Olomouc: Velehrad, 1993.

DE LUBAC, Henri: *Katolicismus*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.

NOVOTNÝ, Vojtěch (Editor): *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. Století*, Praha: Karolinum, 2007.

NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta 1939-1990*, Praha: Karolinum, 2007.

NOVOTNÝ, Vojtěch: *Teologie ve stínu*, Praha: Karolinum, 2007.

NOVÝ ZÁKON, Praha: Thaurdruck, 1989

OPATRNÝ, Aleš: *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha: Arcibiskupství pražské, 2002.

PEŠKOVÁ, Marta: *Ekumenická rada církví*, VIA: 1969, roč. 1, č. 10, 112–113.

SCHATZ, Klaus: *Dějiny papežského primátu*, Brno: CDK, 2002.

SKALICKÝ, Karel: *Po stopách neznámého boha*, Svitavy: Trinitas, 2003.

SKALICKÝ, Karel: *V zápase s posvátnem*, Brno: CDK, 2005.

SVOBODA, Rudolf, SKALICKÝ, Karel, PAVELKOVÁ, Martina, POŠTOVÁ, Tereza, MACHULA, Tomáš: *Dokumenty Prvního vatikánského koncilu*, Praha: Krystal, 2006.

UT UNUM SINT - O ekumenickém úsilí, Encyklika Jana Pavla II. Praha: Zvon, 1995.

Seznam internetových zdrojů

<http://www.religionistika.cz/kubalik.htm>